

Попис пољопривреде 2023.

СТРУКТУРА, ЕКОНОМСКА СНАГА И МАРКЕТИНГ ПРОИЗВОДА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ГАЗДИНСТАВА У СРБИЈИ

Проф. др Владе Зарић

ПОПИС
ПОЉОПРИВРЕДЕ 2023.

Београд, 2025.

Попис пољопривреде 2023.

Структура, економска снага и маркетинг производа пољопривредних газдинстава у Србији

Издаје и штампа: Републички завод за статистику, Београд, Милана Ракића 5

Одговара: Бранко Јосиповић, в. д. директора

Аутор: Проф. др сц. агр. и др ек. Владе Зарић

Лектура: Богдана Милошевић

Дизајн корица: Александра Вучићевић

Дизајн и припрема за штампу: Одељење за развој, припрему и визуелизацију статистичких аутпута

Корица: илустрација – shutterstock.com; фотографија – pexels.com

Ова публикација објављена је уз финансијску помоћ Европске уније. За садржину ове публикације искључиво је одговоран Републички завод за статистику и та садржина нипошто не изражава званичне ставове Европске уније.

© Приликом коришћења података објављених у овој публикацији обавезно је навођење извора.

ПРЕДГОВОР

Републички завод за статистику спровео је Попис пољопривреде од 1. октобра до 15. децембра 2023. године.

Попис пољопривреде представља кључно истраживање за прикупљање међународно упоредивих података о фондовима и структури пољопривредних газдинстава и од виталног је значаја за социоекономске анализе и планирање даљег развоја у области пољопривреде.

Попис је спроведен на око 640.000 јединица посматрања и финансиран је из буџета Републике Србије и из претприступних фондова Европске уније, у оквиру пројекта IPA 2018 (*Instrument for Pre-accession Assistance, 2018*).

С обзиром на то да попис није спроведен на територији АП Косово и Метохија, подаци за овај територијални ниво нису садржани у обухвату података за Републику Србију (укупно).

Прикупљени подаци се односе на земљишни фонд и категорије коришћења пољопривредног земљишта, наводњавање, употребу ђубрива, обраду и одржавање земљишта, број стоке (по врстама и категоријама) и број кошница пчела, испашу стоке, пољопривредну механизацију, радну снагу и друге активности газдинства које доносе приход, тржишну оријентисаност пољопривредне производње и остале податке о газдинству.

Посебна публикација „Структура, економска снага и маркетинг производа пољопривредних газдинстава у Србији“ намењена је широј научној и стручној јавности. У овој публикацији, на основу пописних резултата, дат је свеобухватан приказ структурних карактеристика, економске снаге и потенцијала пољопривредних газдинстава, као и маркетинга производа пољопривредних газдинстава, али и велики број других података који могу да се користе за доношење одговарајућих одлука и мера за пољопривреду и рурални развој у Републици Србији, како на локалном тако и на државном нивоу.

Републички завод за статистику изражава велику захвалност аутору професору др Влади Зарићу због професионалног односа и успешне сарадње са методолошким тимом Завода у току израде ове публикације.

Резултати пописа објављени су и у дисеминационој бази на сајту Републичког завода за статистику (stat.gov.rs).

У Београду, 2025.

В. д. директора
Бранко Јосиповић

САДРЖАЈ

Предговор.....	3
Резиме	7
Summary	8
1. Увод.....	9
2. Методолошка објашњења	12
3. Основне структурне карактеристике.....	29
4. Економска снага	40
5. Маркетинг пољопривредних производа.....	49
6. Закључак	67
7. Прилози	69
Литература	88

→ СКРАЋЕНИЦЕ

ПГ	Пољопривредно газдинство
ППГ	Породично пољопривредно газдинство
ПЛ	Правно лице
ПР	Предузетник
ЕУ	Европска унија
КПЗ	Коришћено пољопривредно земљиште
НПЗ	Наводњавано пољопривредно земљиште
НСТЈ	Номенклатура статистичке територијалне јединице
НСТЈ2	Номенклатура статистичке територијалне јединице за ниво региона
СО	Стандардна вредност производње пољопривредног производа – усева, засада, стоке (енг. Standard output)
РПГ	Регистар пољопривредних газдинстава
РЗС	Републички завод за статистику
УГ	Условно грло
ha	Хектар
ОДА	Остале доходовне активности

→ АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРИТОРИЈАЛНА ПОДЕЛА И НСТЈ НИВОИ 1, 2, 3

(НСТЈ1)		Србија – север		Србија – југ		
(НСТЈ2)	Укупно	Београдски регион	Регион Војводине	Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије	Регион Косово и Метохија
(НСТЈ 3) Области	30	1	7	8	9	5
Управни окрузи	29	0	7	8	9	5
Градови/општине	197	17	45	53	53	29
Градови	29	1	8	10	9	1
Градови са градским општинама	5	1	0	1	3	0
Насељена места	6158	157	467	2112	1973	1449
Градска насељена места	193	16	52	53	46	26

РЕЗИМЕ

Продаја пољопривредних производа је основни циљ бављења пољопривредном производњом, чиме се процес производње завршава. Обим производње и продаје зависи између осталог и од структуре и економске снаге произвођача. Публикација под насловом „Структура, економска снага и маркетинг производа пољопривредних газдинстава у Србији“ представља резултате Пописа пољопривреде из 2023. године. Вршена су и поређења са подацима из претходних периода – Попис пољопривреде 2012. године и Анкета о структури пољопривредних газдинстава 2018. године. У анализи су коришћене базе података Републичког завода за статистику и изабрани подаци Европске уније.

Методолошки приступ је усклађен са приступима које користе РС и ЕУ, чиме су омогућена међународна поређења. Пољопривредна газдинства су посматрана кроз девет облика општег типа производње. За класификацију пољопривредних газдинстава по економској величини коришћена је шема од четрнаест класа ЕУ и вредности су изражене у еврима. Објашњен је и поступак обрачуна стандардног аутпута.

Структура: Укупан број пољопривредних газдинстава у Републици Србији у 2023. години је износио 508.325, што је за 10% мање у односу на број пољопривредних газдинстава у 2018. години. Породична пољопривредна газдинства чине 99,61%, а правна лица и предузетници чине остатак од 0,39% свих пољопривредних газдинстава. У 2023. години, у поређењу са подацима из 2018. године, структурни подаци показују мање вредности. Коришћено пољопривредно земљиште се смањило за 36.520 ха, број условних грла за 440.830, годишње радне јединице за 143.415, а наводњавана површина за 215.287 ха. Насупрот томе, готово да није било промена у погледу стручне спреме менаџера газдинства – 95% је вештине управљања стекло из праксе, 3% има завршену само основну школу, а 2% има неки облик више обуке.

Економска снага: Стандардни аутпут по пољопривредном газдинству повећао се са 8.644 евра у 2018. години на 11.880 евра у 2023. години, што указује на структурне промене и јачање економског потенцијала оних који остају у сектору. Ипак, просечна економска величина пољопривредног газдинства у Републици Србији износи око једне четвртине просека ЕУ. Највећи број пољопривредних газдинстава (99,24%) спада у ниже економске класе, од к01 (2.000 евра годишње) до к07 (од 50.000 до 100.000 евра годишње), а остатак од 0,76%, односно 3.868 газдинстава чине пољопривредна газдинства виших економских класа, од к08 (од 100.000 до 250.000 евра годишње) до к14 (СО преко 3 мил. евра годишње). Газдинства на северу имају већу економску снагу од газдинстава на југу и разлике се повећавају.

Продаја и маркетинг: Према Попису 2023. године, 80% пољопривредних газдинстава продаје сопствене производе, што је за 30 процентних поена више него у 2018. Од укупног броја газдинстава која продају сопствене производе, 32% поседује од 2 до 5 ха коришћеног пољопривредног земљишта. Већину укупног прихода пољопривредна газдинства остварују продајом производа из основне пољопривредне активности – биљне и сточарске производње. Половина пољопривредних газдинстава сматра да из осталих доходних активности стиче до 20% укупних прихода, што значи да ове активности немају значајан утицај на укупне приходе газдинства.

У Републици Србији расте информатичка писменост пољопривредних газдинстава. Ипак, удео оних који користе рачунар и продају производе из сопствене производње износи мање од 10% у укупном броју пољопривредних газдинстава. Најзначајнији извор информисања о пољопривредној производњи и продаји пољопривредних производа је телевизија (41,92% одговора), а затим интернет (18,49% одговора). Радио, новине и пољопривредне новине су наведене са мање од једног процентног поена свака појединачно, а још мање задруге (0,37%) и агенције (0,27%).

Укратко, структурни параметри пољопривредних газдинстава су се погоршали, док је повећана економска снага и број пољопривредних газдинстава која продају производе из сопствене производње.

SUMMARY

The sale of agricultural products is the primary goal of agricultural production, completing the production process. The volume of production and sales depends, among other factors, on the structure and economic strength of the producers. The publication titled "Structure, Economic Strength, and Marketing of Agricultural Household Products in Serbia" presents the results of the 2023 Agricultural Census. Comparisons were also made with data from previous periods – the 2012 Agricultural Census and the 2018 Agricultural Household Structure Survey. The analysis used data from the Statistical Office of the Republic of Serbia and selected data from the European Union.

The methodological approach aligns with the approaches used by the Statistical Office of Serbia (SORS) and the EU, enabling international comparisons. Agricultural households were observed through nine general production types. For classifying agricultural households by economic size, a fourteen-class scheme of the EU was used, and values are expressed in euros. The calculation of standard output was also explained.

Structure: The total number of agricultural households in the Republic of Serbia in 2023 was 508,325, which is 10% less compared to the number of agricultural households in 2018. Family agricultural households account for 99.61%, while legal entities and entrepreneurs make up the remaining 0.39% of all agricultural households. In 2023, compared to the data from 2018, structural data shows lower values. The utilized agricultural land decreased by 36,520 hectares, the number of livestock units by 440,830, annual work units by 143,415, and irrigated land area by 215,287 hectares. On the other hand, there were almost no changes regarding the professional qualifications of farm managers – 95% acquired management skills through practice, 3% only completed elementary school, and 2% have some form of additional training.

Economic Strength: The standard output per agricultural household increased from 8,644 euros in 2018 to 11,880 euros in 2023, indicating structural changes and the strengthening of the economic potential of those remaining in the sector. However, the average economic size of agricultural households in the Republic of Serbia is about a quarter of the EU average. The largest number of agricultural households (99.24%) falls into lower economic classes, from k01 (2,000 euros annually) to k07 (from 50,000 to 100,000 euros annually), while the remaining 0.76%, or 3,868 households, belong to higher economic classes, from k08 (from 100,000 to 250,000 euros annually) to k14 (standard output over 3 million euros annually). Households in the north have greater economic strength than those in the south, and the differences are increasing.

Sales and Marketing: According to the 2023 Census, 80% of agricultural households sell their own products, which is 30 percentage points higher than in 2018. Of the total number of households selling their own products, 32% have between 2 and 5 hectares of utilized agricultural land. The majority of total income for agricultural households comes from the sale of products from primary agricultural activities—crop and livestock production. Half of agricultural households believe that they earn up to 20% of their total income from other income-generating activities, indicating that these activities have no significant impact on the overall income of the household.

In the Republic of Serbia, the digital literacy of agricultural households is growing. However, the proportion of those who use computers and sell products from their own production is less than 10% of the total number of agricultural households. The most significant source of information about agricultural production and the sale of agricultural products is television (41.92% of responses), followed by the internet (18.49% of responses). Radio, newspapers, and agricultural magazines were mentioned with less than one percentage point each, while cooperatives (0.37%) and agencies (0.27%) were even less common sources.

In summary, the structural parameters of agricultural households have worsened, while economic strength has increased, along with the number of agricultural households selling products from their own production.

1

УВОД

Публикација „Структура, економска снага и маркетинг производа пољопривредних газдинстава” у основи је припремљена на основу података из „Пописа пољопривреде 2023” (у даљем тексту: Попис 2023). У деловима где је анализа била могућа, извршена су поређења са подацима из претходних периода, прикупљених у оквиру Пописа пољопривреде 2012. и Анкете о структури пољопривредних газдинстава 2018. године (у даљем тексту: Попис 2018. и Анкета 2018). Анкета о структури пољопривредних газдинстава је спроведена од 1. октобра до 30. новембра 2018. године на узорку од 121.070 пољопривредних газдинстава. Поред пописа пољопривреде, анкета је кључно истраживање којим се прикупљају међународно упоредиви подаци о фондовима и структури пољопривредних газдинстава. Осим наведених извора, коришћене су и друге базе података Републичког завода за статистику и подаци Европске уније.

Публикација полази од основних постулата маркетинга – расположиви ресурси и економска величина газдинства представљају основу економске снаге и маркетинга производа. Циљ публикације је да на основу анализе структуре, потенцијала и маркетинга процени развојне могућности пољопривреде. Студија је подељена у седам основних целина: Увод; Методе истраживања и појмовна разграничења; Структура пољопривредних газдинстава; економска снага и потенцијал пољопривредних газдинстава; Маркетинг производа пољопривредних газдинстава; Закључак и Прилог. На почетку студије дат је и резиме студије. Увод приказује структуру студије, укратко описује поједина поглавља, наводи изворе и објашњава циљ студије.

Методолошки део објашњава појмове и приступе примењене у анализи. Кључне теме су просторни ниво посматрања, временска димензија анализе, референтни период пописа, пољопривредно газдинство, тип пољопривредне производње, економска снага, стандардни аутпут и економска величина газдинства. Пољопривредно газдинство (ПГ) је у студији посматрано са правног аспекта, и то као породично пољопривредно газдинство (ППГ), правно лице (ПЛ) и предузетник (ПР). У деловима где је анализа захтевала ПЛ и ПР су посматрани као једна категорија. Газдинства су посматрана са становишта општег типа производње, кроз девет облика. Ових девет облика се даље може рашчланити на главне типове производње, а ови последњи на посебне типове производње. У прилогу студије се налази класификациона шема где се може видети подела пољопривреде по типовима производње – општи – главни – посебни. За класификацију пољопривредних газдинстава по економској величини коришћена је шема од четрнаест класа ЕУ и вредности су изражене у еврима. На изабраном примеру је објашњен обрачун стандардног аутпута (СО) пољопривреде. Методолошки је објашњено које економске показатеље пољопривреде има смисла поредити са показатељима укупне привреде и показано је како су се поједини показатељи, на пример принос пшенице и цена пшенице, кретали током времена. Пошто се анализира пољопривреда, цене производа су оне које примарни произвођачи постижу при продаји производа на свом газдинству.

Објашњење структура је предмет трећег дела и у њему су представљене основне категорије биљне и сточарске производње. Кључан појам за биљну производњу је пољопривредно земљиште, које се састоји од коришћеног пољопривредног земљишта (КПЗ) и некоришћеног. Пољопривредно земљиште заједно са шумама и осталим земљиштем чини расположиво земљиште. Коришћено пољопривредно земљиште чине оранице, баште и окућнице, ливаде и пашњаци и вишегодишњи засади. Стоку на газдинству чине: говеда, биволи, свиње, овце и козе, коњи, магарци и мазге и муле, живина, кунићи, нојеви и друге животиње. За бављење пољопривредом потребна је опрема, објекти и радна снага. У поглављу су приказане структурне карактеристике пољопривредних газдинстава по параметрима КПЗ, условна грла стоке (УГ) и годишње радне јединице (ГРЈ), а на основу података Пописа 2012, Анкете

2018 и Пописа 2023, што је омогућило поређења у времену и уочавање трендова. Посматране су основне категорије стоке, опрема и објекти, обрада и одржавање земљишта и употреба минералног и стајског ђубрива.

Четврто поглавље се бави економском снагом и потенцијалима пољопривредних газдинства. У основи је коришћена категоризација ЕУ од 14 класа према величини стандардног аутпута. За сваку класу приказан је и анализиран број пољопривредних газдинства, коришћено пољопривредно земљиште, условна грла стоке, годишње радне јединице, стандардни аутпут по пољопривредном газдинству и стандардни аутпут по економским категоријама. Анализа је вршена по националним статистичким територијалним јединицама (НСТЈ), и то НАСТЈ 1 (Србија – север и Србија – југ) и НАСТЈ2, региони Републике Србије (Регион Војводине, Београдски регион, Регион Шумадије и Западне Србије и Регион Јужне и Источне Србије). Анализа је извршена за опште типове биљне и сточарске производње.

Пето поглавље: Маркетинг пољопривредних производа најважнији је део сваког производног процеса, па и пољопривредне производње. Пре него што отпочне процес производње, свако пољопривредно газдинство и сваки пољопривредни произвођач мора се запитати коме може продати производ, односно какав маркетинг ће имати.

У анализи је продаја узета као кључна варијабла у категоризацији пољопривредних газдинстава. На основу изабраног критеријума, сва пољопривредна газдинства су анализирана на следећи начин: прво – као пољопривредна газдинства која продају сопствене производе, друго – као пољопривредна газдинства код којих доминира директна продаја, при чему ова газдинства више од 50% продаје сопствених производа остварују кроз директне канале маркетинга, и, најзад, треће – као натурална пољопривредна газдинства, која потроше више од 50% сопствене производње.

У следећем кораку су анализирана газдинства која продају више од 50% сопствене производње по различитим критеријумима: територијално, основним типовима биљне и сточарске производње, ресурсима – коришћено земљиште, условна грла стоке, карактеристикама менаџера – пол, старост, образовање, врсти и старости механизације и наводњавању. У анализу је такође укључена економска величина газдинства, економске класе од к01 до к14.

Анализа је показала повезаност ресурса и маркетиншких активности. Иако је пољопривредна делатност основни извор прихода пољопривредних газдинстава, она могу остварити приходе и по основу осталих доходних активности, што је такође анализирано у овом делу.

Доношење одлука о производњи и продаји се заснива на прибављеним информацијама, тако да су обрађени подаци и приказани резултати о информисаности, коришћењу рачунара, софтвера и приступ интернету, вођењу рачуноводствене евиденције, књигама поља, изворима финансирања и осигурању.

У Закључку су сумирани резултати истраживања, а прилози садрже податке који читаоцу могу пружити додатни увид у тему истраживања у овој публикацији.

ЗАХВАЛНОСТ

Аутор се захваљује Републичком заводу за статистику, а нарочито одељењу за пољопривреду, на подршци у процесу дефинисања циљева, прикупљању и тумачењу података.

Значајан допринос из различитих стручних аспеката потиче од колегиница и колега, као и студената сарадника. Први међу једнакима били су др Иван Ђурић и др Борислав Рајковић (истраживачи на Лајбниц институту за развој пољопривреде у економијама у транзицији, Немачка), и Никола Марашевић, мастер агроекономиста (Пољопривредни факултет Универзитета у Београду). Др Ђурић је несебично делио своје искуство у руковођењу међународним пројектима и изради студија. Др Рајковић је решавао софтверска и хардверска питања. Господин Марашевић је контролисао све делове рукописа током претходних фаза. Студент-сарадник Александра Рајковић је извршила техничку обраду података.

Поред наведених појединаца, чији је допринос био највећи, квалитету студије су значајно допринели и многи други: колеге, сарадници и студенти. Њихова подршка, укључујући сугестије, техничку помоћ и предлоге за унапређење, била је од великог значаја.

У Београду, 2025. године

Аутор

2

МЕТОДОЛОШКА ОБЈАШЊЕЊА

Попис 2023. у Републици Србији обезбеђује континуитет у прикупљању структурних података у области пољопривреде. Републички завод за статистику је истраживање извршио по правилима и процедурама Светског програма за храну за Попис 2020. (УН ФАО), али истовремено је истраживање прилагодио специфичностима пољопривреде Републике Србије.

Подаци из пописа омогућују преглед стања пољопривреде у Републици Србији на националном, регионалном и локалном нивоу. Пошто је реч о међународно усаглашеној процедури, попис омогућује међународна поређења, чиме РЗС испуњава обавезе према међународним институцијама и организацијама чији је Република Србија члан, а истовремено омогућује да се врше поређења из перспективе домаће пољопривреде.

С циљем што једноставнијег разумевања података и анализе у студији „Структура, економска снага и маркетинг производа пољопривредних газдинстава“, најпре су приказане основне методолошке поставке, и то о следећим кључним областима:

- просторни ниво посматрања;
- временска димензија анализе;
- референтни период пописа;
- пољопривредно газдинство ;
- тип пољопривредне производње;
- економска снага, стандардни аутпут и економска величина газдинства и
- остали извори података.

Ниво посматрања: Ова студија обрађује податке пописа за Републику Србију. Влада Републике Србије је донела Уредбу о номенклатури статистичких територијалних јединица („Службени гласник РС“, бр. 109/09, и 46/10). Овом уредбом је уређена Номенклатура статистичких територијалних јединица (НСТЈ), као и критеријуми по којима се врши груписање по три нивоа – НСТЈ 1, НСТЈ 2 и НСТЈ 3. Административно- територијална подела и НСТЈ нивои 1, 2, 3 дати су у прилогу уз овај текст.

Осим националног нивоа, у студији се обрађују подаци, на нивоу НСТЈ1 (Србија – север и Србија – југ) и на нивоу НСТЈ2 (региони Републике Србије – (1) Београдски регион, (2) Регион Војводине, (3) Регион Шумадије и Западне Србије, и (4) Регион Јужне и Источне Србије. За Регион Косово и Метохија, Попис 2023. не садржи податке, због чега није обухваћен у истраживању. Ниво посматрања у студији зависи од целине истраживања и постављених питања, али и од расположивих података.

Анализа на нивоу НСТЈ3, која подразумева области и у њима управне округе, градове и општине, дала би детаљније информације и на локалном нивоу, али такав приступ превазилази циљеве ове студије, због чега је посматрање на нивоу НСТЈ3 вршено у мањем обиму, а подаци су приказани у облику картограма.

Временска димензија анализе: У овој студији је анализирана тренутна ситуација на основу података Пописа 2023. и вршена су поређења у времену, а на основу података претходних националних истраживања. Прво кључно истраживање за ваљано поређење је „Анкета о структури пољопривредних газдинстава у 2018. години“ (Анкета 2018), коју је спровео РЗС на основу репрезентативног узорка пољопривредних газдинстава на територији Републике Србије која се баве пољопривредном производњом. Анкета је спроведена од 1. октобра до 30. новембра 2018. године, а за пресек стања дефинисан је 30. септембар у поноћ. Публиковани резултати Анкете 2018. садрже

податке о пољопривреди на националном, регионалном (без Региона Косово и Метохија, где ова анкета није спроведена) и локалном нивоу. Друго, кључно истраживање за временско поређење је Попис 2012, који је спроведен у периоду од 1. октобра до 15. децембра 2012. године и садржи податке о структурним карактеристикама пољопривредних газдинстава у Републици Србији.

Референтни период: Референтни период пописа је битна одредница, јер се њоме одређује критични моменат и критични период прикупљања података.

- Критични моменат пописа (30. септембар 2023. у 24 сата, односно у поноћ између 30. септембра и 1. октобра 2023. године), за податке о расположивом земљишту (Анкетни лист, поглавље 2, питање 1: Расположиво земљиште) и броју стоке (Анкетни лист, поглавље 4, питање од 1 до 15, укључујући питање број 15): У анкетном листу је наглашено да се подаци за ова два показатеља односе на дан 30. септембра 2023. године. Све промене након критичног момента нису садржане у подацима.
- Критични период пописа је пољопривредна година (од 1. октобра 2022. до 30. септембра 2023, односно последњих 12 месеци који претходе критичном моменту). Примењује се на сва остала питања из анкетног листа и обухвата следеће показатеље: општи подаци о газдинству (П1); коришћење пољопривредног земљишта – врста усева, врста вишегодишњих засада, ливаде и пашњаци, површине под шумом и остало земљиште (П2 и П3); наводњавање (М1) и употреба ђубрива (М2); обрада и одржавање земљишта (М5); начин држања стоке (М3); пољопривредна механизација, опрема и објекти (М4); радна снага и друге активности које доносе приход (П5); остали подаци о газдинству (М6).

Пољопривредно газдинство. За дефиницију пољопривредних газдинстава и облика у зависности од правне форме носиоца газдинства су коришћена методолошка објашњења РСЗ-а. Према дефиницији, ППГ представља технички и економски самосталну производну јединицу, која има јединствено управљање и на којој привредно друштво, земљорадничка задруга, установа или друго правно лице, предузетник или породично пољопривредно газдинство обавља пољопривредну производњу као примарну или секундарну делатност.

У зависности од правне форме носиоца газдинства, у Републици Србији разликујемо: Породична пољопривредна газдинства, Пољопривредна газдинства правних лица и Пољопривредна газдинства предузетника.

Породично пољопривредно газдинство представља породичну или другу заједницу лица која заједно станују и заједнички троше своје приходе за подмиривање основних животних потреба – укључујући и самачко домаћинство, чији се чланови – један или више – баве пољопривредном производњом, било као примарном, било као секундарном активношћу, која има јединствено управљање, заједнички користи средства за производњу и рад својих чланова, чији је носилац физичко лице. Поред чланова домаћинства носиоца газдинства у пољопривредној производњи могу учествовати и чланови једног или више других домаћинстава, који се третирају као рођаци. Породично пољопривредно газдинство може имати и ангажовану радну снагу.

Како би имало статус ППГ, газдинство мора испунити један од следећих услова:

- **да обрађује/користи 50 и више ари пољопривредног земљишта** на којем обавља пољопривредну производњу, без обзира на то да ли је та производња намењена за продају или не,
- **да обрађује/користи мање од 50 ари пољопривредног земљишта, али обавља интензивну ратарску, воћарску, виноградарску, повртарску производњу и производњу цвећа** – укључујући производњу под стакленицима и пластеницима, производњу печурака и сточарску производњу, **односно обавља пољопривредну производњу која је намењена продаји,**

- **да гаји најмање:** два грла говеда, или једно грло говеда и два грла ситне стоке – свиња, коза, оваца – заједно, или пет грла оваца или пет грла коза, или три грла свиња, или четири грла ситне стоке – свиња, коза, оваца – заједно, или 50 грла живине, или 20 пчелињих друштава.

Ови услови важе ако се газдинство бави пољопривредном производњом. Уколико се ППГ бави неким другим активностима, на пример, руралним туризмом или неким старим занатима, не мора испуњавати наведене критеријуме да би стекло статус ППГ.

Пољопривредна газдинства правних лица и предузетника обухватају два облика организовања, и то: (а) привредна друштва, земљорадничке задруге и други облици организовања са статусом правног лица, као и предузетници регистровани у Агенцији за привредне регистре да претежно обављају делатности пољопривредне производње; или (б) привредна друштва, земљорадничке задруге и други облици организовања са статусом правног лица, као и предузетници регистровани у другој делатности који имају организационе делове у којима се обавља делатност пољопривредне производње.

Предузетник је физичко лице регистровано у Агенцији за привредне регистре да обавља пољопривредну делатност ради стицања добити.

Дефиниција пољопривредног газдинства ствара основу за међународна поређења. У том смислу је важно познавати дефиниције пољопривредног газдинства у ЕУ, тржишту са којим Република Србија остварује највећи обим робне размене, и дефиниције у Сједињеним Америчким Државама, које имају најразвијенију пољопривредну производњу у свету.

Пољопривредно газдинство – фарма у САД: Газдинства у САД се класификују у три групе: мала породична газдинства, средња породична газдинства и комерцијална, са следећим карактеристикама: (а) мала породична газдинства чине газдинства где су пољопривредници пензионери и фарме на којима се чланови домаћинства баве активностима ван пољопривреде; (б) главна активност средњих породичних газдинстава јесте пољопривреда и разликују се две групе газдинстава према вредности продаје производа. Прва група јесу газдинства са ниском продајом, где бруто вредност продаје износи најмање 100.000 УСД, а другу групу чине газдинства са високом продајом, где бруто вредност продаје за ову групу износи између 100.000 и 249.999 УСД; и (в) комерцијална породична газдинства у која се убрајају велика породична газдинства, чија бруто вредност продаје износи између 250.000 и 499.999 УСД и веома велика породична газдинства са бруто вредношћу продаје преко 500.000 УСД. Стога, поређење економске снаге у САД, ЕУ и у Републици Србији захтева посебна истраживања.

Пољопривредно газдинство – фарма у ЕУ. Основ за дефинисање прагова пољопривредних газдинстава јесте Уредба 1166/2008 Европског парламента и Савета. Ипак, свака земља чланица ЕУ може другачије дефинисати прагове ПГ у зависности од карактеристика своје пољопривреде, под условом да коришћено пољопривредно земљиште јединица које се обухватају чини најмање 98% од укупног коришћеног пољопривредног земљишта, а број условних грла најмање 98% од укупног броја условних грла на националном нивоу.

Под пољопривредним газдинством у ЕУ се сматра газдинство које: (а) обрађује/користи земљиште у структури КПЗ површине 5 ха кога чине оранице и баште, вишегодишњи засади, ливаде и пашњаци или се бави (б) вишегодишњим засадима на отвореном површине 1 ха, под чиме се подразумева воће, бобичасто воће, засади цитруса, маслињаци, виногради и расадници, или (в) се бави осталом интензивном производњом на површини од 0,5 ха, која обухвата свеже поврће, диње и лубенице и јагоде на отвореном или под ниским заштитним покривачем (испод којег се не може ходати), или 0,5 ха дувана, или 0,5 ха хмеља или 0,5 ха памука, или (г) усеви у стакленику или под другим заштитним покривачем (с могућношћу приступа) површине 0,1 ха а чини их свеже поврће, диње и лубенице и јагоде, или 0,1 ха цвећа и украсног биља (осим садница), или ако се бави сточарством (х) 10 грла свих врста говеда, или 50 грла свиња свих категорија или 10 приплодних крмача или 20 оваца свих категорија или 20 коза свих категорија или 1.000 живине.

Тип пољопривредне производње: Тип пољопривредне производње се одређује према врсти производње која доноси највише прихода газдинству. Овде реч „приход” користимо у ових неколико параграфа, како би указали на основну идеју класификације газдинстава, а након тога ћемо користити термин који се користи у класификацији и то стандардни аутпут (CO).

Основна подела пољопривредне производње јесте на биљну производњу – гајење биљака и сточарску производњу – гајење животиња. Уколико се ПГ определило за један вид од ове две производње и из такве специјализације остварује највише прихода, онда се сврстава у газдинство специјализовано за биљну или газдинство специјализовано за сточарску производњу.

Критеријум сврставања у једну од наведене две категорије јесте висина прихода. Како би газдинство било специјализовано за биљну производњу, најмање (2/3) две трећине прихода мора остваривати из биљне производње, а ако се сврста у специјализовану за сточарску производњу, најмање (2/3) прихода мора долазити из сточарске производње.

Уколико, ипак, није могуће одредити доминантни вид производње који газдинству доноси највише прихода, онда се таква газдинства сврставају у мешовити тип газдинстава. У овим случајевима се користе комбиновани критеријуми за одређивање мешовитог газдинства и даље разврставање у поткатегорије.

Прикупљање података о пољопривредним газдинствима је једна од обавеза Републике Србије према ЕУ. Прикупљени подаци су основа даљих анализа на основу којих газдинство може одредити своју позицију у односу на друга газдинства. Влада Републике Србије добија валидне податке, на основу којих може боље дизајнирати политику развоја пољопривреде. Пошто је поступак прикупљања података о пољопривреди усклађен са ЕУ, формирана база података омогућује и поређења са другим земљама. На основу прикупљених података врши се разврставање пољопривредних газдинстава према типу производње и економској величини.

Основа за поделу газдинства налази се у Уредби ЕУ („Службени лист ЕУ”, број 2024/2746, од 30. октобра 2024. [Commission Implementing Regulation (EU) 2024/2746 of 25 October 2024 laying down rules for the application of Council Regulation (EC) No 1217/2009 setting up the Farm Sustainability Data Network and repealing Commission Implementing Regulation (EU) 2015/220]. Уредбом број 1217/2009 ЕУ је успоставила систем књиговодствених податка са фарми (ФАДН – the Farm Accountancy Data Network [FADN]). Код нас се одомаћило коришћење скраћенице из енглеског језика, ФАДН, па је зато користимо у овој анализи. Уредбом се систем претворио у мрежу одрживости пољопривредних газдинстава (ФСДН – Farm Sustainability Data Network [FSDN]).

Република Србија је у процесу приступања ЕУ обавезна да у пољопривреди прилагоди прописе, стандарде и остале услове у складу са циљевима Заједничке пољопривредне политике (Common Agricultural Policy – CAP). Један од елемената прилагођавања јесте и успостављање ФАДН.

У Републици Србији ФАДН је успостављен 2011. године преко пројекта „Успостављање система рачуноводствених података на пољопривредним газдинствима у Републици Србији (EuropeAid/129873/C/SER/RS). У ЕУ је уведен 1965. године и заснива се на рачуноводству. Суштински подразумева годишње истраживање на репрезентативном узорку пољопривредних газдинстава и прикупљање података о структури, производњи, приходима и расходима пољопривредних газдинстава. Спровођење истраживања се врши у складу са Европском регулативом, али се у дизајнирању истраживања уважавају и специфичности Републике Србије. У почетној години истраживања (2011) узорак је чинило 40 газдинстава, да би се постепено повећавао на 172 (2012), на 1.104 (2015) и на 1.825 газдинстава (2023). Важну улогу у одређивању репрезентативног узорка и процесу истраживања има РЗС (<https://www.fadn.rs/>).

На основу истраживања ФАДН врши се класификација пољопривредних газдинстава према типу пољопривредне производње и према економској величини газдинства. Истраживање је законски регулисано Правилником о организацији и пословима учесника у функционисању система

рачуноводствених податка на пољопривредним газдинствима, у даљем тексту Правилник, („Службени гласник Р”, број 37/2023), који је заменио ранији документ Правилником о организацији и пословима учесника у функционисању система рачуноводствених податка на пољопривредним газдинствима која учествују у систему ФАДН („Службени гласник РС”, број 37/17). Истраживањем ФАДН се обезбеђују микро подаци о пољопривредним газдинствима, и то технички, структурни и финансијски.

Процес прикупљања података са пољопривредних газдинстава у Републици Србији врши се на основу посебно дизајнираних образаца. Стандардизација елиминира потенцијалне нејасноће и доприноси да испитаници на исти начин разумеју питања, чиме се повећава употребна вредност прикупљених података.

Према Правилнику („Службени гласник РС”, број 37/2023), сва газдинства се разврставају према општем типу производње (1-9), главном типу производње (15-90) и посебном типу производње (151-900), при чему бројеви у загради означавају број испред типа производње. За потребе ове студије посматраћемо опште типове пољопривредне производње, и то разврстане у три основне групе – (а) пољопривредна газдинства специјализована за биљну производњу, (б) пољопривредна газдинства специјализована за ратарску производњу и (в) пољопривредна газдинства са мешовитим производњом, при чему се у трећу групу сврставају и пољопривредна газдинства код којих се не може одредити нити један нити више доминантних типова производње (табела 2.1). У прилогу уз овај документ приложена је класификација за сва три нивоа – општи (једно цифарско место), главни (два цифарска места) и посебни (три цифарска места).

Табела 2.1. Општи тип пољопривредне производње – класификациона шема

	Пољопривредна газдинства	Тип производње - ознака
Специјализована за биљну производњу		
1.	Газдинства специјализована за ратарске усеве	ПГ01
2.	Газдинства специјализована за хортикултуру	ПГ02
3.	Газдинства специјализована за вишегодишње засаде	ПГ03
Специјализована за сточарску производњу		
4.	Газдинства специјализована за стоку која се напаса	ПГ04
5.	Газдинства специјализована за граниворе (узгој свиња и живине)	ПГ05
Са мешовитом производњом		
6.	Газдинства са мешовитом биљном производњом	ПГ06
7.	Газдинства са мешовитом сточарском производњом	ПГ07
8.	Газдинства са мешовитом биљном и сточарском производњом	ПГ08
9.	Некласификована пољопривредна газдинства	ПГ09

Напомена: Некласификована газдинства су газдинства која немају вредности CO и једнак је нули (CO = 0, на пример, ако газдинство има само угар или неку другу категорију земљишта без економске употребе у посматраном периоду.

Пољопривредна газдинства се класификују према укупној стандардној вредности производње газдинства изражене у еврима (табела 2.2).

Табела 2.2. Економска величина пољопривредних газдинстава – класификациона шема (ЕУР)

Класе	Доња граница (ЕУР)	Горња граница (ЕУР)	Означавање класа (к)
I		2.000	к01
II	2.001	4.000	к02
III	4.001	8.000	к03
IV	8.001	15.000	к04
V	15.001	25.000	к05
VI	25.001	50.000	к06
VII	50.001	100.000	к07
VIII	100.001	250.000	к08
IX	250.001	500.000	к09
X	500.001	750.000	к10
XI	750.001	1.000.000	к11
XII	1.000.001	1.500.000	к12
XIII	1.500.001	3.000.000	к13
XIV	3.000.000		к14

➔ ЕКОНОМСКА СНАГА, СТАНДАРДНИ АУТПУТ И ЕКОНОМСКА ВЕЛИЧИНА ГАЗДИНСТВА

За разумевање економске снаге, најпре ћемо објаснити стандардни аутпут и економску величину газдинства. У тексту се као синоними користе стандардни аутпут, (очекивана) стандардна вредност производње, (очекивани) стандардни бруто приход, а економска величина газдинства се често означава и као укупан аутпут или стандардна бруто вредност производње.

Вредност коју пољопривредно газдинство оствари у току календарске године зависи од врсте производње и од цена по којима те производе продаје.

Стандардни аутпут у биљној производњи: Газдинства специјализована за биљну производњу остварују производњу на одређеној површини. Сходно томе принос по јединици површине, односно количина производа која се добије на датој површини и продајна цена коју пољопривредна газдинства остваре одређују приход газдинства.

У биљној производњи основа за обрачун је површина од једног хектара. Количина производа са једног хектара се даље множи са ценама на велико, односно откупним ценама пољопривредних производа. Обрачун стандардног аутпута се врши на територијалном нивоу Србија – север и Србија – југ (НСТЈ1). Површине под одређеним биљним културама сваког газдинства множе се са добијеним коефицијентима за дату биљну културу на нивоу Србија – север, односно Србија – југ, у зависности од локације газдинства. Податке о приносима биљне производње и податке о откупним ценама објављује РЗС у својим редовним публикацијама.

На овај начин се добија очекивана стандардна вредност производње, која је обрачунска величина, а не стварна коју неко газдинство оствари. Свако појединачно газдинство има различите приносе и постиже различите цене у продаји производа са газдинства. Стандардна вредност производње

(стандардни аутпут) помаже пољопривредном газдинству да одреди свој релативан положај у односу на друге произвођаче.

Принос може варирати, између осталог и због примењених агротехничких мера и знања и вештина одговорног лица на газдинству у смислу правовременог спровођења одређених мера. Такође, набавка семенског материјала, средства за заштиту биља, минералних ђубрива и осталог су варијабле које утичу на принос. Разлику може направити и начин продаје. У обрачуну СО се користи откупна цена производа, цена коју пољопривредно газдинство добија на свом имању или објектима газдинства где складишти производе, на пример, амбари за жито. По правилу купац робе је трговац на велико или прерађивач хране, који као доминантни играчи одређују услове трговања. Ипак, продаја пољопривредних производа се може вршити и на друге начине. Купци могу бити крајњи потрошачи – директна продаја, организација произвођача, задруге, трговци на мало, друга пољопривредна газдинства, извозни посредници и остали. Избор купца не мења суштину обрачуна очекиваног прихода, али указује на сву сложеност обрачуна и потребу уопштавања и упросечавања.

Стандардни аутпут у сточарској производњи: Обрачун бруто прихода у сточарској производњи се заснива на истим принципима и очекиваним величинама као и обрачун у биљној производњи, али је нешто комплекснији, како због природе сточарске производње тако и због њеног вишегодишњег карактера.

Специфичност обрачуна је приказана на примеру производње млека, односно узгоја музних крава, које се гаје ради производње млека. Кад се годишња производња млека помножи са продајном ценом млека на газдинству добија се стандардна вредност производње млека. У статистици производња млека се исказује као нето производња у коју се урачунава количина помуженог млека и помужени колострум који се користи за исхрану подмлатка. У производњу млека се не урачунава количина млека коју директно посише подмладак.

Поред млека, стандардној вредности треба додати продајну вредност телета (маса живе стоке \times продајна цена на газдинству), и то не у пуном износу већ у уделу од 0,80 вредности на годишњем нивоу, пошто се једно теле обрачунава у оквирно 16 месеци. У одгоју теладии постоји ризик од угинућа и претпоставимо на 100 живорђених имамо пет угинућа. Тако се у обрачунима за једно теле користи коефицијент $0,95 = (1 - 0,05)$. Обрачунска вредност једног телета на годишњем нивоу износи $0,80 \times 0,95 = 0,76$ од обрачунске продајне вредности.

Претпоставка је да се грло користи у производњи млека укупно пет година и након тога продаје, што се такође додаје стандардној вредности производње. Сведено на годишњи ниво, то износи 0,20 од обрачунске продајне вредности грла излученог из производње млека (маса живе стоке \times очекивана продајна цена излученог грла).

Како би се задржао исти обим производње, излучено грло треба заменити новим, што значи сваке пете године имамо ново грло, што је на годишњем нивоу 0,20. Обрачунска вредност замене на годишњем нивоу износи 0,20 од набавне вредности стеоне јунице. Вредност младе краве која се није телила, а стеона је одузимамо од претходно добијене стандардне вредности производње. Дакле, поступак за обрачун стандардне очекиване вредности производње млека изгледа (табела 2.3):

Табела 2.3. Поступак обрачуна стандардне очекиване вредности производње млека

+	Производња млека
+	Обрачунска вредност телета
+	Обрачунска вредност излучене краве
	Набавна вредност стеоне јунице
=	Стандардна вредност производње млека

Обрачун стандарде вредности у говедарству се додатно усложњава када се врши обрачун вредности приплодних јуница и грла која су намењена тову. У тову се такође прави разлика између мушких и женских грла. Важна варијабла је дужина производног циклуса у годинама. Тако, на пример, имамо следећу дужину производног циклуса у годинама (табела 2.4):

Табела 2.4. Дужина производног циклуса у говедарству за изабране категорије стоке

Категорија	Дужина производног циклуса (у годинама)
Јунице за приплод	2,25
Телад за клање до једне године старости	0,50
Женска грла за тов од једне до две године старости	1,67
Јунице за тов	2,25
Мушка грла за тов од једне до две године старости	1,77
Мушка грла за тов старија од две године	2,33

Уколико пољопривредно газдинство има наведене категорије говеда, и она се узимају за обрачун стандардне вредности производње на годишњем нивоу.

Претходно је приказан обрачун стандардне вредности производње у говедарству. По истом принципу врши се обрачун и за остале врсте стоке, и то: свиња, оваца, коза и остале стоке.

➔ УСЛОВНА ГРЛА СТОКЕ

За оцену укупног броја стоке на пољопривредном газдинству, потребно је да сабрати све врсте стоке, свдећи на заједничку јединицу коју називамо условно грло.

Условно грло је обрачунска јединица којом се број различитих врста и категорија стоке своди на упоредиву вредност. Стандардизација нам омогућава да саберемо, на пример, број говеда и број свиња и изразимо у условном грлу.

За израчунавање условног грла до 2019. године коришћени су коефицијенти објављени и у публикацијама „Пољопривреда у Републици Србији – Попис пољопривреде 2012“ (књига 2) и „Ревизија временских серија статистике пољопривреде“, као и у бази података на сајту РЗС-а. Од 2020. примењују се коефицијенти дефинисани Уредбом (ЕУ) број 2018/1091 Европског парламента и Савета од 18. јула 2018. о интегрисаној статистици пољопривредних газдинстава и стављању ван снаге Уредба (ЕЗ) br. 1166/2008 и (ЕУ) br. 1337/2011(Regulation (EU) 2018/1091 of the European Parliament and of the Council of 18 July 2018 on integrated farm statistics and repealing Regulations (EC) No 1166/2008 and (EU) No 1337/2011). Примењени коефицијенти за обрачун условног грла су (табела 2.5):

Табела 2.5. Коефицијенти за обрачун условног грла у сточарству

Категорија и врста стоке	Условна грла
Говеда	
Музне краве	1,000
Говеда, мушка грла, две године старости или више	1,000
Јунице, две године старости или више	0,800
Остале краве	0,800
Говеда 1-2 године старости	0,700
Говеда мање од једне године старости	0,400
Овце и козе	
Овце и козе	0,100
Свиње	
Свиње, женска приплодна грла, масе 50 кг или више	0,500
Друге свиње	0,300
Прасад, масе мање од 20 кг	0,027
Живина	
Нојеви	0,350
Ђурке	0,030
Гуске	0,020
Кунјићи, женке за приплод	0,020
Кокоске носиље	0,014
Патке	0,010
Бројлери	0,007
Остала непоменута живина	0,001

За потребе обрачуна потенцијала развоја у сточарству, посматрана су приплодна грла, због чега је извршена трансформација одређених података на сличан начин као што трансформације података врши РЗС за потребе извештавања Евростата (табела 2.6).

Табела 2.6. Дефиниција категорија у сточарству

Национална категорија	Категорија у студији
Супрасне крмаче + супрасне назимице	Супрасна женска приплодна грла
Нерастови + мушка назимад	Мушка приплодна грла
Супрасне назимице	Женска грла која су први пут супрасна
Крмаче + женска назимад – (супрасне крмаче + супрасне назимице)	Остала женска приплодна грла
Женска назимад – супрасне назимице	Женска приплодна грла која се нису прасила
Јагњад и шиљежид + друге овце	Остале овце
Јарад + друге козе	Остале козе

Оцена потенцијала за производњу меса:

Методолошко упутство РЗС-а:

Произведено месо представља нето масу заклане стоке из домаће производње (укупно клање на територији Републике Србије – увоз живе стоке + извоз живе стоке) уз одбитак сирових масноћа. Сирове масноће чине сало, сланина, опорњак и лој који се налази око црева. Лој око бубрега не укључује се у сирове масноће.

Нето маса стоке представља масу закланих животиња после отклањања одређених делова, у зависности од врсте и категорије стоке, односно масу очишћене заклане животиње.

Бруто маса стоке представља масу животиња непосредно пред клање. Када се на укупно бруто масу заклане стоке на територији Републике Србије дода разлика масе живе стоке на крају и на почетку године, укључујући угинула грла, и разлика масе извезене и увезене живе стоке добија се прираст стоке. Прираст стоке представља производњу живе мере стоке током године као резултат приплода, пораста и гојења стоке.

Укупно клање стоке процењује се на бази годишњег обрачуна биланса стоке: 1. Број стоке на почетку године + 2. Приплод + 3. Увоз - 4. Извоз - 5. Угинуло - 6. Број стоке на крају године.

Разлика између укупног клања стоке и клања стоке у кланицама представља клање стоке ван кланица. Применом структуре клања из Анкете о пољопривредној производњи – сточарска производња добија се клање стоке ван кланица, по месецима и категоријама.

Подацима о клању стоке у кланицама обухваћено је клање у свим регистрованим кланицама на територији Републике Србије (352 са стањем на дан 31. децембра 2021). Подаци о клању стоке у кланицама добијају се из административног извора (евиденције Управе за ветерину, Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде).

Прогноза клања стоке ван кланица, по категоријама и месецима врши се на основу следећег обрачуна: од просечне вредности (последње три године) укупног клања (броја грла) одређене категорије стоке у одређеном месецу одузме се број грла те категорије која су заклана у кланицама у посматраном месецу. Применом просечне трогодишње нето масе закланих грла ван кланица добија се укупна нето маса закланих грла одговарајуће категорије у посматраном месецу.

Подаци о броју стоке, по врстама и категоријама и броју кошница пчела, као и подаци о производњи млека, вуне, јаја и меда добијени су спровођењем децембарске Анкете о пољопривредној производњи – сточарска производња. Овом анкетом се прикупљају и подаци о структури клања ван кланица, по категоријама и месецима, и она представља основу за обрачун сточарске производње у референтној години. Подаци о броју говеда се такође добијају из успостављеног Регистра говеда (МПШВ).

Анкета о пољопривредној производњи – сточарска производња није реализована у 2018. години због спровођења Анкете о структури пољопривредних газдинстава. Подаци за 2018. годину, са стањем на дан 1. децембра, процењени су на бази првих резултата Анкете о структури пољопривредних газдинстава, резултата децембарске анкете из претходних година и других расположивих података.

Подаци о броју свиња добијају се спровођењем и Анкете о броју свиња (мај/јун), чиме се обезбеђују подаци о броју свиња у полугодишњој периодици. Податке о увозу и извозу стоке обезбеђује статистика спољне трговине на основу података Управе царина.

Биланс стоке представља обрт стада/јата током године, у коме се региструју промене у бројном стању стоке. Подаци о извозу и увозу стоке у оквиру биланса стоке објављени су према специјалном систему трговине.

Прогноза бруто домаћег производа меса израчунава се применом коефицијената (остварен БДП у претходном броју стоке одређене категорије) на најсвежији податак о броју стоке те категорије.

Разлика између укупног клања стоке и клања стоке у кланицама представља клање стоке ван кланица. Применом структуре клања из Анкете о пољопривредној производњи – сточарска производња добија се клање стоке ван кланица, по месецима и категоријама.

Прогноза БДП-а меса израчунава се применом коефицијената (остварен БДП у претходном броју стоке одређене категорије) на најсвежији податак о броју стоке те категорије.

Период обрачуна стандардног аутпута: Обрачун стандардног аутпута обухвата петогодишњи период, с тим што година за коју се обрачунава СО мора обухватати две претходне и две године након обрачуна СО, као је што приказано на шеми (табела 2.7).

Табела 2.7. Шематски приказ обрачуна стандардног аутпута

-2	-1	0	+1	+2
----	----	---	----	----

Према плану статистике, последњи обрачунат СО јесте СО2020, и обухвата период од пет година, и то 2022, 2021, 2020, 2019, 2018. Нулта година је 2020, па отуда и назив СО2020, који је коришћен за економске величине и типове пољопривредних газдинстава. На сличан начин је поступљено када је обрачунаван СО2013, који је коришћен у Анкети о структури пољопривредних газдинстава 2018, и када је обрачунаван СО2007, који је коришћен у Попису 2012. (табела 2.8).

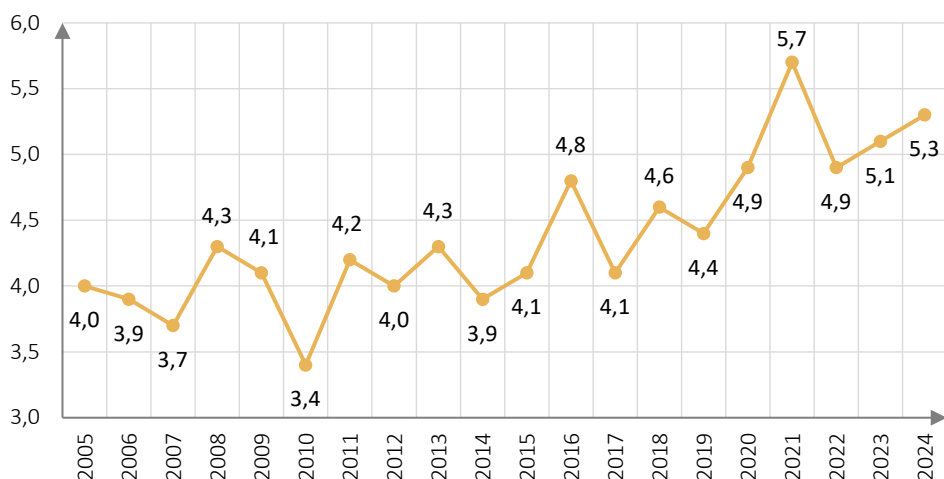
Табела 2.8. Референтни период за обрачун стандардног аутпута у пољопривреди

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	
Будуће истраживање																							
Попис пољопривреде 2023																							
Анкета о структури ПГ 2018																							
Попис пољопривреде 2012																							

Коришћење серије од пет година додатно неутралише екстремне ситуације и врши се упросечавање. Ово правило је примењено на свим пољопривредним газдинствима и свако појединачно газдинство може користити наведену вредност као референтну и тиме одредити свој релативни положај у односу на друга, али и оценити сопствену успешност пословања. Усклађеност са обрачунима ЕУ омогућује поређења са газдинствима из других земаља.

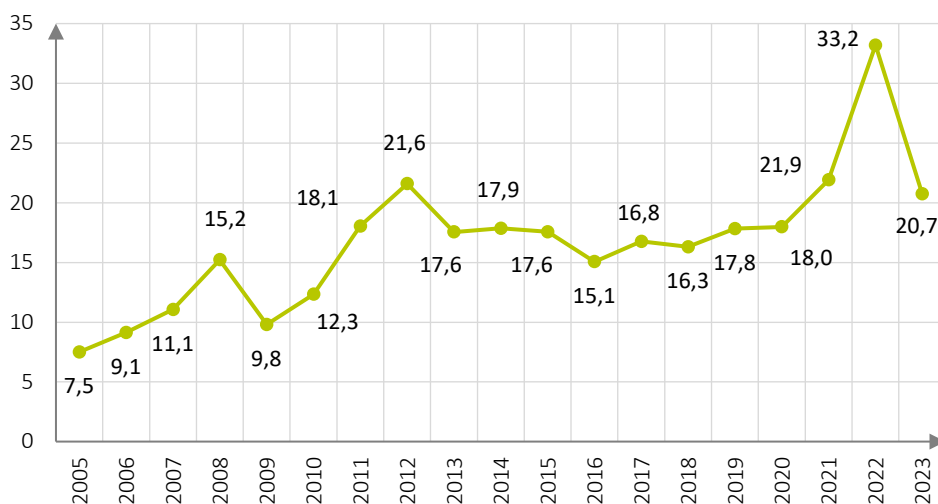
Ефекат коришћења просечних вредности, у односу на стварне у појединим годинама, може се видети на следећим графиконима. На графикону (графикон 2.1) је приказан принос пшенице у Републици Србији у периоду од 2005. до 2024. године. На основу података видимо да је принос променљива категорија и да се креће се од минималних 3,4 т/ха (2010. године) до максималних 5,7 т/ха (2021. године). Од 2017. године се бележи раст приноса од 4,1 т/ха (2017. године) до 5,3 т/ха (2024. године).

Графикон 2.1. Принос пшенице у Републици Србији, 2005-2024. (т/ха)

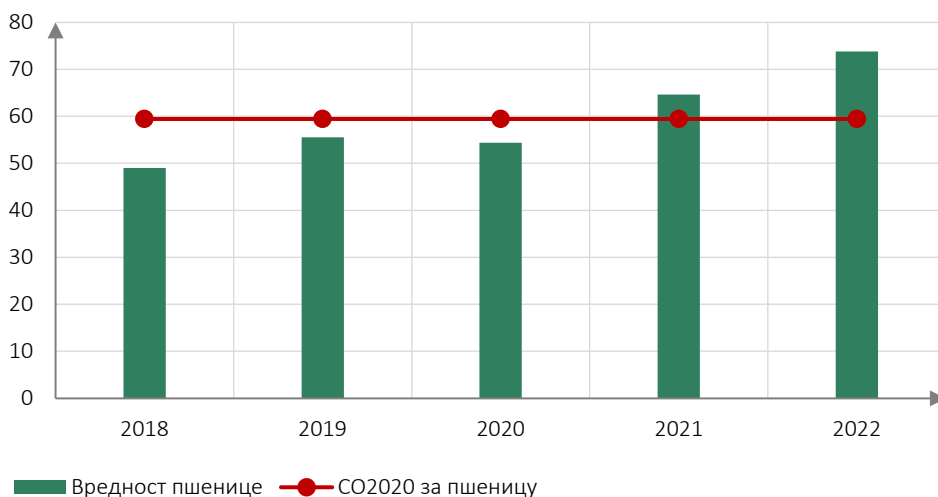
На следећем графикању (графикон 2.2) је приказана цена пшенице за пољопривредна газдинства у Републици Србији у периоду 2005–2022. Приказ кретања цена има за циљ само да илуструје обим промена у окружењу у ком пољопривредна газдинства послују.

Графикон 2.2. Цена пшенице за ПГ у Републици Србији, 2005–2022. (РСД/т)

На следећем графикању (графикон 2.3) је приказана очекивана вредност производње пшенице и CO2020.

Графикон 2.3. Очекивана стандардна вредност производње пшенице у Републици Србији

У наредној табели (табела 2.9) приказан је укупан стандардни аутпут за пшеницу за године у којима су вршена свеобухватна истраживања за пољопривреду, Попис 2012, Анкета 2018. и Попис 2023. У приказу су дате површине под пшеницом које су вредноване са коефицијентима CO који су коришћени у истраживањима. Пошто је површина променљива, занимљиво је анализирати ситуацију по годинама вредновану различитим коефицијентима CO. Видимо да је вредност расла, што је резултат повећања и приноса и цена.

Табела 2.9. Стандардни аутпут – пшеница – Република Србија

Године	Пшеница	CO2007	CO2013	CO2020
	Површина 1000 ха	000 РСД/ха	000 РСД/ха	000 РСД/ха
		42	76	106
2012	603	25.607	1.942.687	205.596.535
2018	643	27.297	2.070.878	219.163.128
2022	631	26.788	2.032.245	215.074.543

Остаје отворено питање да ли се положај произвођача пшенице, у односу на произвођаче других житарица, променио. Такође би било занимљиво посматрати положај произвођача пшенице према другим ратарским културама, као што су уљарице, крмно биље, пољопривредним газдинствима специјализованим за сточарску производњу и мешовитим газдинствима.

Такође би било од користи приказати анализу кретања цена инпута у пољопривреди – семе и садни материјал, средства за заштиту биља, потрошња енергије. Најзад, приказ кретања потрошачких цена би дао додатне информације о релативном положају пољопривредних газдинстава специјализованих за биљну производњу.

→ ПОРЕЂЕЊЕ ПОКАЗАТЕЉА СО СА ИЗАБРАНИМ ЕКОНОМСКИМ ПОКАЗАТЕЉИМА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Након што смо објаснили СО за поједине врсте производње, укупан СО за пољопривредно газдинство и СО за Републику Србију, који представља збир СО свих пољопривредних газдинстава у Републици Србији, извршићемо краће поређење са изабраним економским показатељима Републике Србије.

Циљ овог дела анализе јесте да се добије што реалнија оцена структуре и економске снаге пољопривредних газдинстава. У обрачуну СО се врше вишеструка упросечавања, што резултате може одаљити од стварне ситуације пољопривредних газдинстава и пољопривреде генерално.

За поређење су коришћени подаци из следећих извора: Економски рачуни пољопривреде (*Economic Accounts for Agriculture – ЕАА*) у Републици Србији, 2013–2023. и обрачун ЕАА за раније периоде. Економски рачуни пољопривреде су коришћени јер омогућују поређења пољопривреде са резултатима других делатности у оквиру националне економије. Економски рачуни такође омогућавају поређење резултата са показатељима у другим земљама и чине основу за анализу пољопривредног производног процеса, као и оствареног дохотка у пољопривреди. Овим анализама се добија свеобухватнији увид у стање у пољопривреди. Ипак, оваква врста анализе би превазилазила циљеве ове студије, тако да овде искључиво вршимо поређења са другим делатностима у Републици Србији.

У оквиру Економских рачуна нису обухваћена пољопривредна газдинства која производе искључиво за властиту потрошњу, као што је биљна производња са окућница или држање стоке. Нису обухваћени ни сви остали који гаје биљке или држе животиње искључиво за своје потребе, а пољопривреда им није основна делатност. Ово је у складу са основним опредељењем да Економски рачуни дају опис пољопривредног производног процеса и дохотка који он ствара. Производња искључиво за сопствене потребе не ствара доходак и није комерцијална активност.

Методолошки оквир за израду економских рачуна пољопривреде чине: Европски систем рачуна (ESA 2010 – *European System of National and Regional Accounts*), Уредба (ЕУ) број 138/2004 Европског парламента и Савета, од 5. децембра 2003. године, о економским рачунима пољопривреде у ЕУ, Уредба Комисије (ЕУ) број 3 06/2005, од 24. фебруара 2005. године, о измени Додатка I, Уредба Комисије (ЕУ) број 909/2006, од 20. јуна 2006. године, о измени Додатка I и II, као и Упутство за израду економских рачуна за пољопривреду (*Manual on the Economic Accounts for Agriculture and Forestry, Rev.1.1*).

Основне величине које ћемо поредити јесу: БДП, бруто додата вредност у пољопривреди (БДВ), структура биљне производње у Републици Србији и структура сточарске производње у Републици Србији.

Оцена релативног стања пољопривреде могућа ја на основу поређења бруто додате вредности у пољопривреди са БДП-ом, који је основни и доста коришћен показатељ у оквиру Система националних рачуна. Због тога ћемо укратко описати ове појмове.

Систем националних рачуна омогућује мерење нивоа економске развијености и структура – стања економије, али такође и промена током времена. БДП је збир вредности свих финалних добара и услуга створених у једној земљи у току одређеног периода. У обрачунима БДП-а, вредновање добара и услуга се врши у тржишним ценама. За потребе ове студије користе се подаци о БДП-у на годишњем нивоу. БДП се може утврдити коришћењем производног, расходног или приходног метода. РЗС користи сва три метода, али пре свега производни метод, по коме је БДП у основи једнак вредности производње добара и услуга (ДУ) од које се одузима међуфазна потрошња (МП). Вредности БДП-а се додају плаћени порези на производе (ПП), а одузимају субвенције на производе (СП). Укратко, формула за обрачун гласи:

$$\text{БДП} = \text{ДУ} + \text{ПП} - \text{СП} - \text{МП}$$

БДВ пољопривреде се најбоље може објаснити на основу описа обрачуна, за шта је потребно да укратко представимо још неколико величина у пољопривреди, и то бруто вредност производње, односно аутопут пољопривреде и међуфазну потрошњу.

Бруто вредност пољопривредне производње једнака је збиру вредности биљне производње, вредности сточарске производње, вредности пољопривредних услуга и вредности производње неодвојивих непољопривредних секундарних активности газдинства.

Бруто вредност представља аутопут пољопривреде за чији обрачун се користе просечне цене које остварују пољопривредна газдинства и у суштини су цене на велико, велепродајне цене. Пошто имамо три правне форме ПГ (ППГ, правна лица и предузетници), постоје термилошке разлике у називу продајних цена. Одомаћено је да се за продају производа из сопствене производње правних лица и предузетника користи термин продајна цена, а у случају продаје производа из сопствене производње породичних пољопривредних газдинстава откупна цена. Као и код обрачуна БДП-а, и овде се ради о тржишним ценама.

Вредност биљне производње чине све врсте ратарских, повртарских и воћарских култура – житарице и поврћа на отвореном и поврће у заштићеном простору, крмно биље и остале биљне врсте.

Вредност сточарске производње обухвата вредност сточарства и производа сточарства: Сточарска производња – узгој стоке, живине и осталих животиња и производи сточарства. Производња производа сточарства обухвата производњу млека, јаја и осталих непоменутих пољопривредних производа.

Вредност пољопривредних добара и услуга је вредност производње свих пољопривредних добара (биљна и сточарска производња) и пољопривредних услуга.

Неодвојива непољопривредна секундарна активност је активност која се не може одвојити од главне активности и обавља се на газдинству (прерада млека, грожђа, воћа и поврћа, и остале неодвојиве активности: остала добра и услуге. Извор: Наведено према РЗС-у и незнатно измењено.

Међуфазна потрошња: За обављање пољопривредне производње потребно је набавити и утрошити одређена добра и прибавити услуге. Вредност ових добара, често названа репроматеријал и вредност услуга, чини међуфазну потрошњу или инпуте у пољопривреди. Ова добра и ове услуге могу бити или трансформисани или потпуно потрошени у процесу производње. Вредност међуфазне потрошње се вреднује куповним ценама у моменту набавке. Набавну цену чини цена за производ или услугу, сви порези који се урачунавају на основу набавке робе или услуге и трошкове трансакција. У обрачунима за међуфазне потрошње од набавне цене се одузимају субвенције на производе и врши корекција пореза на додатну вредност (ПДВ).

Структура међуфазне потрошње зависи од врсте пољопривредне производње – биљна или сточарска. Ако се посматра пољопривреда као једна целина, без обзира на врсту производње, онда по Економским рачунима пољопривреде садржи следеће елементе:

- Семе и садни материјал – из сопствене производње или набављен у трансакцији
- Енергија и мазива
- Ђубрива и друга средства за унапређење квалитета земљишта
- Средства за заштиту биља
- Ветеринарски трошкови
- Сточна хранива – из сопствене производње или набављен у трансакцији
- Одржавање материјала и опреме
- Одржавање објеката
- Пољопривредне услуге и
- Остала добра и услуге (трошкови закупа објеката, опреме и машина без људства за потребе обављања пољопривредне производње, накнаде пољопривредним саветодавним стручњацима, претплате, накнаде за чланство у професионалним удружењима, коморама, куповина ситног инвентара, радне одеће, резервних делова и опреме мале вредности, односно вредности мање од 500 евра по ценама 1995. године или са нормалним радним веком краћим од једне године и сл.).

Бруто додатна вредност у пољопривреди (БДВ): Када се од аутпута одузме међуфазна потрошња добија се бруто додатна вредност пољопривреде. Одузимањем износа амортизације од БДВ-а добија се нето додатна вредност пољопривреде.

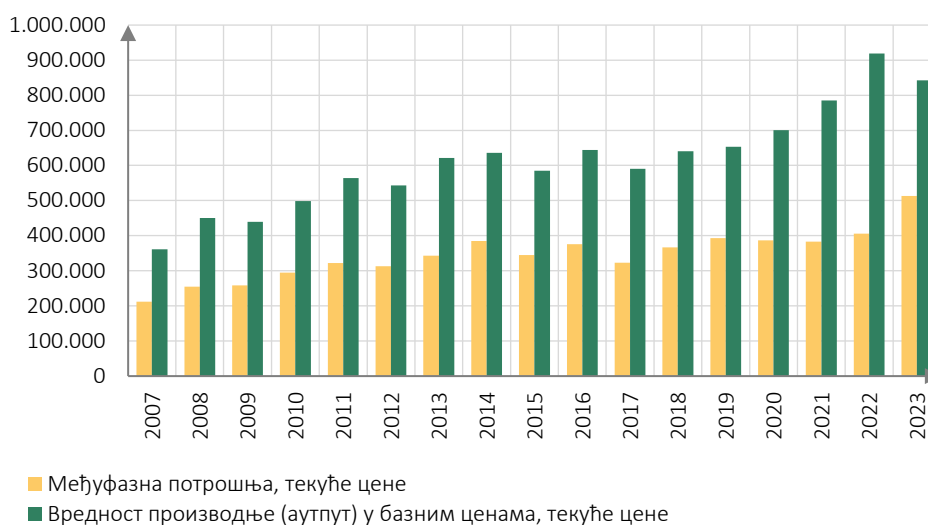
Удео БДВ-а пољопривреде у периоду 2013–2023. се смањио за 2,4 п. п. , са 6,4 % на 4% (табела 2.10).

Табела 2.10. Удео БДВ-а у БДП-у, 2013–2023.

Година	БДВ пољопривреде / БДП у %
2013	6,4
2014	6,4
2015	5,6
2016	6,0
2017	5,4
2018	5,4
2019	5,4
2020	5,5
2021	5,5
2022	5,7
2023	4,0

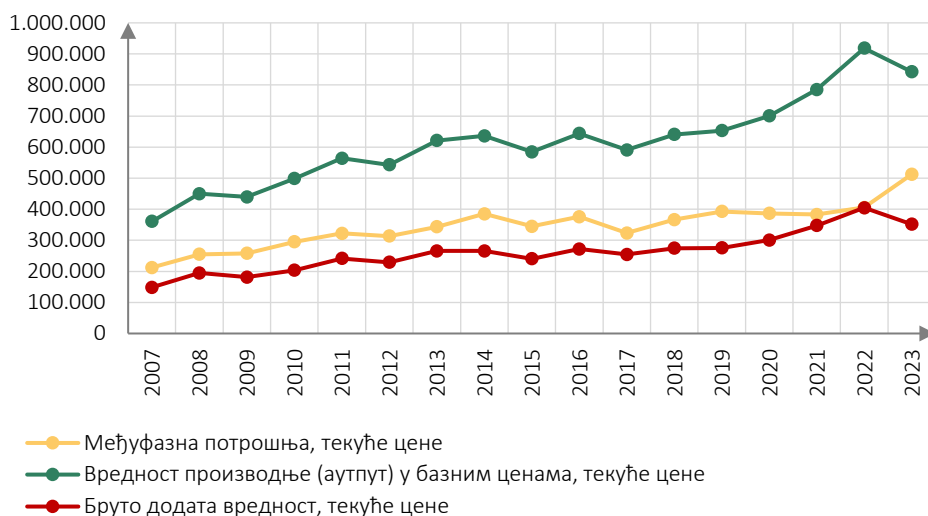
На следећем графикону (графикон 2.4) је приказан аутпут пољопривреде и међуфазна потрошња пољопривреде, где се види да су и једна и друга величина порасле.

Графикон 2.4. Аутпут и међуфазна потрошња пољопривреде, 2007–2023.

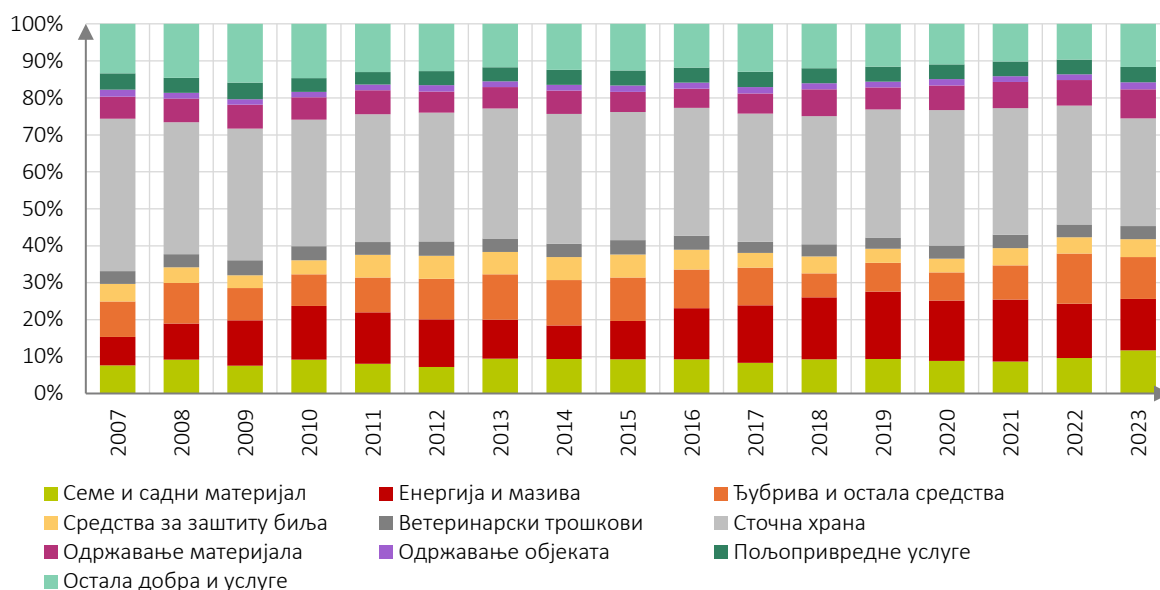

Још јаснија слика о економској снази пољопривреде се добија ако се упореди аутпут пољопривреде, БДВ пољопривреде и међуфазна потрошња (графикон 2.5).

БДВ пољопривреде у 2023. је мањи него претходне 2022, док је вредност међуфазне потрошње повећана. Овај податак показује смањену економску снагу пољопривреде у посматраном периоду.

Графикон 2.5. Аутпут пољопривреде, међуфазна потрошња пољопривреде и БДВ пољопривреде

У укупној вредности пољопривредне производње биљна чини 67%, сточарска 30%, а остатак од 3% чине услуге. Структура међуфазне потрошње у пољопривреди за период 2007–2023. је приказана на следећем графикону (графикон 2.6).

Графикон 2.6. Структура међуфазна потрошња пољопривреде Републике Србије

У међуфазној потрошњи у пољопривреди Републике Србије у периоду 2007–2013. највећи удео има сточна храна и ветеринарски трошкови у сточарској производњи, а у биљној збирно семе и садни материјал, енергија и гориво и средства за заштиту биља.

3

ОСНОВНЕ СТРУКТУРНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Уколико се пољопривредно газдинство бави производњом биљних култура кључно је коришћење земљишта, а уколико се бави сточарском производњом кључна је стока. Наравно, при овоме не смемо заборавити и све остало што је битно за производњу. Ипак, овде ћемо дати додатне информације само о ове две категорије:

Коришћено пољопривредно земљиште: Овај појам подразумева следећа земљишта: окућнице, оранице и баште, ливаде и пашњаци и вишегодишње засаде на којима се обављала пољопривредна производња у посматраном периоду. **Некоришћено пољопривредно земљиште:** Пољопривредна површина којом је располагало дотично газдинство на дан критичног момента, али која се у посматраној пољопривредној години није користила из економских, социјалних или других разлога (нпр. поплављено земљиште). Ово земљиште се може поново вратити у процес обраде коришћењем ресурса којим газдинство располаже или давањем у закуп. Коришћено и некоришћено пољопривредно земљиште газдинства у збиру даје **пољопривредно земљиште**.

Површина под шумом – у краткој ротацији засади дрвећа који у кратком периоду (20 година или мање) дају финални производ (нпр. топола, багрем и друго дрвеће), без обзира на то да ли је то енергетски производ или производ за индустријску прераду.

Остало земљиште: Земљиште газдинства под зградама, путевима, двориштима, вртovima и травњацима, рибањацима, трстицима, барама, камењаром, неплодним површинама, пешчарама и другим површинама неподобним за пољопривредну производњу, којим је газдинство располагало у посматраном периоду.

$$\text{Расположиво земљиште} = \text{Пољопривредно земљиште} + \text{Површина под шумом} + \text{Остало земљиште}$$

$$\text{Пољопривредно земљиште} = \text{Коришћено пољопривредно земљиште} + \text{Некоришћено пољопривредно земљиште}$$

$$\text{Коришћено пољопривредно земљиште} = \text{Окућнице, оранице и баште} + \text{Ливаде и пашњаци} + \text{Вишегодишњи засади (воћњаци и виногради)}$$

За пољопривредну производњу је најважнија категорија коришћено пољопривредно земљиште пошто се на њему обавља пољопривредна производња и у следећем се приказује:

Окућница: Подразумева пољопривредну површину на којој се гаје пољопривредни производи намењени сопственој потрошњи чланова газдинства, при чему газдинство може повремено да продаје вишак производа са окућнице, која је обично одвојена од остале пољопривредне површине и најчешће се налази поред куће.

Оранице и баште: Површина на којој се одвија производња биљних култура на отвореном пољу. У интензивној производњи, под овим појмом се подразумева производња било на отвореном, било у заштићеном простору – пластеници и стакленици. Под органском производњом се подразумева површина са сертификованом органском производњом и/или у фази преласка на органску производњу.

Ливаде и пашњаци: **Ливаде:** Површине обрасле травом које се низ година (пет и више) редовно косе ради добијања сена. Заједно се исказују површине природних и засејаних ливада (вештачке ливаде). **Пашњаци** (без пашњака за оскудну испашу). Пашњаци који служе за интензивну испашу стоке. Исказују се низијски, планински и шумски пашњаци на добром тлу или на тлу средњег квалитета. **Искључује:** Пашњаке за оскудну испашу. **Пашњаци за оскудну испашу:** Убрајају се углавном пашњаци са ниским приносом, који су на земљишту слабог квалитета (на кршу, старе сечине, деградиране, опустошене и сличне шуме, уколико на њима нису забрањени испаша и брст), као и пашњаци који се налазе изнад горње границе шумске вегетације и који не могу да служе за испашу већег броја стоке нити могу да се користе више пута у току године. Пашњаци који се не користе за производњу. Пашњаци на којима се не врши испаша стоке, али који се одржавају повременом косидбом како не би зарасли у коров и жбуње.

Вишегодишњи засади: Површине засада воћа, винограда, расадника и осталих засада, на пример засада новогодишњих јелки, који се не узгајају у систему плодореда, заузимају земљиште током дужег периода и дају приносе током више година. Укључује: површине под стаблима која су првобитно засађена ради производње дрвета, али се систематски годишње користе (беру се плодови) пре сече (на пример, стабла трешања и кестена). **Искључује:** површине под засадима као што су, на пример, јагоде, руже и хмељ. Обухватају се категоријом оранице и баште, чак и ако заузимају земљиште дуже од пет година, површине под вишегодишњим засадима који више нису у производњи (запуштени засади) укључују се у некоришћено пољопривредно земљиште.

Сточни фонд на газдинству чине: говеда, биволи, свиње, овце и козе, коњи, магарци и мазге и муле, живина, кунићи нојеви и друге животиње. Укратко ћемо објаснити најважније категорије и структурне карактеристике.

Говеда:

Музне краве: Краве чије се млеко углавном користи за људску исхрану или прераду. Укључене су и засушене музне краве, као и музне краве излучене из приплода, без обзира на то да ли се тове у периоду од последње лактације до клања.

Стеоне јунице: Женска грла старости од једне године или више која су стеона и од којих се очекује први подмладак.

Говеда у тову: Укупан број грла која су стављена у тов, без обзира на пол, старост и начин товљења, како би се након постизања одређене телесне масе клала.

Свиње:

Товне свиње масе 50 кг или више.

Свиње у тову: Укупан број грла која су стављена у тов, без обзира на пол, старост и начин товљења, како би се након постизања одређене телесне масе клала. То могу бити и свиње телесне масе испод 50 kg, осим прасади која сисају.

Женска назимад: **Супрасне назимице:** Од укупног броја женске назимад, број супрасних, односно младих женских грла која су први пут супрасна и од којих се очекује први подмладак.

Крмаче: **Супрасне крмаче:** Од укупног броја крмача, број супрасних, тј. број женских грла која су се најмање једном прасила и од којих се поново очекује подмладак.

Овце и козе: Женска приплодна грла.

Коњи: Укупан број коња на газдинству, без обзира на пол, старост и намену гајења.

Магарци, мазге, муле: Све категорије магараца, мазги и мула – укупно, без обзира на њихов пол и старост: млада и одрасла, женска и мушка грла.

Живина:

Бројлери: Бројлер је пиле тешког линијског хибрида које се гаји у интензивним условима ради производње меса, које за 6–8 недеља постигне 1,8–2 (и више) кг живе масе, при којој се коље. Нису укључена једнодневна грла.

Кокошке носиље: Број кокошака које су достигле одређену полну зрелост, достигле су време доношења и носе јаја, што је и разлог њиховог узгајања, без обзира на то да ли се снесена јаја користе за оплодњу – насад или за исхрану – конзумна јаја.

→ ПОЉОПРИВРЕДНА ГАЗДИНСТВА – ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Укупан број пољопривредних газдинстава у 2023. години је 508.325, што је за 10% мање у односу на број пољопривредних газдинстава у 2018. години (табела 3.1), када је број газдинстава био 564.541 (Анкета 2018) односно за 20% мање у односу на 2012. годину (Попис 2012). Укупно смањење броја свих ПГ између 2012. и 2023. године износи 123.227.

Породична пољопривредна газдинства чине 99,61% свих пољопривредних газдинстава Републици Србији. Пошто по броју доминирају у структури, смањење њиховог броја за 56.571, у 2023. години, у односу на 2018, односно за 65.658 у 2018, у односу на 2012. годину, највише је допринело смањењу укупног броја газдинстава. Укупно смањење броја ППГ између два пописа пољопривреде (Попис 2023) и (Попис 2012) износи 112.229.

Број правних лица и предузетника који се баве пољопривредном производњом се у 2023, у односу на 2018. годину, повећао, док је број правних лица у 2023. години мањи него што је био 2012. године. У 2012. години није било предузетника у пољопривреди, у 2018. години је било регистрованих 272, а у 2023 их било 413.

Повећање броја правних лица и предузетника у пољопривреди води структурним промена, јачању економске снаге и развоју пољопривреде. Ипак, у односу на укупан број пољопривредних газдинстава они чине мањину од 0,39% укупног броја пољопривредних газдинстава. Ако би се вршила детаљнија анализа, потребно би било утврдити мотиве формирања оваквих правних облика у пољопривреди.

Табела 3.1. Пољопривредна газдинства – основне карактеристике

Године	Број ПГ	КПЗ (ха)	ГРЈ	УГ	СО (ЕУР/ПГ)
2018	564.541	3.475.894	645.733	1.933.838	8.644
2023	508.325	3.239.374	502.318	1.493.008	11.880

У претходној табели је приказано, осим већ поменутих величина, број ПГ и КПЗ, ГРЈ, УГ и СО по ПГ.

Сви наведени параметри, осим стандардног аутпута по пољопривредном газдинству, показују смањење. Број пољопривредних газдинстава се смањило за 52.204, површина коришћеног пољопривредног земљишта за 36.520 ха, годишње радне јединице за 143.415, а број условних грла за 440.830. Истовремено, стандардни аутпут по пољопривредном газдинству се повећао за 3.236 ЕУР, са 8.644 на 11.880 ЕУР. Овај податак нам говори да у пољопривреди Републике Србије долази до структурних промена и јачања економског потенцијала оних који остају у сектору. Повећање стандардног аутпута по газдинству уз пад свих осталих параметара нам потврђује ову тезу. Очигледно је да сектор напуштају најмање ефикасни произвођачи, што је очекиван ефекат у тржишној економији.

Табела 3.2. Пољопривредна газдинства – релативни показатељи

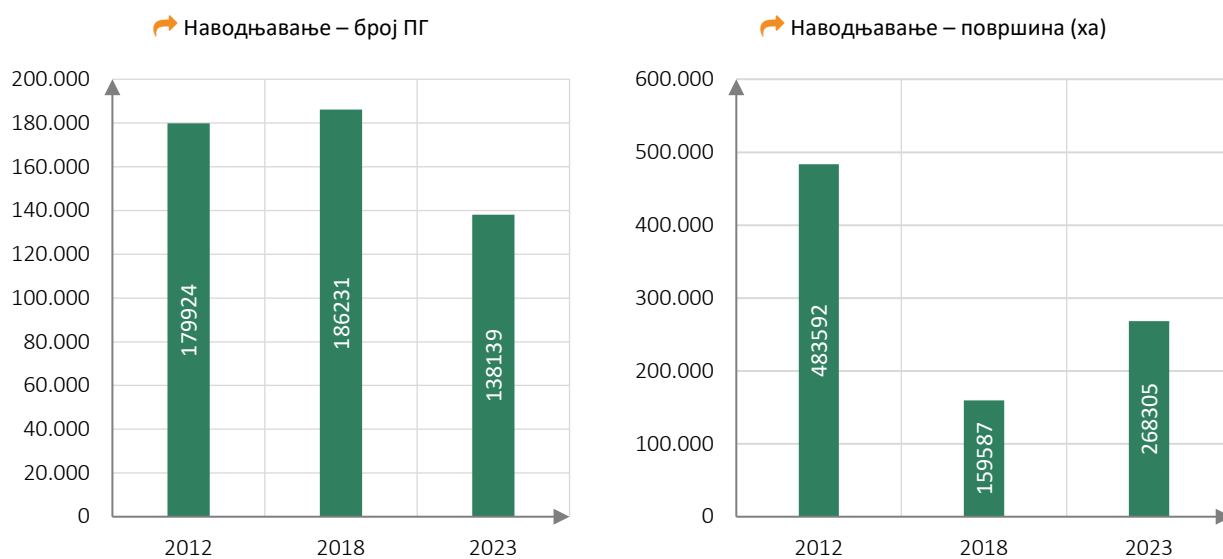
	КПЗ / ПГ	СО (ЕУР/ПГ)	СО КПЗ (ЕУР/ха)	СО ГРЈ (ЕУР/ГРЈ)	СО УГ (ЕУР/УГ)
ПГ 2018	6,2	8.644	1.404	7.557	2.523
ППГ 2018	5,2	7.497	1.447	6.726	2.555
ПЛ 2018	406,3	471.231	1.160	36.810	2.341
ПР 2018	7,0	47.794	6.839	17.335	2.203
ПГ 2023	6,4	11.880	1.864	12.022	4.045
ППГ 2023	5,8	10.497	1.823	11.067	4.301
ПЛ 2023	201,6	445.563	2.211	33.054	2.843
ПР 2023	7,3	38.741	5.342	25.288	1.933

У табели (табела 3.2) приказани су подаци за 2018. и 2023. годину на основу којих описујемо промене. КПЗ по ПГ у 2023. години износи 6,4 ха, што је за 0,2 ха више. Иако промена није импозантна, она указује на чињеницу да се дешавају структурне промене.

На основу података видимо да је СО КПЗ за сва пољопривредна газдинстава порастао са 1.404 (ЕУР/ха) на 1.864 (ЕУР/ха). СО КПЗ је порастао у правним формама ППГ и ПЛ, док је код ПР опао. Занимљиво је да је СО по КПЗ највиши код предузетника, што није неочекивано. Предузетници су најбоље организовани, пошто се у оваквим формама пословања најчешће налази једно лице које је регистровано као предузетник (ПР) и не мора нужно имати претходно пољопривредно искуство, што може и бити предност јер није оптерећен прошлосту и лакше прихвата иновације. Стандардни аутпут је порастао и према расположивој радној снази, што може значити да је смањење радне снаге у пољопривреди утицало на раст продуктивности.

Занимљиво је да је СО по УГ у 2023. години највиши на ППГ и скоро је дупло виши од СО других правних форми (ПЛ и ПР), при чему су у 2018. вредности биле приближне за сва три облика правног организовања. Ови подаци упућују на закључак да су породична пољопривредна газдинства најбоље организована од све три правне форме у гајењу животиња. Пошто је у посматраном периоду смањен број ППГ, вероватно је и то допринело расту вредности по УГ. Најмање ефикасна породична пољопривредна газдинства су у прошлости била присиљена да напусте сектор и траже алтернативне изворе прихода.

Графикон 3.1. Наводњавање – број ПГ која наводњавају и наводњавана површина

У односу на Попис пољопривреде 2012, број пољопривредних газдинстава која наводњавају се смањило за 41.785, а наводњавана површина се смањила за 215.287 хектара (графикон 3.1). Наводњавана површина по газдинству у 2023. години износи 1,94 ха.

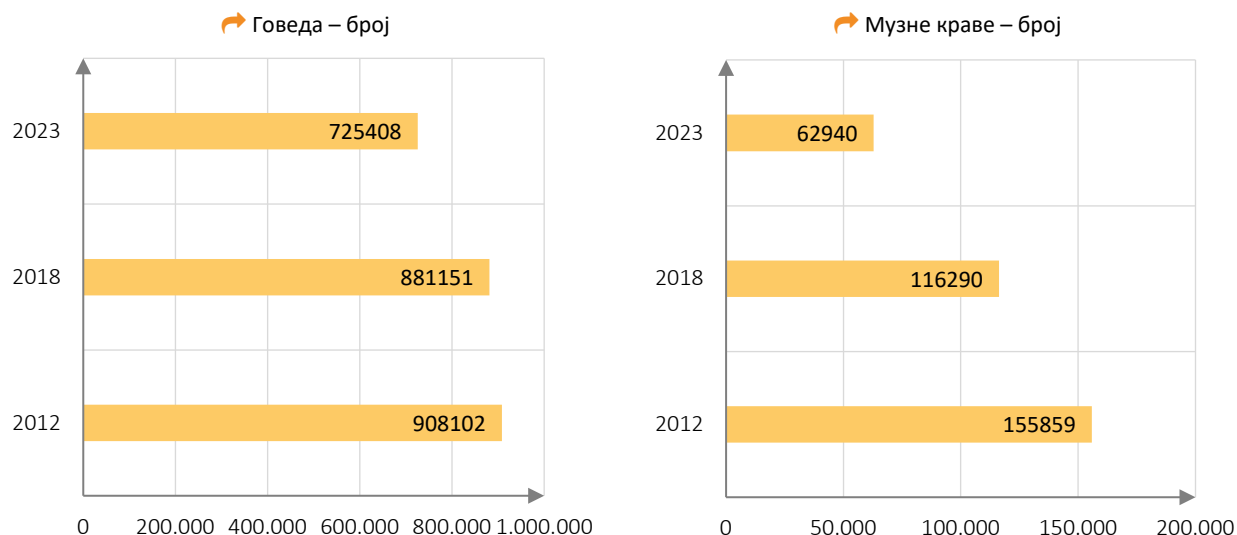
На основу наводњаване површине можемо закључити да се ради о малој површини по газдинству, односно да ПГ у просеку наводњавају 8% од КПЗ у 2023. Подаци показују да је највећа наводњавана површина под житом (100.064 ха) и кукурузом (70.678 ха), а затим по површини следе воћњаци и површине под бобичастим воћем (61.407 ха).

Сходно културама које се наводњавају, примењују се и начини наводњавања, и то површински (40% површина), орошавањем (43%), а остатак од 17% системом кап ко кап. У 20% случајева се контролише количина утрошене воде, и то ручно 13%, аутоматски 7%. Системи се одржавају редовним годишњем сервисирањем у 65% случајева.

➔ СТОЧНИ ФОНД И ПЧЕЛАРСТВО

Развијено сточарство је показатељ развоја пољопривреде. У овом делу студије приказани су основни показатељи, и то број стоке по врстама и број условних грла.

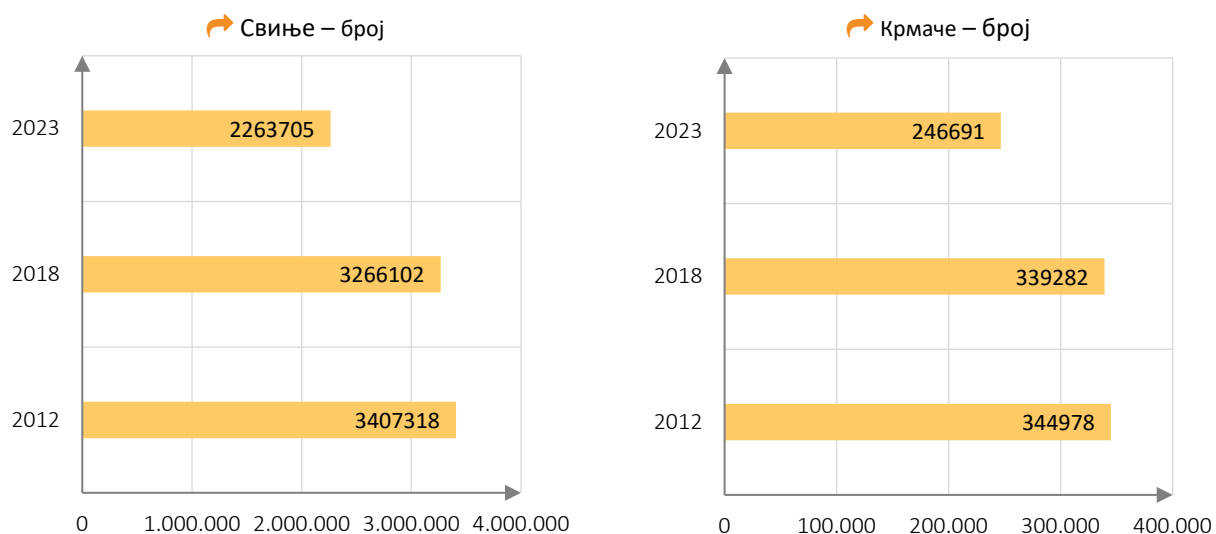
Графикон 3.2. Говеда – укупан број говеда и укупан број музних крава

У периоду од 2012. до 2023. број говеда свих врста се смањио за 182.694 грла, а број музних крава за 92.919 грла (графикон 3.2). Смањење броја говеда погоршава структуре, неповољно утиче на потенцијал за производњу млека и меса. Нарочито негативан ефекат има смањење броја музних крава, што може довести до веће увозне зависности за млеко и месо и производе од млека и меса. Такође, смањење броја говеда смањује тражњу за ратарским производима, тако да газдинства која се баве ратарском производњом могу имати потешкоће у продаји производа. Додатни негативан ефекат је смањење количине стајњака који се користи за ђубрење ораница, али и вишегодишњих засада.

Негативни трендови постоје такође у гајењу свиња, што је представљено на следећем графикону (графикон 3.3).

Графикон 3.3. Број свиња и крмача

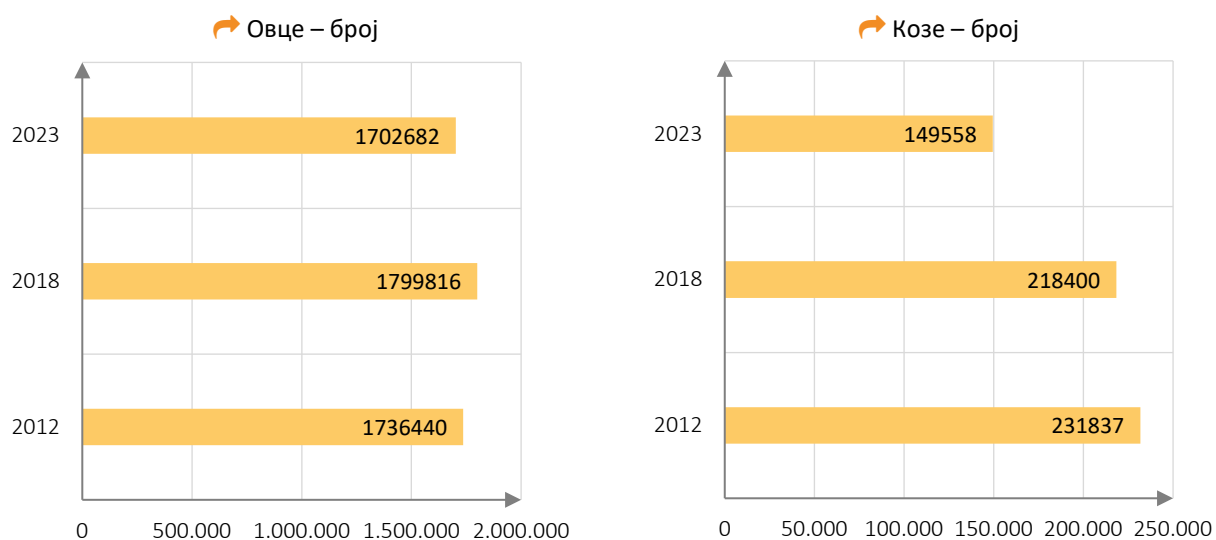

У периоду 2012–2023. број свиња се смањио за 1.143.613, и у 2023. години је био 2.263.705 грла, а број крмача је у истом периоду смањен за 98.287 грла. Смањење свиња негативно утиче на обезбеђење довољно хране животињског порекла, а смањење крмача негативно утиче на потенцијал производње.

У сточарској производњи нешто мањи пад има производња оваца и коза (графикон 3.4). Број оваца је смањен за 33.758 грла, а број коза за 98.279 грла. Број оваца у 2018, у односу на 2012, био је повећан, па поново смањен у 2023, док број коза бележи пад у периоду 2012–2023. године. Један од основних проблема бављења овчарством је нестабилност амбијента и несигуран пласман производа.

Мере институционалне подршке су тренутно стимулативне за газдинства која се баве овчарством, па уколико се шема подршке одржи на реално истом нивоу, могу се очекивати позитивни ефекти на бројно стање оваца.

Графикон 3.4. Број оваца и коза

Од осталих врста сточарске производње, релативно је стабилан број кокошака носиља и износи око 7,5 милиона, уз смањење броја газдинстава која се баве производњом јаја. Просечан број кокошака носиља по газдинству се повећао са 30 (2012) на 31 (2018) и 42 (2023), што говори да се дешавају структурне промене и модернизација производње.

➔ РАДНА СНАГА И УПРАВЉАЊЕ ГАЗДИНСТВОМ

Број лица која раде у пољопривреди у периоду 2012–2023. се константно смањује, са 1.442.628 на 1.157.319, што је смањење за 285.209, док се однос мушкараца и жена није променио; мушкарци чине 58% укупног броја лица која раде у пољопривреди, а остатак од 42% чине жене (графикон 3.5 **Reference source not found.**)

Посматрано у ГРЈ, подаци показују да је такође дошло до смањења, са 645.733 (2018) на 502.318 (2023), што приближно чини једну радну јединицу по просечном пољопривредном газдинству у Републици Србији, што значи да је једна особа и менаџер и радник и трговац и обавља све остале функције на пољопривредном газдинству.

Радна снага газдинства чине претежно чланови газдинства (90,99%), носилац газдинства и чланови породице. Мушкарци чине већину менаџера газдинства, односно управника, али се њихов број смањује, док се број жена лагано повећава у 2023. години и износи 115.827.

На овом месту је неопходно објаснити суштину појма менаџер, односно управник у односу на правне форме пољопривредних газдинстава – породично пољопривредно газдинство, правно лице и предузетник.

Термин менаџер је адекватан термин уколико се ради о правним лицима, а за породична пољопривредна газдинства и предузетнике адекватан термин би био одговорна лица. Породична пољопривредна газдинства у просеку обрађују 5,8 ха пољопривредног земљишта и имају једно ангажовано лице, тако да не може бити речи о менаџеру у смислу како се овај термин користи у економији. Предузетничке радње такође у већини случајева имају једно лице, које ради све послове, тако да и за овај правни облик прикладнији термин је одговорно лице.

Графикон 3.5. Број лица ангажованих на газдинству и менаџери на газдинству

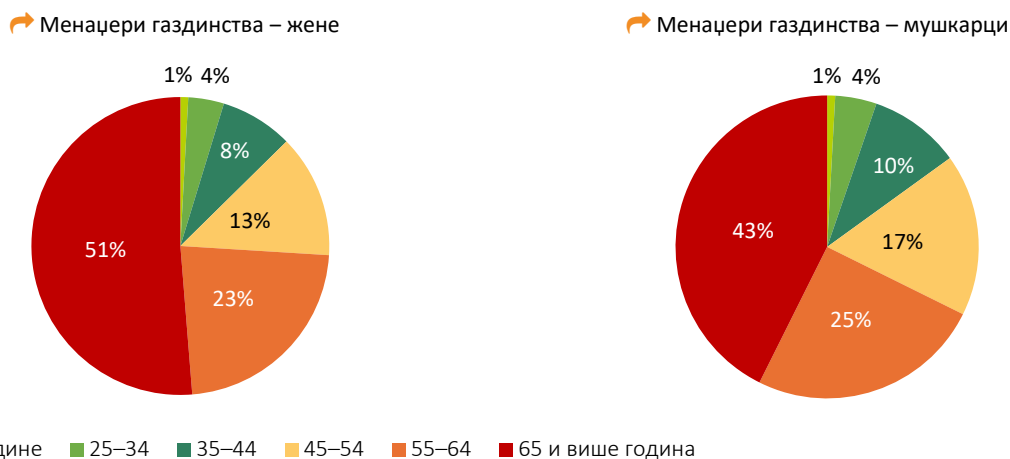

У периоду 2012–2023. се смањио број мушкараца који управљају пољопривредним газдинством, и то за 138.886, а број жена се повећао за 15.659. На повећање броја жена које руководе пољопривредним газдинством позитиван утицај имају и стимулативне мере за одређену врсту подстицаја у случајевима када је руководиолац газдинства жена млађа од 40 година.

У периоду 2012–2023. нема скоро никаквих промена у погледу стручне спреме менаџера газдинства, 95% је вештине управљања стекло из праксе, 3% има завршено само основну школу, а 2% има неки облик више обуке.

Практично искуство је сигурно јако важан елемент успешног руковођења пољопривредним газдинством, али се поставља питање да ли је то довољно за управљање газдинством у савременим условима дигитализације и све веће примене вештачке интелигенције.

Графикон 3.6. Старост менаџера газдинства

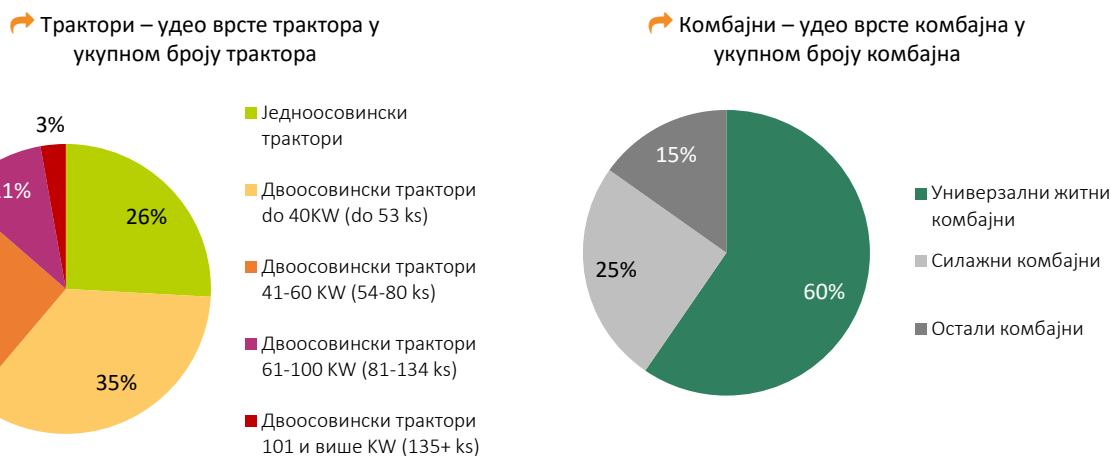

Ако посматрамо старост менаџера газдинства, видимо да постоји слична старосна структура у обе групе (графикон 3.6). Ако посматрамо менаџере до 35 и преко 35 година старости, видимо да у 2023. години удео и код менаџера жена и код менаџера мушкараца износи 5%.

➔ МЕХАНИЗАЦИЈА И ОПРЕМА

Према Попису 2023. у Републици Србији има укупно 482.494 двоосовинска и 168.353 једноосовинска трактора. Највећи број трактора је снаге до 40 КВ (53 КС) и у категорији 41–60 КВ (54–80 КС). Број комбајна износи 56.338, при чему су укључене све врсте комбајна, осим берача за кукуруз, којих има 33.819.

Графикон 3.7. Структура пољопривредне механизације

Складиштење производа је битан елемент у прилагођавању понуде тражњи производа. У табели (табела 3.3) су по врстама дати објекти који се користе за складиштење производа (Попис 2023). Према очекивању, највише је објеката за смештај сена и сламе – 155.795, и кошева за кукуруз – 195.642, али такође и 3.042 хладњаче. За оцену стварних могућности складиштења производа морали би детаљније анализирати капацитете и услове складиштења, као и могућности истовременог складиштења различитих врста производа. Ово се нарочито односи на производњу воћа и поврћа који су најдинамичнији сегмент у биљној производњи, где би било неопходно посматрати број произвођача, количину произведеног воћа и поврћа и складишне капацитете по врстама.

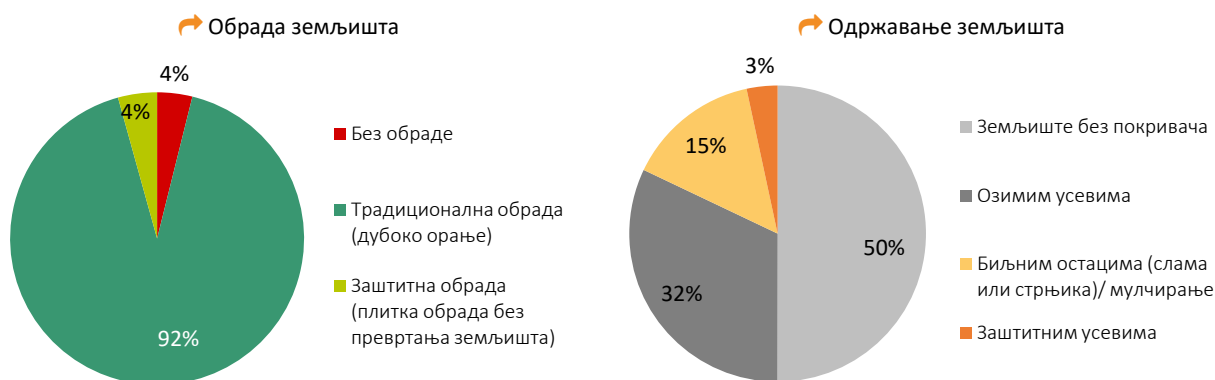
Табела 3.3. Пољопривредни објекти

Пољопривредни објекти	Број газдинстава
Силос	6.484
Смештај сена и сламе	155.795
Пластеник	44.439
Кош за кукуруз	195.642
Амбар	96.050
Подно складиште	9.740
Складиште воћа и поврћа	14.962
Смештај силаже	10.624
Хладњача	3.042
Складиште коренастог, кртоластог биља и луковица	9.066
Стакленик	3.223
Сушара	8.598

➔ ОБРАДА И ОДРЖАВАЊЕ ЗЕМЉИШТА

Од укупног КПЗ, на 92% површине се ради традиционална обрада, а на 4% површине се ради плитка обрада без превртања земљишта. На 82% површине КПЗ практично нема посебних мера одржавања, пошто 50% земљишта је без покривача, а 32% је под озимим усевиима. Биљни остаци – слама или стрњика или пак малчирање се практикује на 15% површине, док је свега 3% под заштитним усевиима (графикон 3.8).

Графикон 3.8. Обрада и одржавање ораница и башта, 2023.

→ УПОТРЕБА ЂУБРИВА

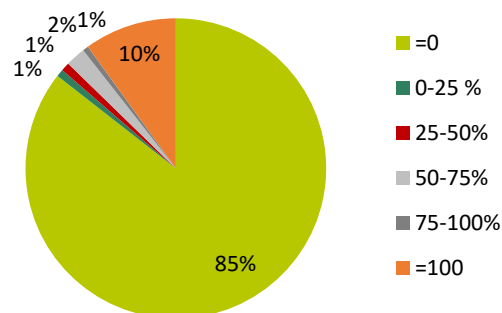
Употреба ђубрива је кључна за постизање приноса који пољопривредним произвођачима обезбеђују одређену добит. Минерално ђубриво се користи на 75% површине, а на остатку од 25% се користи стајњак. Свега 15% пољопривредних газдинстава растурени стајњак не заорава, од чега 10% уопште не заорава, а остатак од 5% заорава у одређеном проценту, али не целокупну количину. Подаци показују да пољопривредна газдинства имају високу свест о вредности стајњака за пољопривредну производњу.

Графикон 3.9. Употреба ђубрива на ораницама и баштама, 2023.

→ Однос употребе минералног и стајског ђубрива

→ Растурен стајњак без заоравања

4

ЕКОНОМСКА СНАГА

Маркетинг производа зависи, између осталог, и од економске снаге пољопривредних газдинстава. У претходном делу су приказани расположиви ресурси и начини коришћења и релативни положај пољопривреде. У овом делу се приказује економска снага, и користимо појмове које смо претходно објаснили: стандарди аутпут, појединачни стандардни аутпут и економска величина газдинства.

→ ПРОСЕЧНА ЕКОНОМСКА ВЕЛИЧИНА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ГАЗДИНСТВА – ОПШТЕ

Просечна економска величина пољопривредног газдинства у Републици Србији, према подацима Пописа 2023. износи 11.884 евра, што је више него што је износила у претходним свеобухватним истраживањима (Попис 2012. и Анкета 2018). Из података (табела 4.1) видимо да се број пољопривредних газдинстава смањило, а да се укупна економска величина повећала. Овакво кретање је за резултат имало повећање просечне економске величине пољопривредних газдинстава. И са овим повећањем, просечна економска величина пољопривредног газдинства у Републици Србији износи око једне четвртине (25%) просека ЕУ. За ЕУ су коришћени подаци Анкете 2016, <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>. Поређени су резултати Анкете 2018. и Анкете ЕУ 2016, према обрасцу: Србија Анкета 2018 / Анкета ЕУ 2016 = 0,2475.

Табела 4.1. Број и економска величина ПГ у Републици Србији

Године и извор информација	Број ПГ	Укупна економска величина ПГ (мил. ЕУР)	Просечна економска величина ПГ (ЕУР)
Попис 2012.	631.552	3.750	5.938
Анкета 2018.	564.541	4.860	8.609
Попис 2023.	508.325	6.041	11.884

Профил просечног пољопривредног газдинства на основу израчунатих величина показује малу економску снагу од 11.884 ЕУР по пољопривредном газдинству годишње.

Профил просечног пољопривредног газдинства у Републици Србији: Просечно пољопривредно газдинство у Републици Србији располаже са 6,4 ха пољопривредног земљишта, има једну краву, три овце, четири свиње, две кошнице пчела, 43 комада живине и има један трактор двоосовински мање снаге.

У наредним табелама (од табела 4.2 до табела 4.5) се приказују пољопривредна газдинства по економским класама (к01–к14) за изабране критеријуме, а према подацима Анкете 2018. и Пописа 2023. Изабрани критеријуми су број ПГ, КПЗ, УГ, ГРЈ, СО по пољопривредном газдинству и укупни стандардни аутпут. На основу података можемо закључити да се највећи број пољопривредних газдинстава налази у економским класама од к01 до к07. У односу на укупан број ПГ, број газдинстава у вишим економским класама од к08 до к14 је занемарљив. Сличан закључак се може донети и за годишње радне јединице и за условна грла стоке, са изузетком да по ова два показатеља, УГ и ГРЈ највише класе к13 и к14 показују више износе. Економске класе од к01 до к14 су представљене и објашњене у методолошком делу.

Табела 4.2. Изабрани показатељи пољопривредних газдинстава, Попис 2023.

Класе (ЕУР)	ПГ_сва (број)	КПЗ (ха)	УГ (број)	ГРЈ (број)	СО/ПГ (ЕУР)	СО укупан (хиљ. ЕУР)
k01	108.143	111.526	24.581	57.098	122	13.193
k02	102.421	200.389	52.907	73.314	301	30.829
k03	116.144	413.153	121.863	106.190	671	77.933
k04	88.841	546.421	207.677	105.040	972	86.353
k05	48.307	509.308	209.690	68.162	930	44.926
k06	32.070	575.938	249.258	51.662	1.076	34.507
k07	8.531	287.316	160.285	16.515	570	4.863
k08	2.793	202.462	122.816	6.948	407	1.137
k09	615	84.463	60.475	2.720	209	129
k10	172	44.205	27.998	2.303	106	18
k11	70	20.702	21.257	1.806	61	4
k12	68	37.102	17.641	1.036	83	6
k13	89	88.592	47.140	4.394	189	17
k14	61	117.795	169.418	5.129	344	21
Укупно	508.325	3.239.372	1.493.006	502.318		293.935

Табела 4.3. Изабрани показатељи пољопривредних газдинстава, Попис 2023.

Класе (ЕУР)	ПГ_сва (број)	ПГ кум. (%)	ПГ кум. инверзно (%)	КПЗ (ха)	КПЗ кум. (%)	КПЗ кум. инверзно (%)	УГ (број)	УГ кум. (%)	УГ кум. инверзно (%)	ГРЈ (број)	ГРЈ кум. (%)	ГРЈ кум. инверзно (%)
k01	108.143	21	100	111.526	3	100	24.581	2	100	57.098	11	100
k02	102.421	41	79	200.389	10	97	52.907	5	98	73.314	26	89
k03	116.144	64	59	413.153	22	90	121.863	13	95	106.190	47	74
k04	88.841	82	36	546.421	39	78	207.677	27	87	105.040	68	53
k05	48.307	91	18	509.308	55	61	209.690	41	73	68.162	82	32
k06	32.070	98	9	575.938	73	45	249.258	58	59	51.662	92	18
k07	8.531	99	2	287.316	82	27	160.285	69	42	16.515	95	8
k08	2.793	100	1	202.462	88	18	122.816	77	31	6.948	97	5
k09	615	100	0	84.463	90	12	60.475	81	23	2.720	97	3
k10	172	100	0	44.205	92	10	27.998	83	19	2.303	98	3
k11	70	100	0	20.702	92	8	21.257	84	17	1.806	98	2
k12	68	100	0	37.102	94	8	17.641	85	16	1.036	98	2
k13	89	100	0	88.592	96	6	47.140	89	15	4.394	99	2
k14	61	100	0	117.795	100	4	169.418	100	11	5.129	100	1
Укупно	508.325			3.239.372			1.493.006			502.318		

Табела 4.4. Изабрани показатељи пољопривредних газдинстава, Анкета 2018.

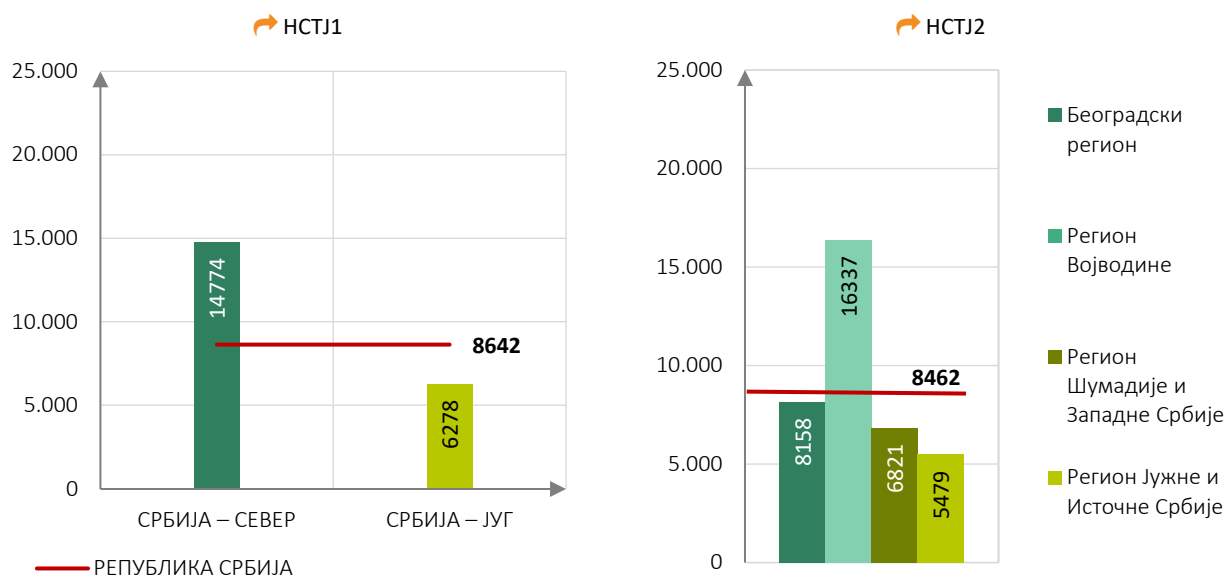
Класе (ЕУР)	ПГ_сва (број)	КПЗ (ха)	УГ (број)	ГРЈ (број)	СО/ПГ (ЕУР)	СО укупан (хиљ. ЕУР)
k01	155.725	174.084	78.676	76.767	175	27.252
k02	132.607	308.633	138.532	115.226	386	51.186
k03	130.185	527.529	277.053	165.027	742	96.597
k04	83.317	591.462	358.133	138.549	899	74.902
k05	35.172	440.436	269.067	70.252	667	23.460
k06	19.003	425.084	250.418	43.797	641	12.181
k07	6.249	302.390	146.590	15.822	419	2.618
k08	1.655	192.158	87.498	5.926	240	397
k09	292	83.120	41.716	2.118	98	29
k10	130	68.708	35.806	2.388	77	10
k11	35	45.027	6.018	543	30	1
k12	45	64.035	15.861	1.175	56	3
k13	77	122.310	50.929	3.764	169	13
k14	49	130.918	177.544	4.379	280	14
Укупно	564.541	3.475.894	1.933.841	645.733		288.663

Табела 4.5. Изабрани показатељи пољопривредних газдинстава, Анкета 2018.

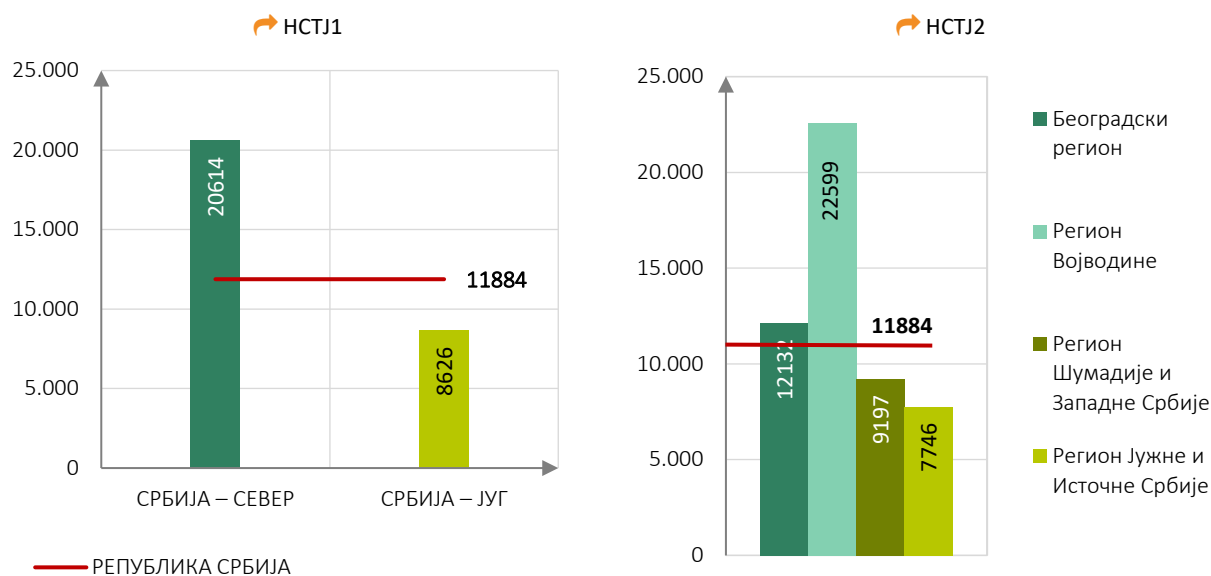
Класе (ЕУР)	ПГ_сва (број)	ПГ кум. (%)	ПГ кум. инверзно (%)	КПЗ (ха)	КПЗ кум. (%)	КПЗ кум. инверзно (%)	УГ (број)	УГ кум. (%)	УГ кум. инверзно (%)	ГРЈ (број)	ГРЈ кум. (%)	ГРЈ кум. инверзно (%)
k01	155.725	28	100	174.084	5	100	78.676	4	100	76.767	12	100
k02	132.607	51	72	308.633	14	95	138.532	11	96	115.226	30	88
k03	130.185	74	49	527.529	29	86	277.053	26	89	165.027	55	70
k04	83.317	89	26	591.462	46	71	358.133	44	74	138.549	77	45
k05	35.172	95	11	440.436	59	54	269.067	58	56	70.252	88	23
k06	19.003	98	5	425.084	71	41	250.418	71	42	43.797	94	12
k07	6.249	100	2	302.390	80	29	146.590	79	29	15.822	97	6
k08	1.655	100	0	192.158	85	20	87.498	83	21	5.926	98	3
k09	292	100	0	83.120	88	15	41.716	85	17	2.118	98	2
k10	130	100	0	68.708	90	12	35.806	87	15	2.388	98	2
k11	35	100	0	45.027	91	10	6.018	87	13	543	99	2
k12	45	100	0	64.035	93	9	15.861	88	13	1.175	99	1
k13	77	100	0	122.310	96	7	50.929	91	12	3.764	99	1
k14	49	100	0	130.918	100	4	177.544	100	9	4.379	100	1
Укупно	564.541			3.475.894			1.933.841			645.733		

У следећим деловима је извршена анализа просечне економске величине пољопривредних газдинстава у Републици Србији по НСТЈ1 (Србија – север и Србија – југ) и по регионима, НСТЈ2 (Регион Војводине, Београдски регион, Регион Шумадије и Западне Србије и Регион Јужне и Источне Србије). Резултати су приказани графички за 2018. и 2023. годину.

Графикон 4.1. Просечна економска величина ПГ у Републици Србији, 2018. (ЕУР)

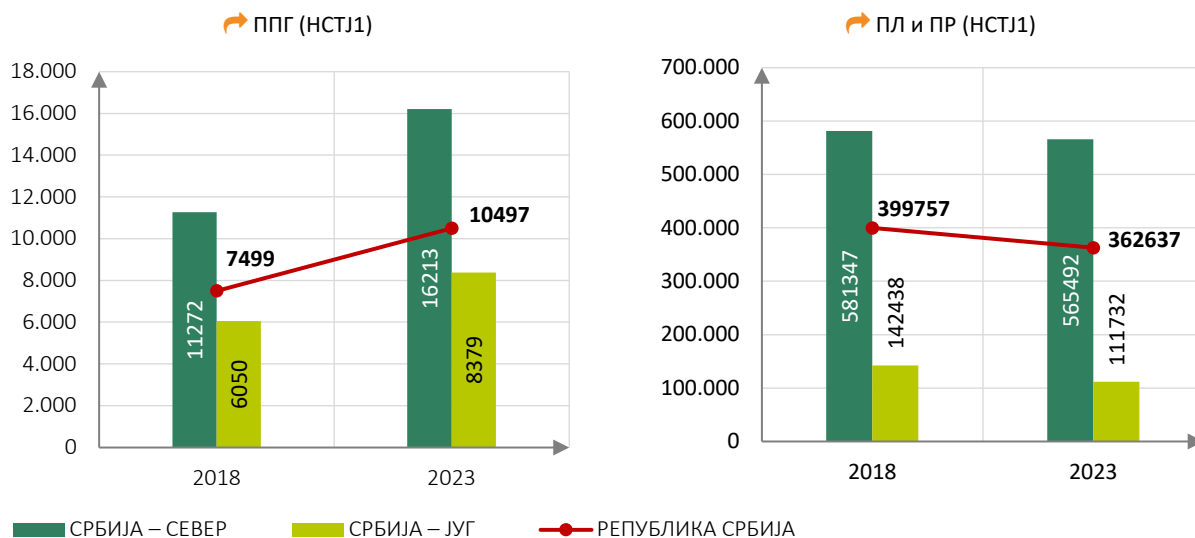

Графикон 4.2. Просечна економска величина ПГ у Републици Србији, 2023. (ЕУР)

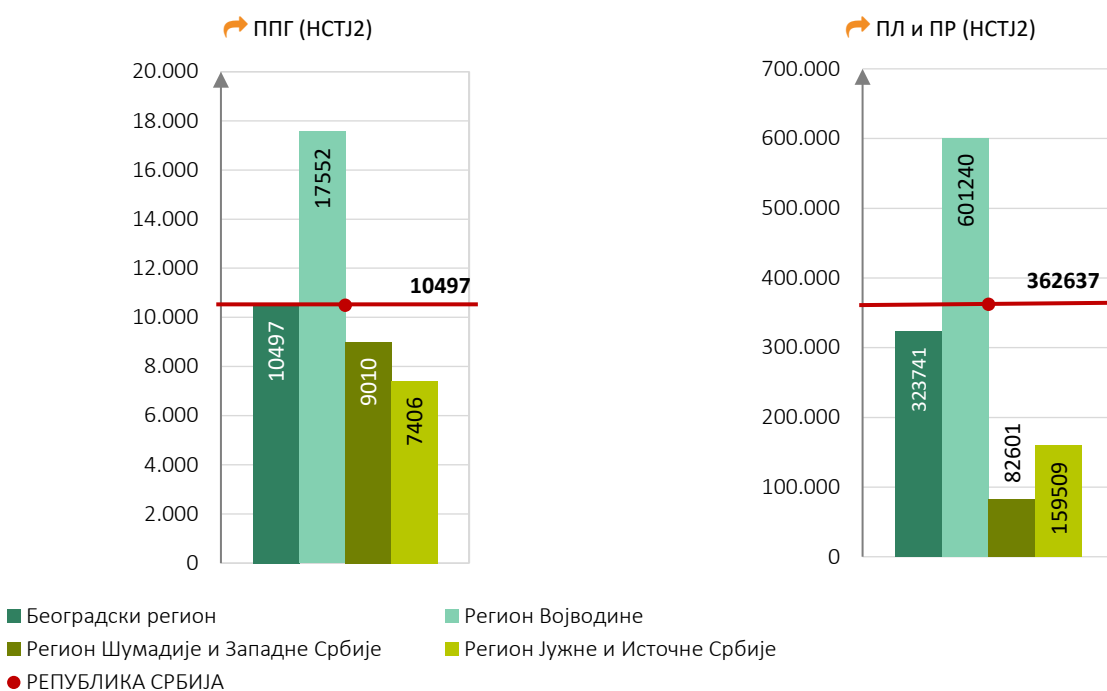

Србија – север има скоро два и по пута већи стандардни аутпут од Србије – југ. Једино Регион Војводине има виши СО од просека Републике Србије, а сви остали региони имају мању економску снагу од просека, са једним изузетком, и то Београдски регион у 2023. години (графикон 4.1 и графикон 4.2).

Графикон 4.3. Просечна економска величина ПГ у Републици Србији, 2018. и 2023. (ЕУР)

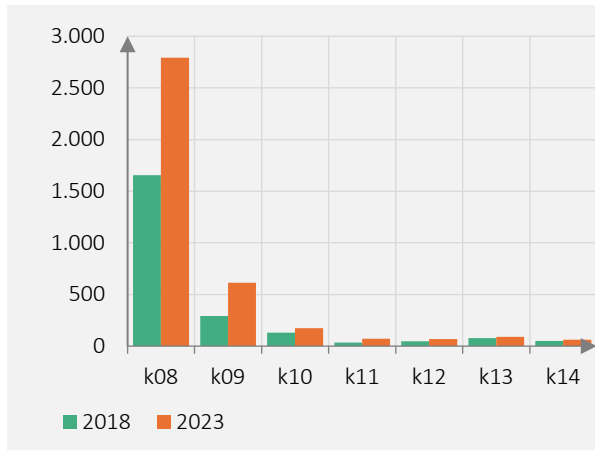
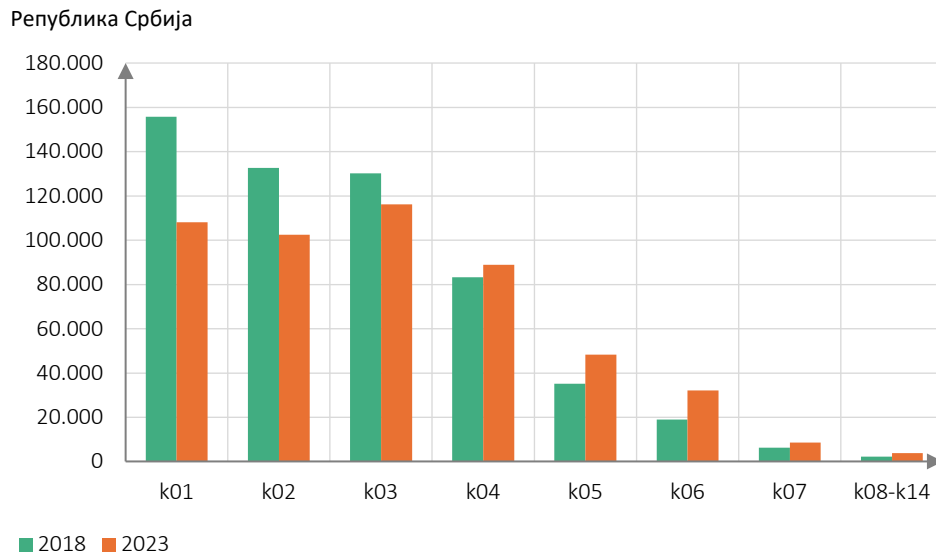
Графикон 4.4. Просечна економска величина ПГ у Републици Србији, 2023. (ЕУР)

У претходним графиконима приказане су економске величине за сва пољопривредна газдинства Републике Србије. Наредни графикони приказују просечну економску величину по НСТЈ1 и НСТЈ2 за правне форме ППГ с једне стране и ПЛ и ПР с друге стране (графикон 4.3 и графикон 4.4).

Број пољопривредних газдинстава према економској величини је приказан на следећем графикону (графикон 4.5).

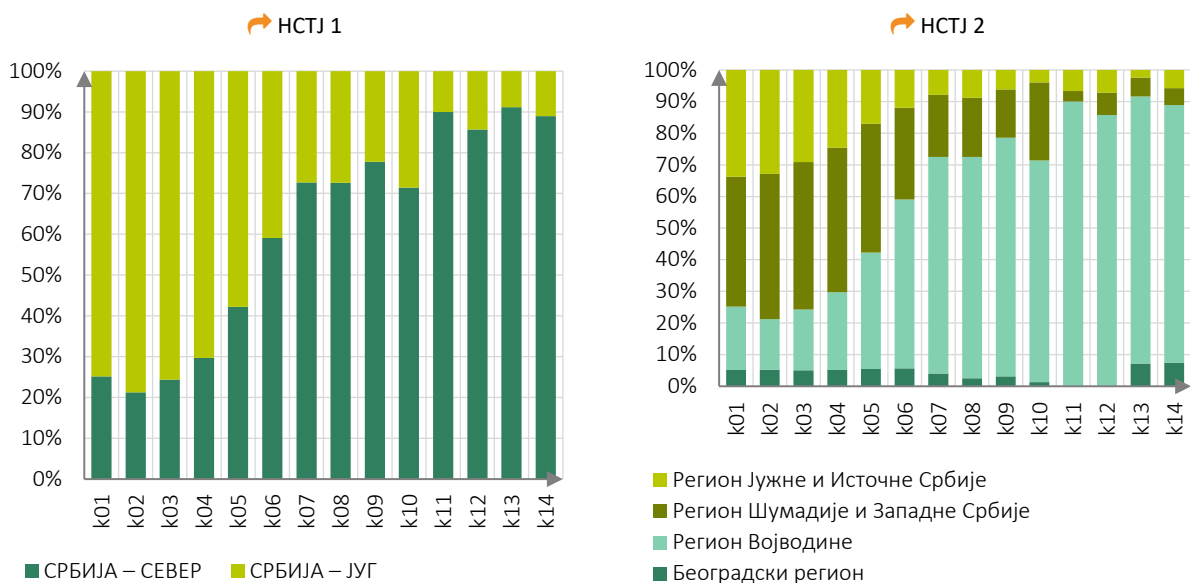
Графикон 4.5. Број пољопривредних газдинстава према економској величини, 2018. и 2023.

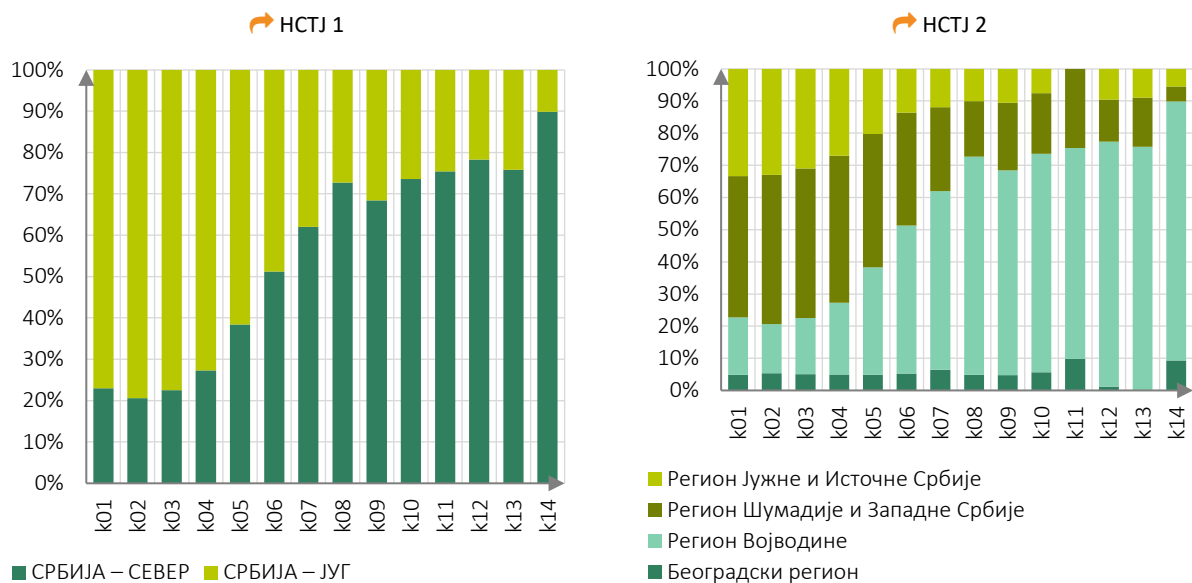
Највећи број пољопривредних газдинстава (99,24%) припада нижим економским класама, од k01 до k07, а остатак од 0,76%, односно 3.868 газдинстава чине пољопривредна газдинства виших економских класа, од k08 до k14.

Према Попису 2023, у односу на Анкету из 2018. године, смањило се број газдинстава. У најнижим класама, k01, k02 и k03, смањило за 91 809, а од класе k04 па навише се повећао за укупно 35.593 пољопривредна газдинства.

Графикон 4.6. Структура ПГ по економским класама k01-k14, у Републици Србији, 2018. (ЕУР)

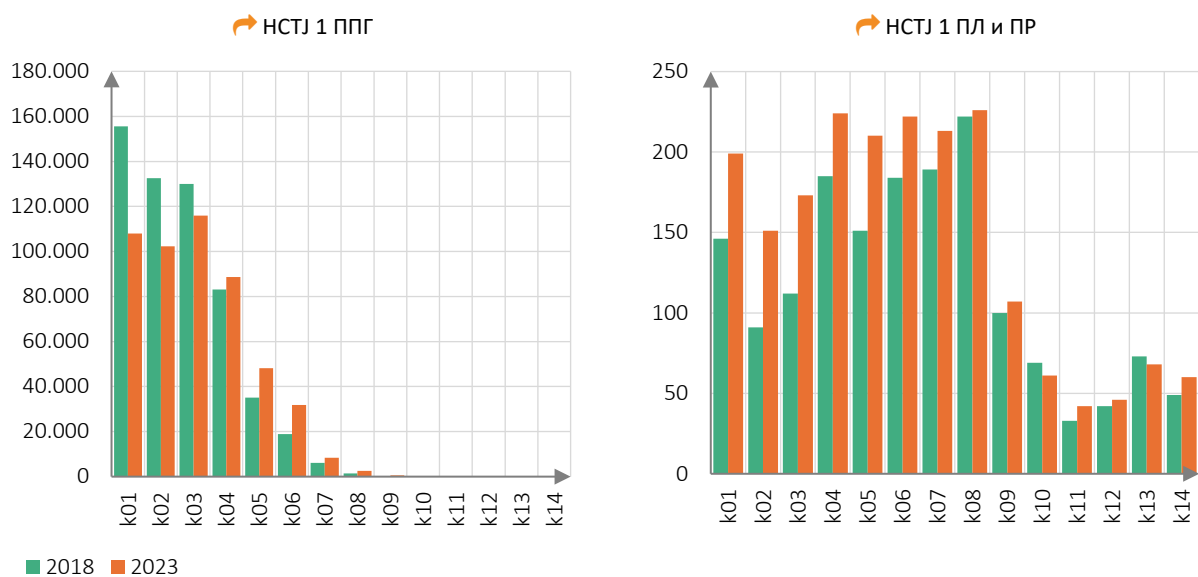
Графикон 4.7. Структура ПГ по економским класама к01-к14, у Републици Србији, 2023. (ЕУР)

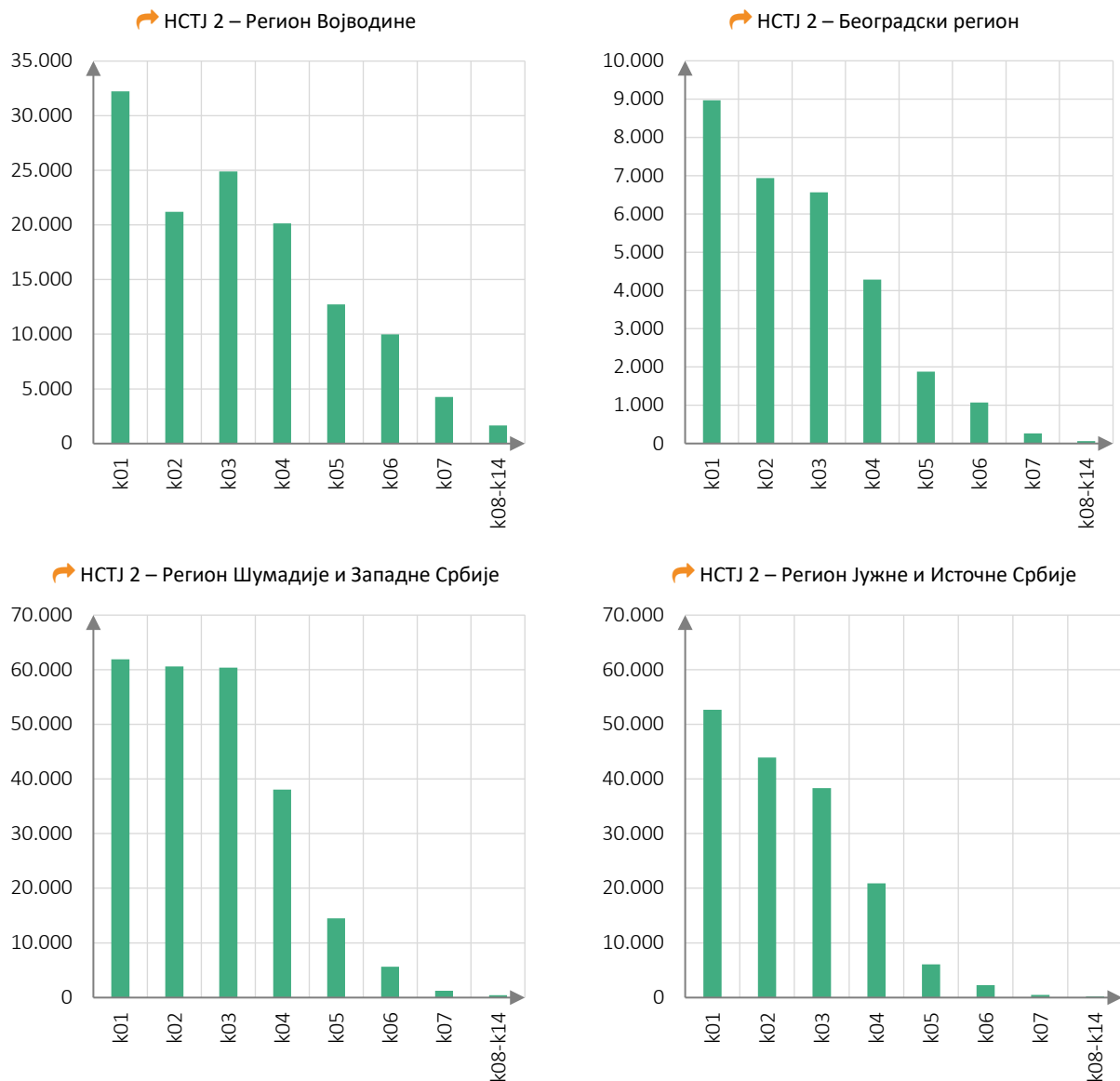
На графиконима су приказана сва газдинства према критеријуму економске величине к01-к14, за Србија – север и Србија – југ и по регионима за 2018. и 2023. годину (графикон 4.6 и графикон 4.7). На основу података, закључујемо да се у вишим економским класама удео севера повећава, а југа смањује.

У најнижој класи, к01, удео севера износи нешто преко 20% у обе посматране године – 2018. и 2023, док у највишој класи, к14, износи приближно 90%, па можемо закључити да север има већу економску снагу. Посматрано по регионима, последично имамо сличну ситуацију, Београдски регион и Регион Војводине имају веће уделе у вишим економским класама и доминантну позицију у највишим класама.

Графикон 4.8. Број ПГ према економској величини (14 класа), у Републици Србији, 2018. и 2023. (ЕУР)

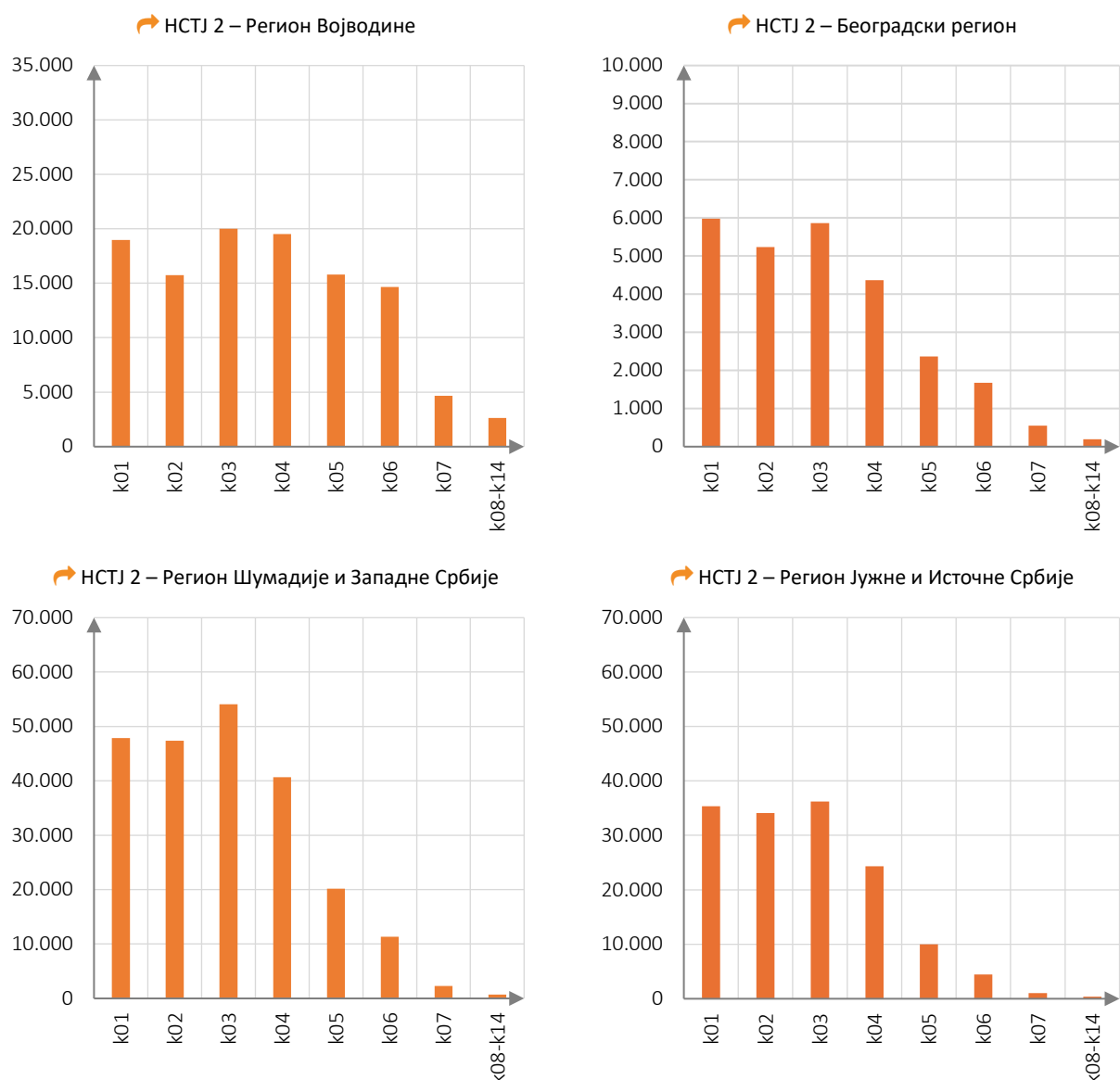

Графикон 4.9. Број ПГ према класама економске величине у Републици Србији, по регионима, 2018.

Регионални распоред економске моћи (графикон 4.8 и графикон 4.9) газдинстава показује да Војводина има релативно најмањи удео пољопривредних газдинстава мале економске снаге, док у Региону Шумадије и Западне Србије три најмање економске класе, k01, k02 и k03, доминирају.

Графикон 4.10. Број ПГ према класама економске величине у Републици Србији, по регионима, 2023.

На графикону је приказана ситуација по регионима, где је приказан број пољопривредних газдинстава по економским класама у 2023. години (графикон 4.10). У односу на 2018. годину (графикон 4.9), можемо закључити да се број пољопривредних газдинстава у најнижим економским класама смањило у свим регионима, а највише у Региону Војводина, где се, такође, највише и повећао број пољопривредних газдинстава у највишим економским класама, од k08 до k14.

5

МАРКЕТИНГ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА

➔ ПРОДАЈА НЕПРЕРАЂЕНИХ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА ИЗ СОПСТВЕНЕ ПРОИЗВОДЊЕ

Највећи изазов у целокупним ланцима снабдевања представља маркетинг производа који обухвата процес трансформације производа од пољопривредних газдинстава до крајњих потрошача. Маркетиншке активности представљају шири појам од продаје, која у основи подразумева прелазак власништва над робом са продавца на купца. Између ове две крајње карике постоје директни посредници који обављају разне функције, као што је складиштење производа, прерада производа и трговина производима, и индиректни који поспешују обављање трансакција, на пример банке и шпедитерске фирме.

Под појмом маркетиншке активности, осим продаје, подразумева се и низ других активности које је неопходно предузети како би производ нашао пут до потрошача. Ипак, у фокусу ове студије, првенствено се говори о продаји, што је последица расположивих података. У наредним истраживањима би било потребно истражити маркетиншке активности како би се продаја производа пољопривредних газдинстава боље разумела.

За потребе ове студије пољопривредна газдинства су подељена у три категорије у зависности од обима продаје, те тако разликујемо:

- ПГ која се баве продајом,
- ПГ која се баве директном продајом – продају више од 50% сопствених производа непосредним потрошачима,
- натурална ПГ.

Продаја: Прву категорију чине сва она газдинства која продају сопствене производе, без обзира на количине које продају. На основу прве категорије изведена је категорија пољопривредних газдинстава која не продају сопствене производе, која је добијена као разлика између укупног броја газдинстава и оног броја газдинстава која се баве продајом сопствених производа.

Директна продаја: Следећу категорију чине ПГ која се баве директном продајом производа, при чему се подразумева да више од 50% продаје сопствених производа продају без посредника крајњим потрошачима. Доступни подаци пружају информације искључиво о обиму директне продаје, али не и о облицима директне продаје.

Директна продаја или кратки канали маркетинга су све значајнији за продају производа малих и веома малих пољопривредних газдинстава. Уколико би постојали детаљнији подаци о облицима директне продаје, могла би се вршити међународна поређења и доносити препоруке за унапређење продаје. На основу расположивих података, једино је могуће доносити закључке о обиму, али не и о структури продаје.

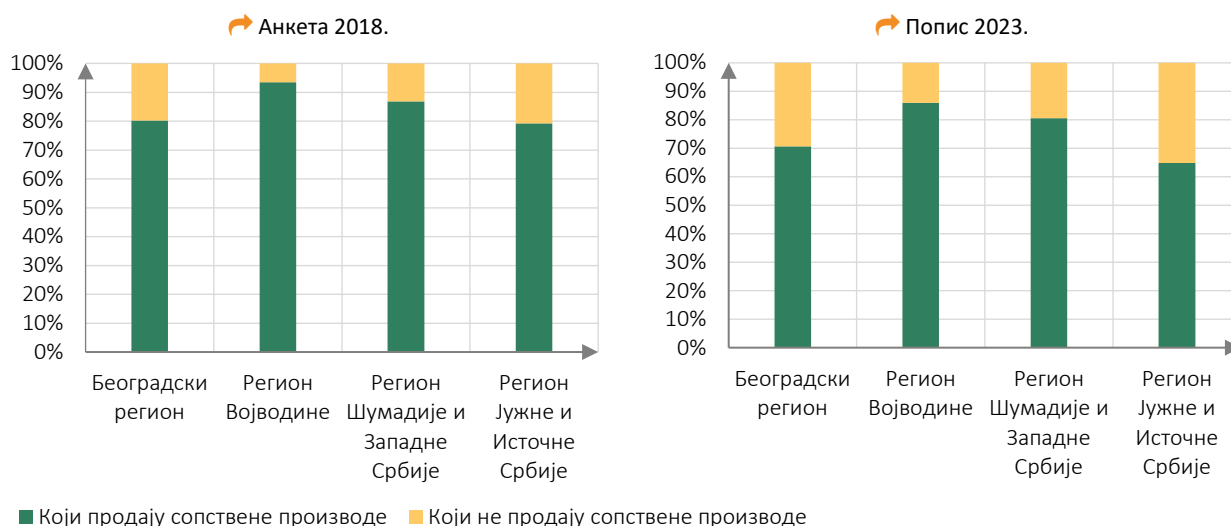
Директна продаја представља најстарији традиционални канал продаје. У овом облику трговине долази до непосредног контакта произвођача и купца. Директан контакт између производње и потрошње, омогућава произвођачу да сам води своју продајну политику и остварује увид у захтеве купаца.

Директни канали продаје имају следеће појавне облике: пијаца као најзначајнији облик директне продаје пољопривредних производа, затим мање значајни облици директних канала продаје су робне берзе, аукције, сајмови, остале привредне изложбе и традиционалне манифестације. Облик директног

канала продаје који добија све више на значају у данашње време је електронска трговина. У анкети испитаницима није постављено питање којим обликом директне продаје се баве.

Натурална потрошња значи да пољопривредна газдинства од укупне сопствене производње више од 50% потроше на газдинству за исхрану чланова газдинства и остале потребе газдинства.

Графикон 5.1. Продаја пољопривредних производа свих газдинстава у Републици Србији, по регионима, 2018. и 2023.

У оквиру упитника из Пписа 2023. питање је гласило: „Да ли је газдинство продавало сопствене пољопривредне производе у последњих 12 месеци“. Понуђени одговори су били „Да“ и „Не“. Графикон приказује структуру одговора по регионима у 2018. и у 2023. години (графикон 5.1).

Према Попису 2023, од укупно 508.325 газдинстава, њих 80% продаје сопствене производе. Највећи удео продаје показују газдинства у Војводини, а најмањи у Јужној и Источној Србији. Према Анкети 2018, од укупно 564.541 пољопривредног газдинства у Републици Србији, колико је обухваћено узорком, више од половине продаје сопствене производе.

На наредном графикону су приказана ПГ која продају сопствене пољопривредне производе, и то више од 50%. Види се да већина пољопривредних газдинстава у Републици Србији припада овој категорији.

Иако је продаја на пијацама и даље најзаступљенији облик директне продаје пољопривредних производа, све чешће се развија продаја на самом газдинству као модел који омогућава акумулацију додатних прихода. Овај вид продаје често је интегрисан са руралним туризмом, где пољопривредна газдинства поред својих производа нуде и угоститељске услуге, попут организовања дегустација, оброка или смештаја. На овај начин, газдинства кроз непољопривредне активности на својој локацији успевају да пласирају своје производе директно купцима.

С друге стране, директна продаја путем интернета бележи значајан раст. Овај канал је специфичан за пољопривредне производе, јер су потрошачи традиционално навикнути да приликом куповине процењују производе на основу визуелних и сензорних карактеристика, на пример, боја, текстура и мирис. Недостатак могућности директне интеракције са производима представља изазов за интернет продају, али истовремено пружа прилике за иновације у презентацији производа, као што су детаљне фотографије и описне информације.

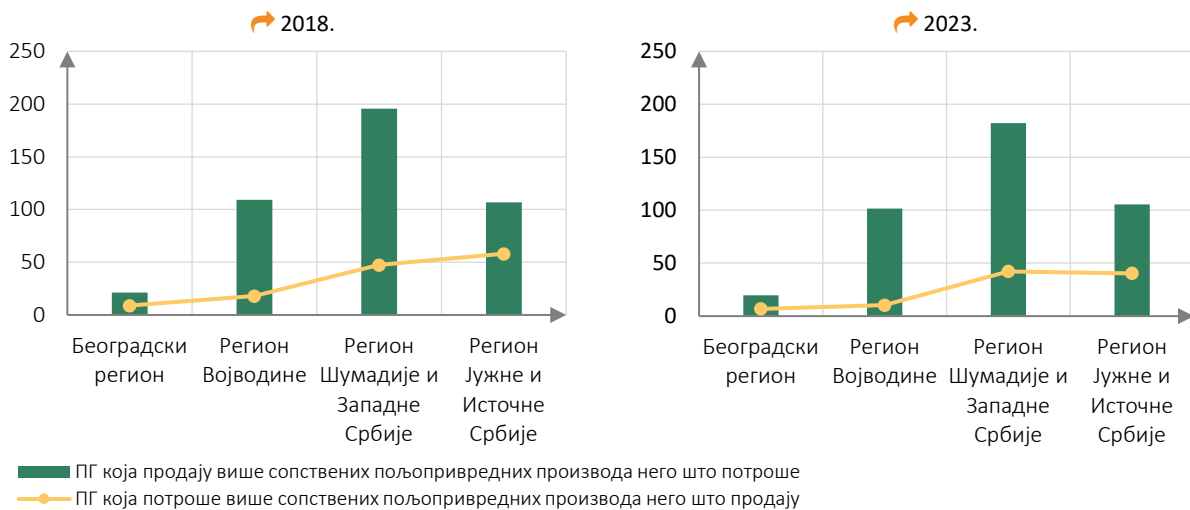
Директна продаја може знатно повећати приходе пољопривредних газдинстава и допринети укупној финансијској стабилности пословања. Елиминисањем посредника и њихових маржи, газдинства задржавају већи део зараде. Ипак, оваква стратегија доноси одређене ризике, укључујући оне везане за складиштење, дистрибуцију до крајњег потрошача, немогућност продаје, као и финансијске ризике.

Поред тога, успешна директна продаја захтева од газдинстава специфична знања, вештине и време, што може представљати додатно оптерећење.

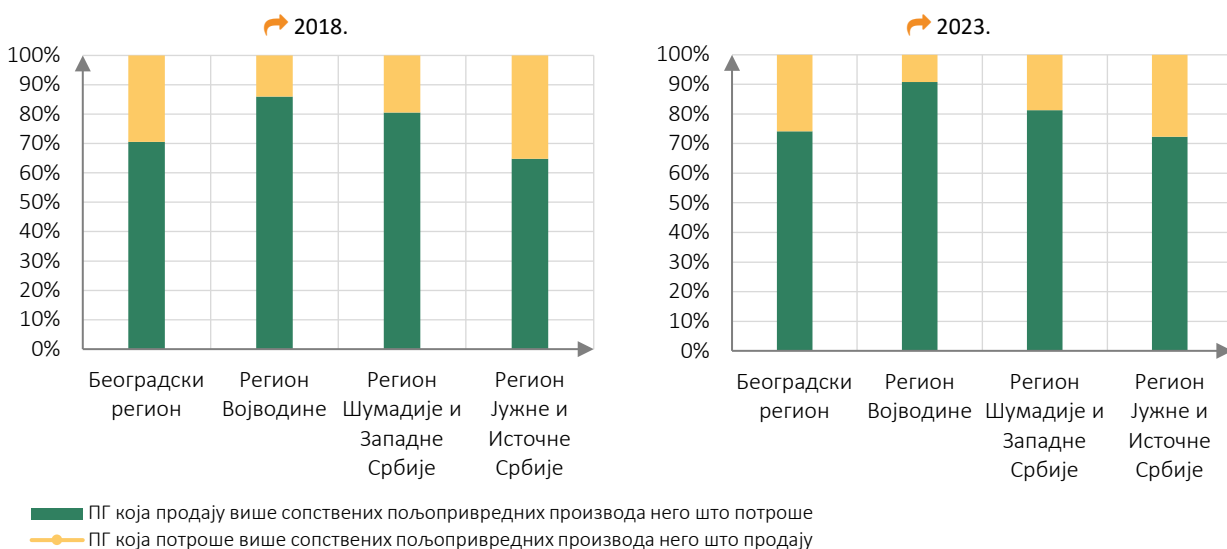
На могућност директне продаје значајно утиче врста пољопривредних производа. Газдинства која се одлучују за овај модел често морају диверзификовати свој асортиман како би понудила широку палету производа и тиме привукла већу базу купаца. Ово може довести до одступања од стриктне специјализације у производњи, али омогућава већу флексибилност и брже прилагођавање захтевима тржишта. Директан контакт са купцима пружа драгоцене повратне информације, што омогућава газдинствима да благовремено реагују и ускладе своју производњу са тржишним потребама.

Подстицај директне продаје представља важан сегмент Заједничке пољопривредне политике Европске уније. То се огледа кроз разне механизме подршке, укључујући фондове ЕУ и ИПАРД III програм у Републици Србији, који пружају финансијску подршку за унапређење и развој овог модела продаје.

Графикон 5.2. Продаја сопствених производа ПГ – газдинства евидентирана у Регистру газдинстава Министарства пољопривреде, по регионима, Анкета 2018. и Попис 2023. (хиљ. ПГ)

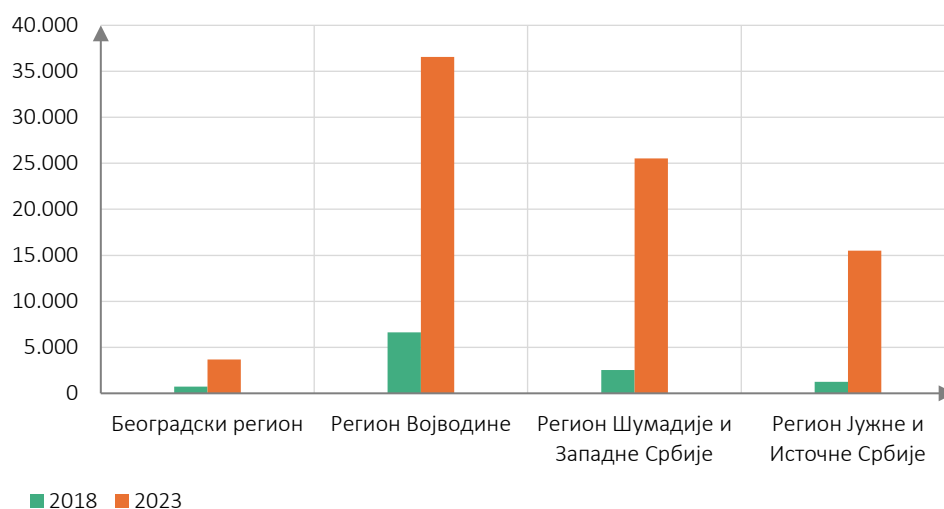

Графикон 5.3. Продаја сопствених производа ПГ – газдинства евидентирана у Регистру газдинстава Министарства пољопривреде, по регионима, Анкета 2018. и Попис 2023.

У претходним графиконима (графикон 5.2 и графикон 5.3) су приказана пољопривредна газдинства која продају и која не продају сопствене производе за 2018. и за 2023. годину. На основу података можемо закључити да је у 2023, у односу на 2018, смањен број пољопривредних газдинстава која продају сопствене производе. Будући да се укупан број газдинстава смањио, што значи да су најмање ефикасни изашли из сектора, смањење броја пољопривредних газдинстава која продају производе значи да, од укупног броја који су наставили да се баве пољопривредном производњом, један део нема перспективу и опстаје захваљујући томе што производе на газдинству користи на газдинству било за наставак производње било за исхрану чланова газдинства.

Графикон 5.4. Број пољопривредних газдинстава која користе рачунар и продају производе из сопствене производње у Републици Србији, по регионима, Анкета 2018. и Попис 2023.

На основу података (графикон 5.4) се види да се број газдинстава која користе рачунар повећао у свим регионима, а највише у Војводини, а затим у Шумадији и Западној Србији. Ово нас упућује на закључак да у Републици Србији расте информатичка писменост пољопривредних газдинстава. Ипак, имајући у виду укупан број пољопривредних газдинстава, удео оних који користе рачунар и продају производе из сопствене производње износи мање од 10% у укупном броју пољопривредних газдинстава.

Употреба рачунара на пољопривредним газдинствима има изузетно велики значај, посебно у контексту маркетинга и продаје. Рачунари омогућавају пољопривредним газдинствима коришћење дигиталних алата и платформи за промоцију својих производа. Присутством на друштвеним мрежама, кроз веб-сајтове или интернет продавнице, газдинства могу проширити своју базу купаца далеко изван локалног тржишта. Рачунарски програми омогућавају креирање атрактивних кампања које могу укључивати фотографије, видео снимке, као и приче које повезују производ са купцима.

Коришћењем рачунара, газдинства могу директно комуницирати са својим купцима путем е-поште, платформи за размену порука или друштвених мрежа. Ово не само да унапређује однос са постојећим купцима већ помаже у привлачењу нових, кроз персонализован приступ и пружање брзих одговора на упите. Додатне предности коришћења рачунара јесу и циљно оглашавање, коришћењем платформи које омогућавају прецизно циљање одређене публике на основу њихових интересовања, локације и куповних навика, чиме се значајно повећава ефикасност маркетиншких кампања. Рачунари омогућавају прикупљање и анализу података о тржишним трендовима, купцима и конкуренцији. У савременом тржишту, конкуренција међу пољопривредним произвођачима је изузетно висока. Газдинства која користе рачунаре и дигиталне алате у маркетингу и продаји имају значајну предност, јер могу брже и ефикасније реаговати на тржишне промене. Укратко, употреба рачунара омогућава пољопривредним газдинствима да прошире своје тржиште, унапреде односе са купцима и оптимизују пословање, чиме значајно повећавају свој потенцијал за раст и развој.

У наредној табели су приказана пољопривредна газдинства која продају више од 50% сопствене производње у Републици Србији, по типовима специјализације за 2018. и 2023. годину (табела 5.1).

Табела 5.1. Пољопривредна газдинства која продају више од 50% сопствене производње, 2018. и 2023.

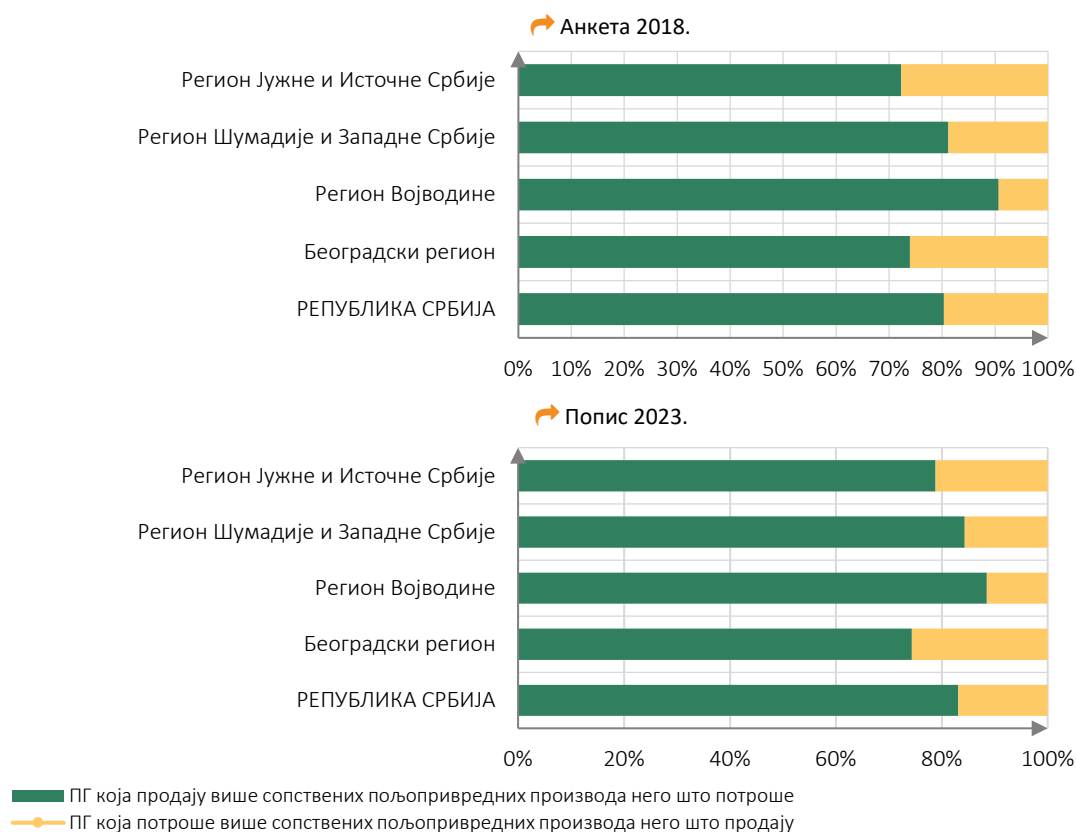
Република Србија	2018	2023	Промена броја ПГ (%)
ПГ – продају више сопствених производа него што потроше			
Газдинства специјализована за ратарске усеве	97.749	131.701	35
Газдинства специјализована за хортикултуру	7.320	10.025	37
Газдинства специјализована за вишегодишње засаде	52.123	59.996	15
Газдинства специјализована за стоку која се напаса	26.564	20.297	-24
Газдинства специјализована за граниворе (узгој свиња и живине)	18.490	6.961	-62
Мешовита биљна производња	65.011	78.249	20
Газдинства са мешовитом сточарском производњом	32.285	13.856	-57
Мешовита биљна и сточарска производња	132.895	87.488	-34
Неразврстана пољопривредна газдинства	237	186	-22
Укупно	432.674	408.759	-6
ПГ – потроше више сопствених производа него што продају			
Газдинства специјализована за ратарске усеве	12.668	31.685	150
Газдинства специјализована за хортикултуру	825	982	19
Газдинства специјализована за вишегодишње засаде	8.157	12.222	50
Газдинства специјализована за стоку која се напаса	4.543	3.529	-22
Газдинства специјализована за граниворе (узгој свиња и живине)	6.514	5.527	-15
Мешовита биљна производња	16.706	19.124	14
Газдинства са мешовитом сточарском производњом	8.341	3.390	-59
Мешовита биљна и сточарска производња	37.561	22.854	-39
Неразврстана пољопривредна газдинства	1	253	
Укупно	95.316	99.566	4

У поређењу са 2018. годином, број пољопривредних газдинстава која продају више сопствених производа него што потроше се у 2023. години смањио са 432.674 на 408.759. Највећи број газдинстава која продају више од 50% сопствене производње налази се у Региону Шумадија и Западна Србија, а најмањи у Београдском региону (Прилог 25).

Занимљиво је посматрати регионални распоред пољопривредних газдинстава која на газдинству потроше више сопствених производа него што продају (Прилог 26). На основу података видимо да највећи број газдинстава која потроше више од 50% сопствених пољопривредних производа на газдинству има у типу газдинства специјализованих за ратарске усеве 31.685, што је занимљив резултат и што захтева даља истраживања. Следећа категорија која троши више од 50% су газдинства са мешовитом биљном и сточарском производњом, што је и очекиван резултат, јер овај тип газдинства највероватније ратарску производњу користи као инпут за сточарску производњу, а производе сточарства троши више од 50% на газдинству.

У наставку је приказана продаја сопствених производа пољопривредних газдинстава по регионима у 2018. и 2023. години (графикон 5.5). Питање из анкете је гласило: „Да ли је газдинство продавало сопствене производе у последњих 12 месеци?“

Графикон 5.5. Продаја сопствених производа ПГ по регионима, 2018. и 2023.

На основу података видимо да се удео газдинстава која продају сопствене производе повећао у 2023. у односу на 2018. годину и износи 80% укупног броја газдинстава.

Продаја пољопривредних производа представља кључни фактор унапређења економске одрживости пољопривредних газдинстава и њихове интеграције у савремене тржишне токове. Продајом производа, пољопривредна газдинства остварују приходе који могу бити искоришћени за унапређење производних капацитета, улагање у нове технологије или диверзификацију производње. Ово их чини финансијски стабилнијим и мање зависним од спољашњих извора прихода или подстицаја.

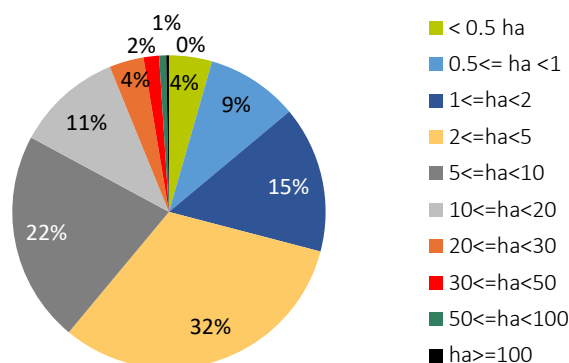
Продаја производа доприноси ширем развоју руралних подручја кроз повећање економских активности, стварање радних места и јачање локалне економије. Такође, подстиче појаву других повезаних делатности, као што су прерада, туризам и трговина. Продаја производа подстиче газдинства да се такмиче на тржишту, што их мотивише да усвајају нове технологије, побољшавају квалитет производа и унапређују производне процесе. Овакав приступ повећава њихову конкурентност и дугорочну одрживост.

Највећи број пољопривредних газдинстава која продају више од 50% сопствене производње има менаџере који су стари преко 65 година. Исто важи и за потрошњу на газдинству више од 50% сопствене производње. Ово је због чињенице да највећи број менаџера припада овој старосној групи.

У фокусу ове публикације је обим маркетиншке активности ПГ, тачније продаје као врло битног сегмента маркетиншке активности, те су тако расположиви ресурси – земљиште, потенцијал стокe, менаџерске способности, механизација и наводњавање, који су у претходном делу приказани, у наставку анализирани у зависности од обима продаје.

На графикону (графикон 5.6) су приказани удели газдинстава у коришћеном пољопривредном земљишту у зависности од тога да ли продају или не продају сопствене производе.

Графикон 5.6. Удео ПГ која продају сопствене производе према величини КПЗ, 2023.

Највећи број газдинстава која продају сопствене производе се налази у интервалу газдинстава која поседују од 2 до 5 ха КПЗ (32% свих ПГ), а затим у интервалу од 5 до 10 ха КПЗ (22% свих ПГ), што укупно чини 54% свих пољопривредних газдинстава према Попису из 2023.

Продаја сопствених производа пољопривредних газдинстава по општинама, Анкета 2018.

У 2018. години продаја сопствених производа пољопривредних газдинстава и релација са КПЗ је показала да ПГ која директно продају производе имају просечну величину КПЗ 4,4 ха. Регион Војводине је изнад просека са просечном величином КПЗ од 6,3 ха, а просечна величина КПЗ у осталим регионима је испод просека. Натурална ПГ имају просечну величину КПЗ 2,8 ха, при чему је овде ситуација другачија, јер су сви региони, осим Региона Војводине, око или изнад просека.

Према просечној величини КПЗ, оних газдинстава која продају сопствене производе, предњаче војвођанске општине Вршац, Сента, Бечеј, Нова Црња и Нови Бечеј. Просечна величина КПЗ на територији Општине Вршац износи 17,75 ха, Сенте 17,39 ха, Бечеја 17,26 ха и Нове Црње 16,41 ха, односно просечна величина КПЗ у наведеним општинама већа је од 15 ха. Просечна величина КПЗ најмања је у београдским општинама Звездара и Нови Београд, нишким општинама Медијана и Нишка бања, као и у Сурдулици и Малом Зворнику. Просечна величина КПЗ ПГ која продају сопствене производе у овим општинама мања је од 2 ха. У највећем броју општина Републике Србије, њих 67, просечна величина КПЗ креће се у интервалу од 5 до 10 ха. Наведена ситуација није карактеристична за општине које се налазе на крајњем југу и југоистоку Републике Србије, у којима је највише општина са просечном величином КПЗ мањом од 2 ха.

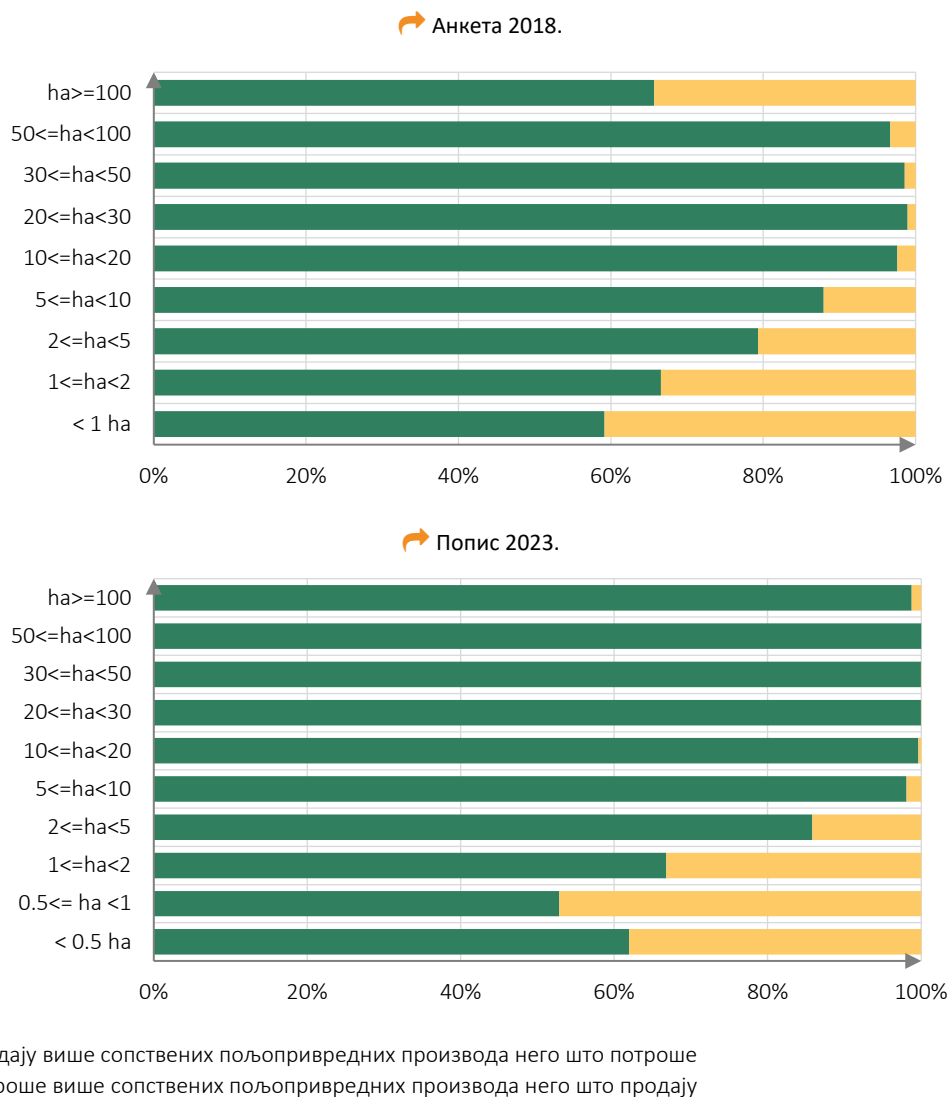
Просечна величина КПЗ ПГ чији су финални производи до потрошача реализовани директном продајом, односно оних газдинстава која више од 50% својих производа продају директно потрошачима, значајно је мања у односу на укупан просек Републике Србије.

Највећу просечну величину КПЗ међу наведеним газдинствима имају општине Пећинци, Инђија, Србобран, Бољевац, Чока и Панчево, са нешто више од 10 ха. Просечна величина КПЗ ПГ која своје производе продаје директно потрошачима најмања је у Општини Нови Београд и износи свега 0,65 ха. Поред наведеног, у општинама Бачки Петровац, Звездара, Нови Кнежевац и Нова Црња, просечна величина КПЗ мања је од 1,5 ха. У више од 50% општина на територији Републике Србије просечна величина КПЗ газдинстава која директно продају сопствене производе припада интервалу од 2 до 5 ха.

ПГ која нису тржишно оријентисана, односно више сопствених производа потроше на газдинству него што продају, очекивано имају значајну мању просечну величину КПЗ у односу на претходне категорије газдинстава (карта 2.4). Највећа просечна величина КПЗ наведених газдинстава је у општинама Источне Србије: Бору, Жагубици, Бољевцима, Свилајнцу и Малом Црнићу. У овим општинама просечна величина КПЗ износи између 5 и 7 ха. ПГ са најмањом просечном величином КПЗ, а која нису тржишно оријентисана, налазе се у Војводини и на Новом Београду. Просечна величина КПЗ ових газдинстава у Темерину износи свега 0,08 ха, док је у општинама Жабаљ, Бачки Петровац и Тител нешто испод 0,5 ха. У највећем броју општина просечна величина КПЗ припада интервалу од 2 до 5 ха.

Када се посматра продаја сопствених производа пољопривредног газдинства и одговори на питање „ДА“ (продајем) и „НЕ“ (газдинство није продавало сопствене производе у последњих 12 месеци) и одговоре ставе у однос са интервалима КПЗ, видимо да газдинства са преко 20 ха КПЗ у структури биљне производње скоро сва продају сопствене производе. Пољопривредна газдинства до 2 ха КПЗ продају око две трећине сопствене производње. Године 2023, у односу на 2018, удео газдинстава која продају сопствене производе се повећао у свим интервалима КПЗ. Ситуација је приказана на следећем графикону (графикон 5.7).

Графикон 5.7. Продаја сопствених производа ПГ према КПЗ, 2018. и 2023.

Површина КПЗ је у овој публикацији приказана у девет интервала. У Републици Србији највећи део пољопривредних газдинстава продаје сопствене производе и у 2018. и у 2023. години. У 2018. години, газдинства која се налазе у категорији до једног ха КПЗ показују најмањи удео продаје, њих 59% продаје производе, а остатак од 41% не продаје сопствене производе. У 2023. години постоји слична ситуација, тако да газдинства из категорије од 0,5 ха до 1,0 ха продају 53% од сопствене производње, а газдинства у категорији од 0,0 ха до 0,5 ха у 62% случајева продају сопствене производе. Ова категорија је додатно уведена у Попису 2023. године, тако да за 2018. немамо податке и не можемо вршити поређења.

Директна продаја

Директна продаја сопствених производа пољопривредних газдинстава по општинама (Анкета 2018)

Пољопривредна газдинства која више сопствених производа потроше на газдинству него што продају, очекивано имају значајну мању просечну величину КПЗ у односу на претходне категорије газдинстава (карта 2.4). Највећа просечна величина КПЗ наведених газдинстава је у општинама Источне Србије: Бору, Жагубици, Бољевцима, Свилајнцу и Малом Црнићу. У овим општинама просечна величина КПЗ износи између 5 и 7 ха. ПГ са најмањом просечном величином КПЗ, а која нису тржишно оријентисана, налазе се у Војводини и на Новом Београду. Просечна величина КПЗ ових газдинстава у Темерину износи свега 0,08 ха, док је у општинама Жабал, Бачки Петровац и Тител нешто испод 0,5 ха. У највећем броју општина просечна величина КПЗ припада интервалу од 2 до 5 ха.

Резултати Анкете су показали да највећи број ПГ која директно продају производе има КПЗ од 2,0 до 5 ха, затим од 1,0 до 2 ха. Мали број ПГ има КПЗ веће од 20 ха. Код природних ПГ је ситуација слична, с тим што уопште нема природних газдинстава са преко 100 ха КПЗ, што је потпуно очекивано. Од укупног броја ПГ, готово 20% поседује мање од 1 ха КПЗ.

Посматрано по општинама, највеће учешће наведених газдинстава присутно је у општинама Црна Трава, Нови Београд, Звездара, Раковица и Нишка Бања (карта 2.5). На територији Општине Црна Трава готово 70% ПГ поседује мање од 1 ха КПЗ. У Београдској општини Нови Београд учешће ПГ истих газдинстава износи нешто мање од 65%. Остале наведене општине карактерише преко 50% учешћа ПГ са мање од 1 ха КПЗ.

Најмање учешће ПГ са мање од 1 ха је на територији Сјенице, Бољевца, Мионице и Жабара, у којима ова газдинства учествују са мање од 5%. Учешће ПГ која поседују мање од 1 ха у Општини Сечањ, у којој је највећа просечна величина КПЗ, износи готово 18%. Највеће учешће међу осталим војвођанским општинама, са просечном величином КПЗ већом од 20 ха, има Општина Вршац. Учешће раније наведених газдинстава у овој општини износи нешто мање од 23%, односно скоро четвртина ПГ на територији ове општине.

Учешће ПГ која поседују мање од 1 ха КПЗ у укупном броју ПГ која више од 50% сопствених производа продају директно потрошачима, по општинама, представљено је на картограму. Највеће учешће ПГ која поседују мање од 1 ха КПЗ и продају своје производе директно потрошачима има Београдска општина Нови Београд, са преко 90% учешћа наведене категорије ПГ. Поред наведене општине, високо учешће ових газдинстава имају и општине Бачки Петровац – 82,62%, Нови Кнежевац – 72,45%, Жабал – 65,14% и Ковачица – 61,76%.

У општинама на територији источне Србије, Бољевац, Кучево и Жабари, готово да не постоје општине у којима ПГ своје производе директно продају потрошачима, а поседују мање од 1 ха КПЗ. Највећи број општина припада интервалу од 20% до 40% учешћа ПГ која располажу са мање од 1 ха КПЗ и продају више од 50% сопствених производа директном продајом.

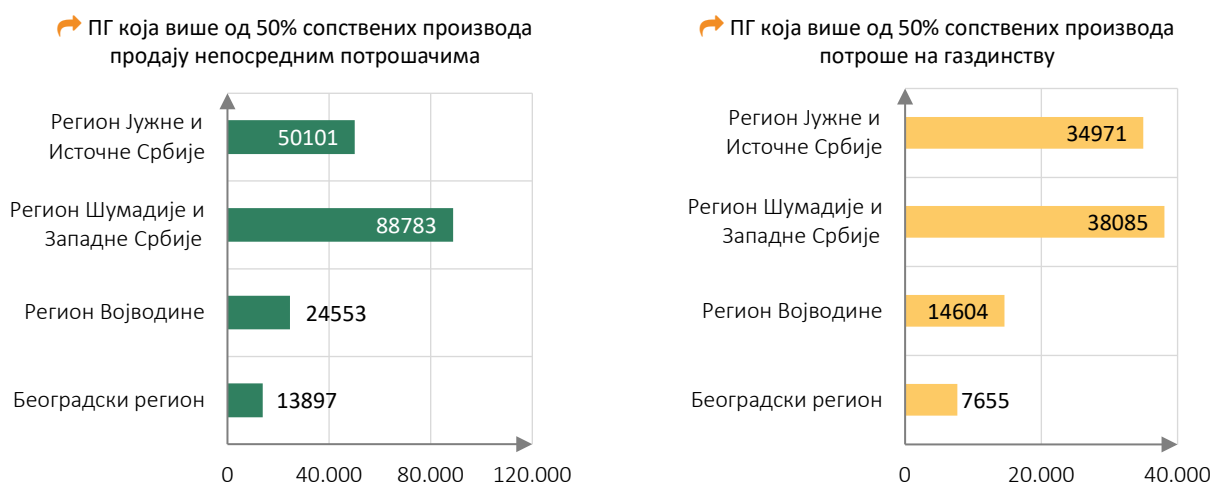
Посматрано према типу производње у 2023. години, највећи удео продаје у сопственој производњи имају пољопривредна газдинства специјализована за говедарство и гајење оваца и коза (85%), а најмањи 42% неразврстана пољопривредна газдинства (графикон 5.8).

Графикон 5.8. Продаја сопствених производа ПГ према типу производње, Попис 2023

ИЗАБРАНА ПИТАЊА ПРОДАЈЕ ПРОИЗВОДА

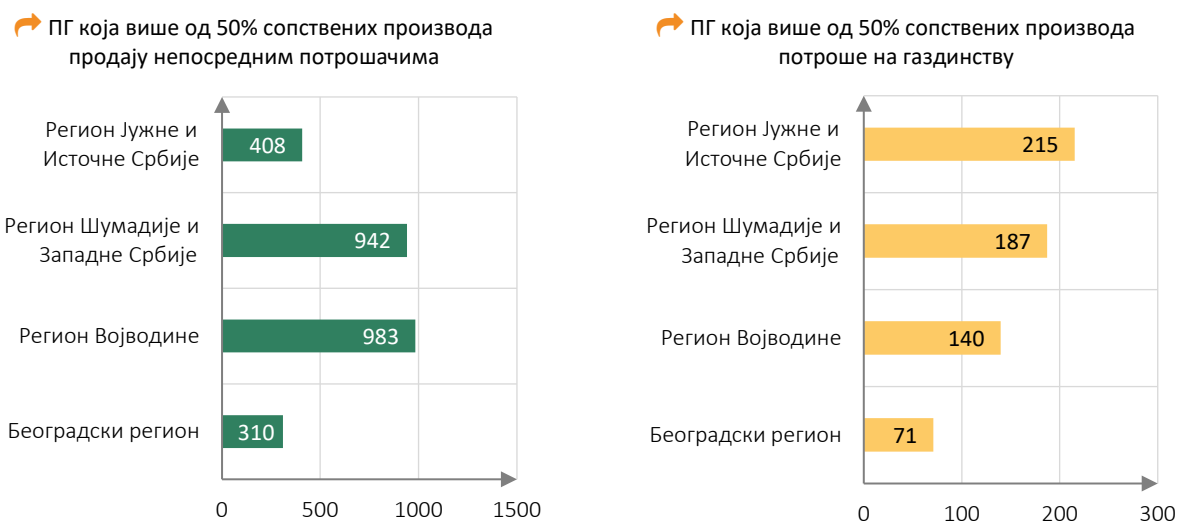
Директна продаја производа

У Попису 2023. није било питања посвећеног директној продаји, које је било у Анкети о структури пољопривредних газдинстава 2018. У овој анкети је постављено питање да ли пољопривредна газдинства продају више од 50% сопствених производа непосредним потрошачима. Такође, у Анкети 2018. је наведено питање да пољопривредна газдинства одговоре да ли више од 50% производа сопствене производње троше на газдинству. Резултати за оба питања су представљени графички (графикон 5.9).

Графикон 5.9. Директна продаја и натурална потрошња на пољопривредним газдинствима, по регионима, Анкета 2018.

Следеће питање из Анкете 2018. се односило на коришћење рачунара и директну продају и натуралну потрошњу. Пошто имамо ситуацију да пољопривредна газдинства користе рачунар, а у погледу продаје имају различите приступе, с једне стране једна група врши директну продају, док друга група газдинстава се може сврстати у натурална газдинства. Резултати су приказани графички (графикон 5.10).

Графикон 5.10. Број газдинстава која користе рачунар и баве се директном продајом или су натурална газдинства, Анкета 2018.

На графиконима су приказани подаци тако да приказују уделе региона у директној продаји или уделе региона у натуралној потрошњи. Графикон показује да Шумадија и Западна Србија имају највећи удео у укупном броју газдинстава и која се баве директном продајом и која имају натуралну потрошњу. Ово се може објаснити чињеницом да у овом региону има највећи број пољопривредних газдинстава. Пољопривредна газдинства Региона Јужне и Источне Србије имају удео у директној продаји од 35%, а у натуралној потрошњи 15%. Пошто се ради о микро и малим произвођачима, укупна производња по газдинству је ниска, те је обим продаје у директним каналима мали. Због малих количина производа, ови понуђачи нису интересантни осталим купцима пољопривредних производа. Имајући у виду географске карактеристике, постоје и логистички проблеми и високи трансакциони трошкови.

У прилогу уз ову студију налазе се табеле, у којима је приказан број газдинстава према начину продаје, према регионима и типовима производње за 2023. годину и за 2018. годину.

➔ ОСТАЛЕ ДОХОДОВНЕ АКТИВНОСТИ (ОДА)

Пољопривредна газдинства највећи део укупног прихода остварују продајом производа из биљне производње и производа из сточарске производње.

Осим тога, постоје активности којима се стичу приходи, **остале доходне активности, директно повезане са пољопривредним газдинством**, а које се не убрајају у пољопривредну делатност. У остале доходне активности се убрајају све активности које су повезане са газдинством и доносе приходе, а не обухватају примарну пољопривредну производњу. За те активности се користе ресурси пољопривредног газдинства, као што су, на пример, земљиште, пољопривредни објекти газдинства и механизација газдинства, али се такође могу користити и сопствени производи газдинства. Не обухватају додатна финансијска улагања, на пример, у изградњу објеката, машина и слично, већ искључиво улагање знања и рада. У остале доходне активности, директно повезане са пољопривредним газдинством, које доносе приход, према Попису 2023, убрајају се следеће:

- **Прерада сирових производа.** Прерада меса, млека, воћа и поврћа, печење ракије и прерада других пољопривредних производа. Прерада примарних производа, млеко у секундарни производ сир и кајмак, меса у кобасице, воћа у воћне сокове и ракију, грожђа у вино јесте делатност газдинства. Део производа који се преради и утроши на газдинству се не убраја у остале активности. Кључно је да су производи из прераде намењени продаји. Сировине, примарни производи не морају бити

произведени на газдинству, већ могу бити набављени од других. Оваква дефиниција прераде даје одређени стимуланс газдинствима да се баве прерадом. Под прерадом осталих примарних пољопривредних производа подразумева се, на пример, прављење сточне хране.

- **Обрада дрвета.** Овде се подразумева примарна обрада дрвета, на пример, сеча шума и производња огревног дрвета или дрвне грађе. Уколико би се вршила даља финализација производа, па од грађе правио, на пример, ситан прибор за кухиње или производња намештаја, онда би се ова активност сврстала у „народну радиност“. Као и код прераде, обрађено сирово дрво је намењено продаји. Обрада се врши коришћењем радне снаге газдинства, машина и опреме које газдинство иначе користи за пољопривредну производњу, на пример, трактор и приколицу, ручне и моторне тестере и сл.
- **Народна радиност.** Осим поменутих више фазе обраде дрвета, овде се подразумевају производи ручног рада, на пример, плетење одевних предмета, везење, израда сувенира, играчака и сл.
- **Активности у шумарству** је сличан концепт обради дрвета, само што је активност усмерена на узгој и негу шума, а не на добијање комерцијалног производа. Овде се убраја, на пример, заштита шума од штеточина, где се користе прскалице које се иначе користе у биљној производњи. Ово се убраја у комерцијалну активност газдинства.
- **Сеоски туризам.** Услуге смештаја и исхране производима пољопривредног газдинства, посета газдинству, спорт и рекреација на газдинству.
- **Производња енергије из обновљивих извора енергије.** Производња и продаја енергије из ветропаркова, биоенергана и сл.
- **Узгој рибе.** Узгој речне рибе нпр. пастрмке и језерске рибе нпр. шарана.
- **Пружање здравствених, социјалних или едукативних услуга.** У ово се убраја едукативни или педагошки рад на газдинству, давање неге и помоћи другим лицима, старим, младим и хендикепиранима. Пансиони и играонице за псе се такође убрајају у ову активност.
- **Остале, претходно непоменути активности.**
- **Рад на основу уговора.** Ова активност у суштини подразумева пружање услуга сопственим машинама и личним руковањем машинама чланова газдинства. На пример, услуге припреме земљишта за сетву – орање, дрљање, тањирање, сетва сејалицама за жито или индустријско биље, жетва жита и сл. У повртарству и воћарству, на пример, и заштита биљака од штеточина или берба или брање плодова. Ова врста активности се сврстава у „Рад на основу уговора у пољопривреди“. Уколико се пак активност обавља ван пољопривреде, на пример, одржавање сеоских и атарских путева, на пример, уклањање врзина, чишћење канала или чишћење снега, онда се активност сврстава у активност „Рад на основу уговора у другој области“. Уговор о извођењу активности може бити формалан и неформалан.

Питање у Попису 2023. је постављено са опцијама да/не, што ограничава могућност детаљније анализе, на пример, о години оснивања и капацитетима. Уколико су се газдинства бавила осталим активностима могла су дати више одговора, тако да је укупан број одговора може бити већи од броја газдинстава.

Важност осталих доходних активности директно повезаних са пољопривредним газдинством се може проценити. Према Уредби ЕУ (број 1307/2013), формула за обрачунавање гласи:

Релативни удео ОДА = Остале доходне активности (ОДА) директно повезане са пољопривредним газдинством / Укупни приходи газдинства. Укупни приходи пољопривредног газдинства = приходи од пољопривреде + ОДА + директна плаћања. Уредба (ЕУ) број 1307/2013 Европског парламента и Савета од 17. децембра 2013. о утврђивању правила за директна плаћања пољопривредницима у програмима подршке у оквиру заједничке пољопривредне политике и о стављању ван снаге Уредбе Савета (ЕЗ) број 637/2008 и Уредбе Савета (ЕЗ) број 73/2009 („Службени лист“, број 347, 20.12.2013, стр. 608, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2013/1307/oj>).

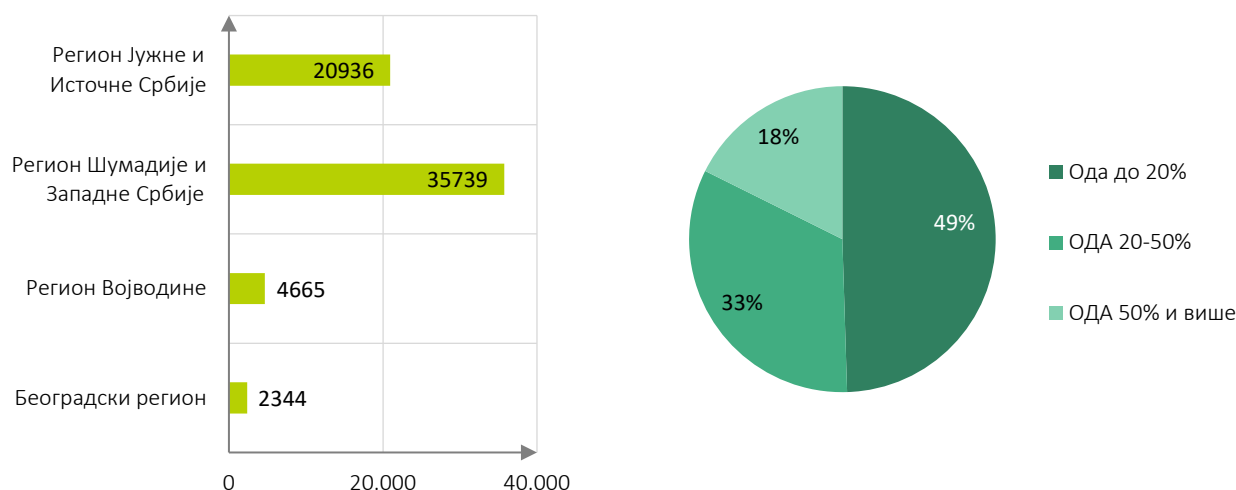
На основу ове формуле оцењује се релативни значај на основу удела, применом следећих граничних вредности:

Табела 5.2. Удели и значајност осталих доходних активности

Група	Процентни удели ОДА	Значајност ОДА
I	Од 0% до 10%	Нема неког значаја
II	Више од 10% до мање од 50%	Средњи значај
III	Више од 50% до мање од 100%	Значајно

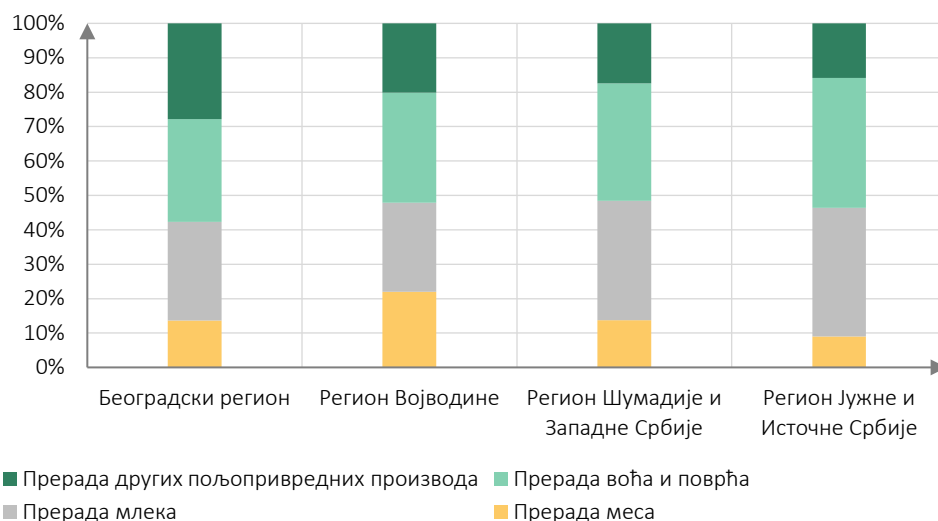
Резултати Пописа 2023. показују да се у Републици Србији у време пописа ОДА бавило 63.684 пољопривредна газдинства, што представља мање од 10% пољопривредних газдинства. Највећи број газдинстава која стичу доходак на основу ОДА налази се у Региону Шумадије и Западне Србије, а затим у Региону Јужне и Источне Србије (графикон 5.11). Ово се може објаснити чињеницом да је прерада производа ограничена на мање количине и није занимљива за специјализована пољопривредна газдинства, која се највећим делом налазе Региону Војводине и Београдском региону.

Графикон 5.11. Број ПГ која имају остале доходне активности и значај ОДА у укупним приходима ПГ, Попис 2023.

Готово половина пољопривредних газдинстава из ОДА стиче до 20% укупних прихода, што се може тумачити да ове активности немају неког значаја за укупне приходе пољопривредних газдинства. Око 32% газдинстава је изјавило да приходи из ОДА имају средњи значај (од 20% до 50% укупних прихода газдинства), свега 18% сматра да из ОДА остварују преко половине укупних прихода и према класификацији ОДА приходи ове групе газдинстава се могу сматрати значајним. Разлика у границама релативног значаја, леже у чињеници да су граничне вредности у табели (табела 5.2) дати по правилима ЕУ, где за интервал од 0% до 10% важи правило „нема неког значаја“, а на графикону (графикон 5.11) подаци су приказани на основу Пописа 2023. године, где су границе постављене другачије, и то до 20%, између 20% и 50% и преко 50%.

Ако посматрамо ОДА по основним врстама и по регионима, имамо ситуацију да се највећи број пољопривредних газдинства бави прерадом воћа и поврћа, као и прерадом млека (графикон 5.12).

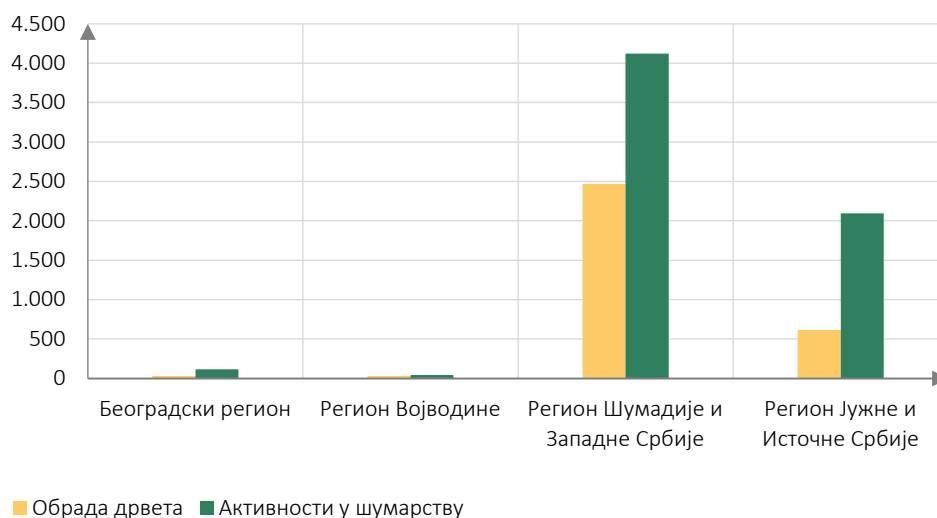
Графикон 5.12. Структура осталих доходовних активности по регионима, Попис 2023.

Стицање прихода из ОДА се може остварити на више начина. На следећем графикону (графикон 5.13) је приказан број пољопривредних газдинстава према делатности од које се стиче додатни доходак. Највећи број пољопривредних газдинстава се бави печењем ракије, а затим прерадом воћа и поврћа, односно прерадом млека. Све друге активности су од мањег значаја.

Графикон 5.13. Остале доходовне активности по врстама, Попси 2023.

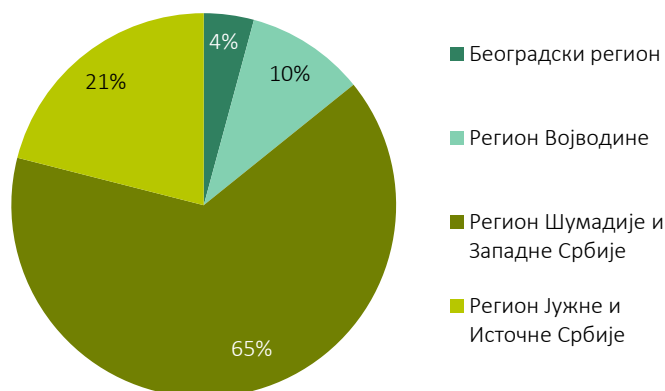
Највећи број газдинстава се обрадом дрвета и активностима у шумарству бави у Шумадији и Западној Србији, а најмањи у Београдском региону (графикон 5.14).

Графикон 5.14. Остале доходовне активности – обрада дрвета и активности у шумарству, по регионима, Попис 2023.

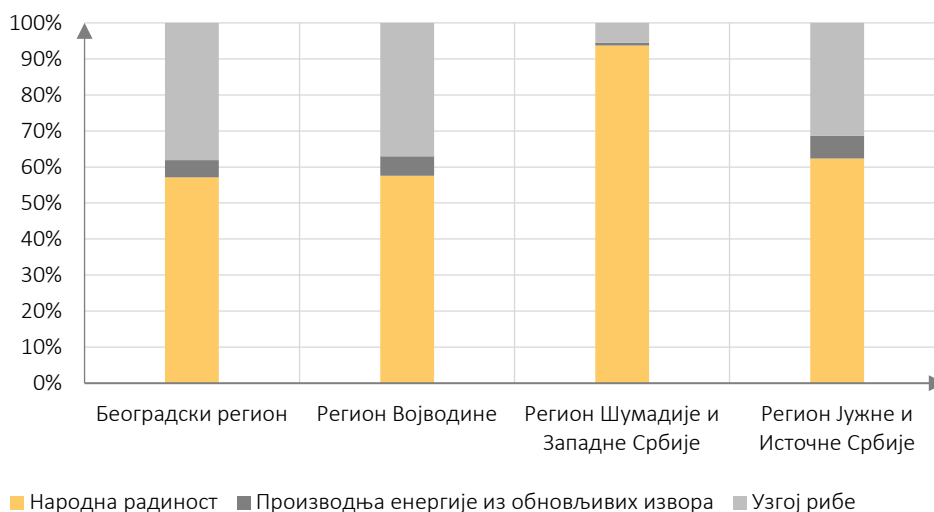
Туризмом, као обликом ОДА, бави се највећи број газдинстава у Београдском региону (графикон 5.15). Ово је очекиван резултат пошто Београд, као главни град, има тражњу за туристичком понудом.

Графикон 5.15. Остале доходовне активности – туризам, по регионима, Попис 2023.

На графикону (графикон 5.16) су приказана ПГ која се баве народном радиношћу, производњом обновљивих ресурса и узгојем рибе по регионима у збиру и по регионима. На графикону се може уочити да у Региону Шумадије и Западне Србије, у оквиру ове збирне групе ОДА, највећи удео има народна радиност, која и у осталим регионима има удео већи од половине ове групе (ОДА).

Графикон 5.16. Остале доходовне активности – народна радиност, производња обновљивих извора енергије и узгој рибе, по регионима, Попис 2023.

➔ ИНФОРМИСАНОСТ И ОПШТА ЕКОНОМСКА ПИСМЕНОСТ МЕНАѢРА ГАЗДИНСТВА И ЧЛАНОВА ГАЗДИНСТВА

За доношење правовремених и најбољих одлука за управљање газдинством перманентно стручно усавршавање је један од кључних фактора. У Попису 2023. је постављено следеће питање: „Да ли је лице које доноси дневне одлуке у последњих 12 месеци похађало неку обуку у вези са пољопривредним активностима или другим активностима у вези са газдинством“. Питање је широко постављено, тако да је испитаник могао одговорити потврдно у случају да је у назначеном периоду похађао било коју врсту обуке која има везе са газдинством. На ово питање, потврдан одговор је дало 6.882 испитана лица, што чини приближно један п. п. од укупног броја пољопривредних газдинстава у Републици Србији. Разлози изостанка са обука могу бити вишеструки, а основна теза гласи да образовно-научне институције, научне институције и стручне службе нису прилагодиле понуду и начин обуке који би био прихватљив за пољопривреднике, нити за носиоце пољопривредног газдинства нити за чланове газдинства. Сезонску радну снагу користи 69.186 пољопривредних газдинстава.

Рачунар користи 33.667 пољопривредних газдинстава, а приступ интернету има 168.142, док компјутерске програме користи 8.693, што значи да 5,2% ПГ која имају приступ интернету користи неки компјутерски програм, 25,8 % ПГ која имају рачунар користи компјутерски програм.

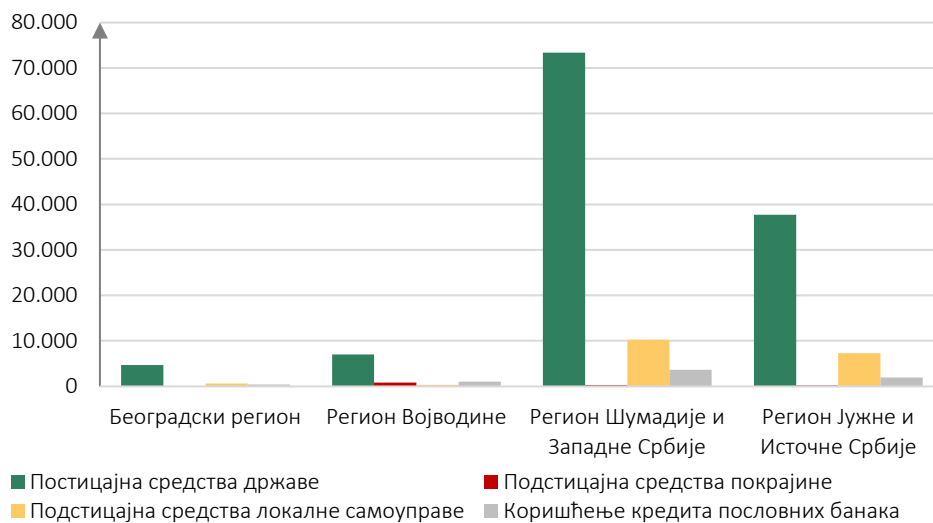
Из ових података можемо закључити да приступ интернету већина пољопривредних газдинстава не остварује преко компјутера него преко мобилних телефона и да се компјутерски програми мало користе. Приступ интернету је за пољопривреднике услов за отварање е-регистра, па се може закључити да више од половине укупног броја пољопривредних газдинстава ову активност не обавља самостално, већ уз нечију помоћ, било неког од чланова шире породице, родбине или неког другог лица, саветодавне стручне службе или агенција које између осталог пружају услуге у овој области. У сваком случају ПГ која немају приступ интернету су у лошијем положају од газдинстава која имају приступ. Рачуноводствену евиденцију води 10.994 ПГ, а осигурање пољопривредне производње има 17.533 ПГ. Ваља напоменути да држава стимулише осигурање пољопривредне производње кроз надокнаде за премију осигурања.

Подстицајних средстава за развој пољопривреде се обезбеђују из државног, покрајинског и буџета локалних самоуправа. Наравно пољопривредна газдинства могу користити и кредите пословних банака, али је за њих та опција неповољнија. У следећим деловима се приказује број пољопривредних газдинстава по регионима која су навела да користе подстицајна средства државе и кредите пословних

банака. У 2023. години укупно 149.593 пољопривредна газдинства користе неки од наведених извора финансирања. Пољопривредна газдинства највише користе подстицајна средства државе (122.779 ПГ), затим подстицајна средства локалне самоуправе (18.482 ПГ) и кредите пословних банака (6.993 ПГ). Подстицајна средства покрајине користи 1.339 пољопривредних газдинстава (графикон 5.17).

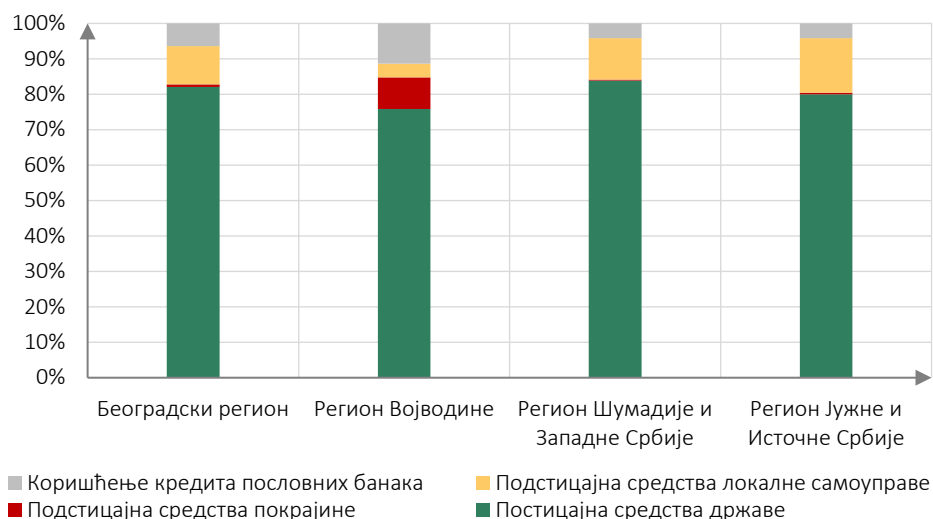
На основу података видимо да се највећи број корисника подстицајних средстава државе и локалне самоуправе, као и кредита пословних банака налази у Региону Шумадије и Западне Србије, а затим у Региону Јужне и Источне Србије. Подстицајна средства покрајине се односе искључиво на Регион Војводине и пољопривредни произвођачи у другим деловима земље немају сличну алтернативу.

Графикон 5.17. Коришћење подстицајних средстава и кредита пословних банака по регионима (број ПГ)

На следећем графикону (графикон 5.18) је представљен релативни значај поменутих извора финансирања по регионима и видимо да државни подстицају доминирају. На пример, у Региону Војводине, од укупног броја ПГ која користе подстицаје или кредите пословних банака, њих 75,9 % користи државне подстицаје, а у осталим деловима и више, а највише у Региону Шумадије и Западне Србије 83,8%.

Графикон 5.18. Удео врсте подстицајних средстава и кредита пословних банака у финансирању пољопривреде, по регионима, Попис 2023.

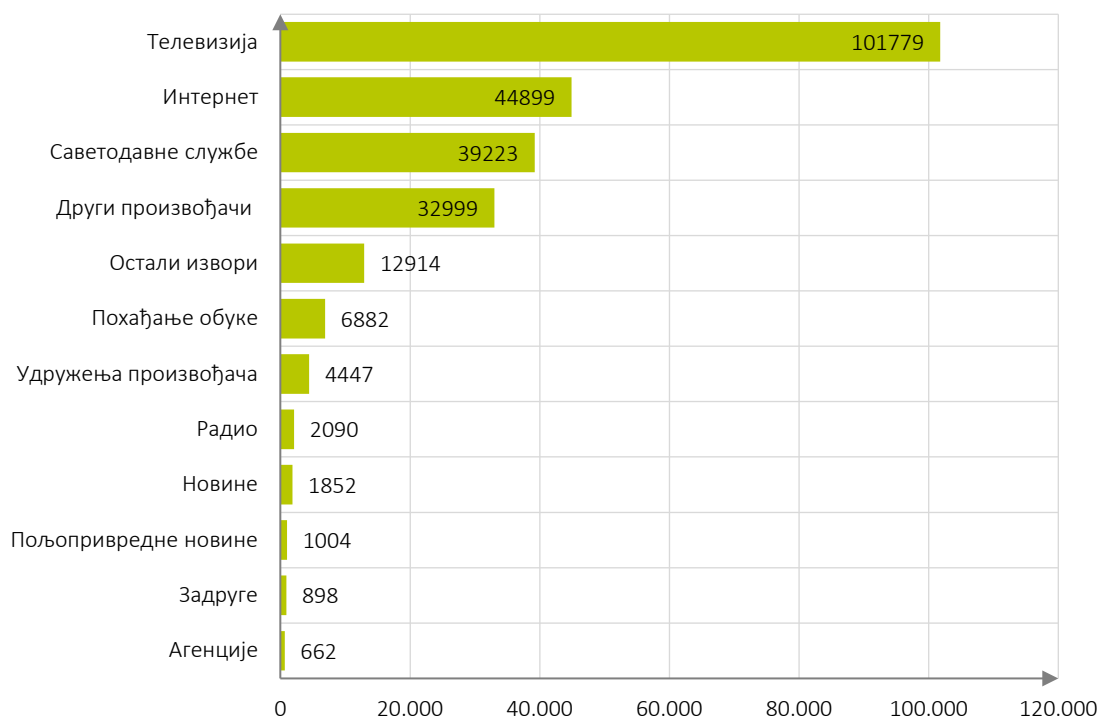
➔ ИЗВОРИ ИНФОРМИСАЊА О ПОЉОПРИВРЕДНОЈ ПРОИЗВОДЊИ И ПРОДАЈИ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА

У попису је постављено питање „Извори информисања о пољопривредној производњи и продаји пољопривредних производа“ уз следећу напомену „Означити најзначајнији извор информисања“, што значи да су испитаници могли да изаберу нити један, један или више понуђених одговора.

Ово је важно напоменути јер су постојале напомене и код других питања, и то: „Могуће је обележити више одговора“ на питање „Да ли је газдинство обављало друге активности у вези са газдинством које су доносиле приход“, или „Могуће је обележити само један одговор“, на питање „На који начин је извршено наводњавање“, или „Могуће је обележити само један одговор“ на питање „Који је главни извор воде за наводњавање“, или „Означити само један од понуђених одговора“ на питање „Наводњавање употребом контролора – регулатора“.

На питање о информисању одговорило је 242.767 испитаника. Најзначајнији извор информисања о пољопривредној производњи и продаји пољопривредних производа је телевизија (41,92% одговора), а затим интернет (18,49% одговора), што заједно чини 60,42% одговора. Радио, новине и пољопривредне новине су наведене у мање од једног п. п. свака појединачно, а укупно чине 2,04% свих одговора. Лошију позицију од радија и новина имају једино задруге (0,37%) и агенције (0,27%) (графикон 5.19).

Графикон 5.19. Извори информисања о пољопривредној производњи и продаји пољопривредних производа

Посматрано по регионима (НСТЈ2), уочена је слична ситуација – телевизија и интернет имају доминантну улогу у информисању пољопривредних газдинстава. Резултати о начинима информисања говоре о перцепцији важности извора информација и поверењу које одређени извор информација ужива код произвођача. Телевизија је била и остаје најважнији извор информисања за носиоце пољопривредног газдинства и чланове породице.

6

ЗАКЉУЧАК

Публикација „Структура, економска снага и маркетинг производа пољопривредних газдинстава у Србији“ је представила основне економске карактеристике пољопривредних газдинстава у Републици Србији. У истраживању су анализирани резултати пописа из 2023. године, уз поређење са подацима из претходних истраживања Републичког завода за статистику.

Методолошки приступ истраживању је усклађен са кључним методолошким документима РЗС-а, као и са приступима Европске уније, на пример, у дефинисању економских класа пољопривредних газдинстава или у дефинисању условних грла стоке. У методолошком делу су објашњени најважнији појмови и дати су примери обрачуна за поједине категорије.

Најважније категорије пољопривредног земљишта које су анализирани у тексту су: расположиво земљиште, које чини пољопривредно земљиште, површина под шумом и остало земљиште. У пољопривредно земљиште се убраја коришћено пољопривредно земљиште и некоришћено пољопривредно земљиште. Коришћено пољопривредно земљиште чине оранице и баште, ливаде и пашњаци и вишегодишњи засади – воћњаци и виногради.

Условно грло стоке је обрачунска категорија која нам служи да саберемо различите врсте стоке, које имају различите телесне масе. Тако, на пример, музне краве имају вредност једног условног грла, а овце и козе вредност 0,100 условног грла. Ово је важно због прерачунавања броја животиња на одређену површину пољопривредног земљишта. Тако, на пример, имамо да у обрачунима на један хектар пашњака можемо рачунати једну музну краву или 10 оваца или 10 коза, или било коју комбинацију оваца и коза, али је важно да у збиру дају јединицу, што је једнако вредности условног грла музне краве.

Укупан број пољопривредних газдинстава у Републици Србији у 2023. години (Попис 2023) износи 508.325, што је за 10% мање у односу на број пољопривредних газдинстава у 2018. години, када је број газдинстава износио 564.541 (Анкета 2018). Породична пољопривредна газдинства чине 99,61% свих пољопривредних газдинстава у Републици Србији. Број правних лица и предузетника који се баве пољопривредном производњом се у 2023, у односу на 2018. годину, повећао.

Површина коришћеног пољопривредног земљишта у 2023. години се смањила за 36.520 ха у односу на 2018. годину, годишње радне јединице за 143.415, а број условних грла за 440.830. У посматраном периоду број пољопривредних газдинстава која наводњавају се смањило за 41.785, а наводњавана површина се смањила за 215.287 ха. Наводњавана површина по газдинству у 2023. години износи 1,94 ха.

У односу на 2018. годину, нема скоро никаквих промена у погледу стручне спреме менаџера газдинства, 95% је вештине управљања стекло из праксе, 3% има завршено само основну школу, а 2% има неки облик више обуке.

Истовремено, стандардни аутпут по пољопривредном газдинству се повећао за 3.236 ЕУР, са 8.644 у 2018. години на 11.880 ЕУР у 2023. години. Овај податак нам говори да у пољопривреди Републике Србије долази до структурних промена и јачања економског потенцијала оних који остају у сектору. Ипак, и са овим повећањем просечна економска величина пољопривредног газдинства у Републици Србији износи око једне четвртине (25%) просека ЕУ. На основу података можемо закључити да Србија – север има скоро два и по пута већи стандардни аутпут од Србије – југ.

Највећи број пољопривредних газдинстава (99,24%) припада нижим економским класама, од к01 (СО до 2.000 ЕУР годишње) до к07 (СО између 50.000 и 100.000 ЕУР годишње), а остатак од 0,76%, односно

3.868 газдинстава чине пољопривредна газдинства виших економских класа, од к08 (од 100.000 до 250.000 ЕУР годишње) до к14 (СО преко три милиона ЕУР годишње).

Према Попису 2023. године, 80% пољопривредних газдинстава продаје сопствене производе. Највећи удео продаје имају пољопривредна газдинства у Војводини, а најмањи пољопривредна газдинства у Јужној и Источној Србији. По Анкети 2018, нешто више од 50% пољопривредних газдинстава продаје сопствене производе.

Број газдинстава која користе рачунар се повећао у свим регионима, а највише у Војводини, а затим у Шумадији и Западној Србији. Ово нас упућује на закључак да у Републици Србији расте информатичка писменост пољопривредних газдинстава. Ипак, имајући у виду укупан број пољопривредних газдинстава, удео оних који користе рачунар и продају производе из сопствене производње износи мање од 10% у укупном броју пољопривредних газдинстава.

Највећи број газдинстава које продаје сопствене производе се налази у интервалу газдинстава која поседују од 2 до 5 ха КПЗ (32% свих ПГ), а затим у интервалу од 5 до 10 ха КПЗ (22% свих ПГ), што укупно чини 54% свих пољопривредних газдинстава према Попису из 2023.

Највећи део укупног прихода пољопривредна газдинства остварују продајом производа из биљне производње и производа из сточарске производње. Осим тога, постоје остале активности које доносе приходе. Прерада сирових производа је уобичајена делатност којом се газдинства баве, под чиме се подразумева прерада меса, млека, воћа и поврћа, печење ракије и прерада других пољопривредних производа. Процене о значају прихода из осталих доходних активности се базирају на основу мишљења испитаника.

Скоро половина пољопривредних газдинстава сматра да из осталих доходних активности стиче до 20% укупних прихода, што значи да ове активности немају неког значаја за укупне приходе газдинства. За око 32% газдинстава приходи осталих активности имају средњи значај (од 20% до 50% укупних прихода газдинства), док 18% пољопривредних газдинстава је мишљења да из осталих доходних активности остварује преко половине укупних прихода, што се може сматрати значајним уделом у укупним приходима газдинства. Печење ракије, прерада воћа и поврћа и прерада млека су најчешће активности којима се газдинства баве.

Повремено информисање о пољопривредној производњи и продаји пољопривредних производа је кључно за доношење ваљаних одлука и успешно пословање пољопривредних газдинстава. У попису је постављено питање „Извори информисања о пољопривредној производњи и продаји пољопривредних производа“ уз следећу напомену „Означити најзначајнији извор информисања“, што значи да су испитаници могли да изаберу нити један, један или више понуђених одговора. На питање о информисању одговорило је 242.767 испитаника. Најзначајнији извор информисања о пољопривредној производњи и продаји пољопривредних производа је телевизија (41,92% одговора), а затим интернет (18,49% одговора), што заједно чини 60,42% одговора. Радио, новине и пољопривредне новине су наведене у мање од једног процента, и то свака појединачно, а укупно чине 2,04% свих одговора. Лошију позицију од радија и новина имају једино задруге (0,37%) и агенције (0,27%). Ови резултати нам показују на који начин је најбоље пренети информације пољопривредним произвођачима и који канали комуникације могу допринети развоју пољопривреде.

7
ПРИЛОЗИ
Прилог 1. Пољопривредна газдинства у Републици Србији, Анкета 2018. и Попис 2023.

	Анкета 2018.	Попис пољопривреде 2023.	Однос Пописа пољопривреде 2023. и Анкете 2018.
Пољопривредна газдинства – укупно	564.539	508.325	56.214 11%
Пољопривредна породична газдинства	562.894	506.323	56.571 11%
Газдинства правних лица и предузетника	1.645	2.002	357 18%

Прилог 2. Пољопривредна газдинства у Београдском региону, Анкета 2018. и Попис 2023.

	Анкета 2018.	Попис пољопривреде 2023.	Однос Пописа пољопривреде 2023. и Анкете 2018.
Пољопривредна газдинства – укупно	30.033	26.211	3.822 15%
Пољопривредна породична газдинства	29.949	26.072	3.877 15%
Газдинства правних лица и предузетника	84	139	55 40%

Прилог 3. Пољопривредна газдинства у Региону Војводине, Анкета 2018. и Попис 2023.

	Анкета 2018.	Попис пољопривреде 2023.	Однос Пописа пољопривреде 2023. и Анкете 2018.
Пољопривредна газдинства – укупно	127.070	111.950	15.120 14%
Пољопривредна породична газдинства	126.189	110.982	15.207 14%
Газдинства правних лица и предузетника	881	968	87 9%

Прилог 4. Пољопривредна газдинства у Региону Шумадије и Западне Србије, Анкета 2018. и Попис 2023.

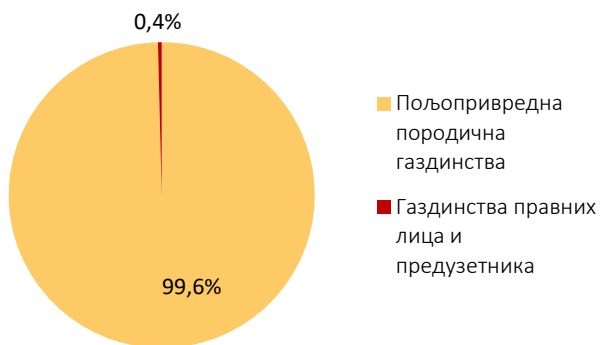
	Анкета 2018.	Попис пољопривреде 2023.	Однос Пописа пољопривреде 2023. и Анкете 2018.
Пољопривредна газдинства – укупно	242.636	224.419	18.217 8%
Пољопривредна породична газдинства	242.224	223.850	18.374 8%
Газдинства правних лица и предузетника	412	569	157 28%

Прилог 5. Пољопривредна газдинства у Региону Јужне и Источне Србије, Анкета 2018. и Попис 2023.

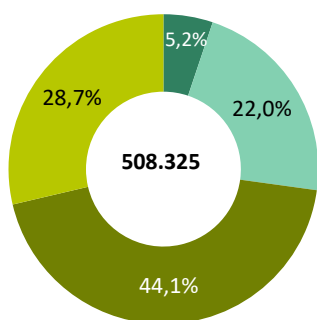
	Анкета 2018.	Попис пољопривреде 2023.	Однос Пописа пољопривреде 2023. и Анкете 2018.
Пољопривредна газдинства – укупно	164.802	145.745	19.057 13%
Пољопривредна породична газдинства	164.533	145.419	19.114 13%
Газдинства правних лица и предузетника	269	326	57 17%

Прилог 6. Правне форме и регионални распоред пољопривредних газдинстава, Попис 2023.

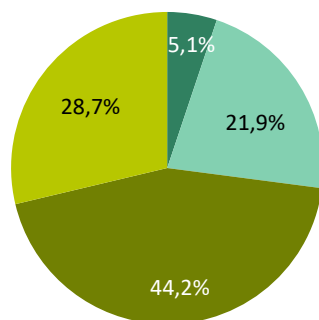
Граф. 1. Структура пољопривредних газдинстава према организационо-правној форми, Република Србија, Попис пољопривреде 2023.

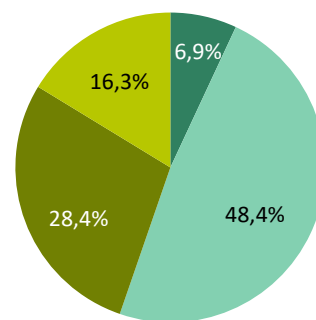
Граф. 2. Структура пољопривредних газдинстава по регионима (НСТЈ2), Република Србија, Попис пољопривреде 2023.

Граф. 3. Структура породичних пољопривредних газдинстава по регионима (НСТЈ2), Република Србија, Попис пољопривреде 2023.

Граф. 4. Структура газдинстава правних лица и предузетника по регионима (НСТЈ2), Република Србија, Попис пољопривреде 2023.

■ Београдски регион ■ Регион Војводине
■ Регион Шумадије и Западне Србије ■ Регион Јужне и Источне Србије

Прилог 7. Класификациона шема пољопривредних газдинстава

Општи тип пољопривредне производње	Главни тип пољопривредне производње	Посебни тип пољопривредне производње
1. Газдинства специјализована за ратарске усеве	15. Газдинства специјализована за житарице, уљарице и протеинске усеве	151. Газдинства специјализована за житарице (осим пиринча), уљарице и протеинске усеве 152. Газдинства специјализована за пиринач 153. Житарице, уљарице, протеински усеви и пиринач комбиновано
	16. Опште ратарство	161. Газдинства специјализована за коренасто биље 162. Житарице, уљарице, протеински усеви и коренасто биље комбиновано 163. Газдинства специјализована за повртарство на отвореном 164. Газдинства специјализована за дуван 165. Газдинства специјализована за памук 166. Различити ратарски усеви комбиновано
2. Газдинства специјализована за хортикултуру	21. Газдинства специјализована за хортикултуру у заштићеном простору	211. Газдинства специјализована за производњу поврћа у заштићеном простору 212. Газдинства специјализована за производњу цвећа и украсног биља у заштићеном простору 213. Газдинства специјализована за мешовиту хортикултуру у заштићеном простору
	22. Газдинства специјализована за хортикултуру на отвореном	221. Газдинства специјализована за повртарство на отвореном 222. Газдинства специјализована за производњу цвећа и украсног биља на отвореном 223. Газдинства специјализована за мешовиту хортикултуру на отвореном
	23. Остала хортикултура	231. Газдинства специјализована за производњу печурака 232. Газдинства специјализована за расаднике 233. Производња различитих биљних врста у хортикултури
3. Газдинства специјализована за вишегодишње засаде	35. Газдинства специјализована за виноградарство	351. Газдинства специјализована за гајење сорти грожђа за квалитетна вина 352. Газдинства специјализована за гајење сорти грожђа за друга вина осим квалитетних вина 353. Газдинства специјализована за производњу стоног грожђа 354. Остали виногради
	36. Газдинства специјализована за воћарство и агруме	361. Гајење воћа (осим агрума, тропског и језграстог воћа) 362. Газдинства специјализована за агруме 363. Газдинства специјализована за језграсто воће 364. Газдинства специјализована за тропско воће 365. Газдинства специјализована за воће и агруме, тропско воће и језграсто воће: мешовита производња
	37. Газдинства специјализована за маслине	370. Газдинства специјализована за маслине
	38. Различити вишегодишњи засади комбиновано	380. Различити вишегодишњи засади комбиновано

Прилог 7. Класификациона шема пољопривредних газдинстава (наставак)

Општи тип пољопривредне производње	Главни тип пољопривредне производње	Посебни тип пољопривредне производње
4. Газдинства специјализована за стоку која се напаса	45. Газдинства специјализована за млекарство	450. Газдинства специјализована за млекарство
	46. Газдинства специјализована за говедарство - узгој и тов	460. Газдинства специјализована за говедарство - узгој и тов
	47. Говедарство - производња млека, узгој и тов комбиновано	470. Говедарство - производња млека, узгој и тов комбиновано
	48. Овце, козе и остала стока која се напаса	481. Газдинства специјализована за овчарство 482. Овце и говеда комбиновано 483. Газдинства специјализована за козарство 484. Различита стока која се напаса
5. Газдинства специјализована за граниворе (узгој свиња и живине)	51. Газдинства специјализована за свињарство	511. Газдинства специјализована за узгој свиња 512. Газдинства специјализована за тов свиња 513. Узгој и тов свиња комбиновано
	52. Газдинства специјализована за живинарство	521. Газдинства специјализована за коке носиље 522. Газдинства специјализована за производњу за живину за тов 523. Газдинства за узгој кока носиља и живине за тов комбиновано
	53. Различите граниворе комбиновано	530. Различите граниворе комбиновано
6. Мешовита биљна производња	61. Мешовита биљна производња	611. Хортикултура и вишегодишњи засади комбиновано 612. Ратарство и хортикултура комбиновано 613. Ратарство и виноградарство комбиновано 614. Ратарство и вишегодишњи засади комбиновано 615. Мешовита биљна производња, углавном ратарски усеви 616. Остала мешовита биљна производња
7. Газдинства са мешовитом сточарском производњом	73. Мешовита сточарска производња, углавном стока која се напаса	731. Мешовита сточарска производња, углавном производња млека 732. Мешовита сточарска производња, углавном стока која се напаса, а која се не користи за производњу млека
	74. Мешовита сточарска производња, углавном граниворе	741. Мешовита сточарска производња: граниворе и млекарство комбиновано 742. Мешовита сточарска производња: граниворе и стока која се напаса, а која се не користи за производњу млека
8. Мешовита биљна и сточарска производња	83. Ратарство - стока која се напаса комбиновано	831. Ратарство у комбинацији са млекарством 832. Млекарство у комбинацији са ратарством 833. Ратарство у комбинацији са стоком која се напаса, а која се не користи за производњу млека 834. Стока која се напаса, а не користи се за производњу млека у комбинацији са ратарством
	84. Различита биљна и сточарска производња комбиновано	841. Ратарство и граниворе комбиновано 842. Вишегодишњи засади и стока која се напаса комбиновано 843. Пчеларство 844. Различита мешовита биљна и сточарска производња
9. Неразврстана пољопривредна газдинства	99. Неразврстана пољопривредна газдинства	

Прилог 8. Пољопривредна газдинства према типовима пољопривредне производње, Република Србија, Попис 2023.

Редни број	Типови пољопривредне производње*	Број ПГ - главни тип	Број ПГ - општи тип	Број ПГ
Пољопривредна газдинства специјализована за биљну производњу				246.611
1.	Газдинства специјализована за ратарске усеве		163.386	
2.	Газдинства специјализована за хортикултуру		11.007	
3.	Газдинства специјализована за вишегодишње засаде		72.218	
3.6.	За виноградарство	1.401		
3.7.	За воћарство	67.387		
3.8.	За остале вишегодишње засаде (комбиновано)	3.430		
Пољопривредна газдинства специјализована за сточарску производњу				36.314
4.	Газдинства специјализована за стоку која се напаса		23.826	
4.5.	За млекарство	11.558		
4.6.	За узгој и тов говеда	1.036		
4.7.	За млекарство и тов говеда (комбиновано)	2.735		
4.8.	За узгој оваца, коза и остале стоке на испаша	8.497		
5.	Газдинства специјализована за узгој свиња и живине		12.488	
5.1.	За свињарство	7.139		
5.2.	За живинарство	2.688		
5.3.	Остало (комбиновано)	2.661		
Пољопривредна газдинства са мешовитом производњом				225.400
6.	Газдинства са мешовитом биљном производњом		97.373	
7.	Газдинства са мешовитом сточарском производњом		17.246	
8.	Газдинства са мешовитом биљном и сточарском производњом		110.342	
9.	Неразврстана пољопривредна газдинства		439	
Укупно - сви типови производње				508.325

*Напомена: Бројеви су преузети из класификационе шеме.

Прилог 9. Пољопривредна газдинства према типовима пољопривредне производње, Београдски регион, Попис 2023.

Редни број	Типови пољопривредне производње*	Број ПГ - главни тип	Број ПГ - општи тип	Број ПГ
Пољопривредна газдинства специјализована за биљну производњу				14.796
1.	Газдинства специјализована за ратарске усеве		8.406	
2.	Газдинства специјализована за хортикултуру		997	
3.	Газдинства специјализована за вишегодишње засаде		5.393	
3.6.	За виноградарство	53		
3.7.	За воћарство	5.221		
3.8.	За остале вишегодишње засаде (комбиновано)	119		
Пољопривредна газдинства специјализована за сточарску производњу				1.258
4.	Газдинства специјализована за стоку која се напаса		737	
4.5.	За млекарство	277		
4.6.	За узгој и тов говеда	23		
4.7.	За млекарство и тов говеда (комбиновано)	29		
4.8.	За узгој оваца, коза и остале стоке на испаша	408		
5.	Газдинства специјализована за узгој свиња и живине		521	
5.1.	За свињарство	268		
5.2.	За живинарство	130		
5.3.	Остало (комбиновано)	123		
Пољопривредна газдинства са мешовитом производњом				10.157
6.	Газдинства са мешовитом биљном производњом		3.666	
7.	Газдинства са мешовитом сточарском производњом		727	
8.	Газдинства са мешовитом биљном и сточарском производњом		5.718	
9.	Неразврстана пољопривредна газдинства		46	
Укупно - сви типови производње				26.211

*Напомена: Бројеви су преузети из класификационе шеме.

Прилог 10. Пољопривредна газдинства према типовима пољопривредне производње, Регион Војводине, Попис 2023.

Редни број	Типови пољопривредне производње*	Број ПГ - главни тип	Број ПГ - општи тип	Број ПГ
Пољопривредна газдинства специјализована за биљну производњу				82.767
1.	Газдинства специјализована за ратарске усеве		75.051	
2.	Газдинства специјализована за хортикултуру		2.440	
3.	Газдинства специјализована за вишегодишње засаде		5.276	
3.6.	За виноградарство	308		
3.7.	За воћарство	4.774		
3.8.	За остале вишегодишње засаде (комбиновано)	194		
Пољопривредна газдинства специјализована за сточарску производњу				8.534
4.	Газдинства специјализована за стоку која се напаса		3.013	
4.5.	За млекарство	1.442		
4.6.	За узгој и тов говеда	266		
4.7.	За млекарство и тов говеда (комбиновано)	299		
4.8.	За узгој оваца, коза и остале стоке на испаша	1.006		
5.	Газдинства специјализована за узгој свиња и живине		5.521	
5.1.	За свињарство	3.183		
5.2.	За живинарство	1.360		
5.3.	Остало (комбиновано)	978		
Пољопривредна газдинства са мешовитом производњом				20.649
6.	Газдинства са мешовитом биљном производњом		5.499	
7.	Газдинства са мешовитом сточарском производњом		1.382	
8.	Газдинства са мешовитом биљном и сточарском производњом		13.697	
9.	Неразврстана пољопривредна газдинства		71	
Укупно - сви типови производње				111.950

*Напомена: Бројеви су преузети из класификационе шеме.

Прилог 11. Пољопривредна газдинства према типовима пољопривредне производње, Регион Шумадије и Западне Србије, Попис 2023.

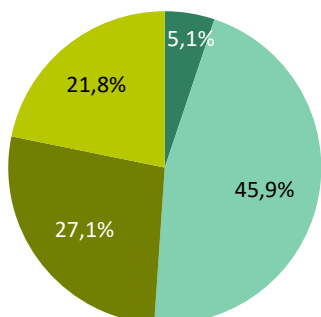
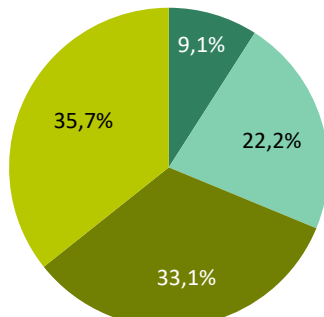
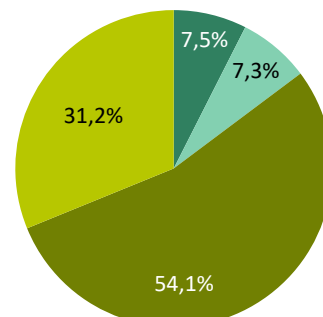
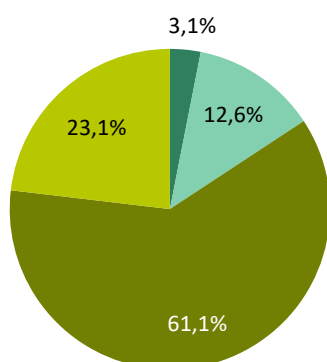
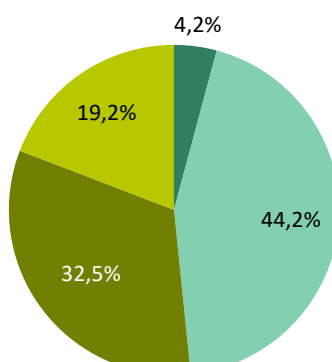
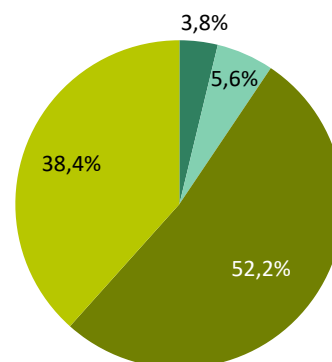
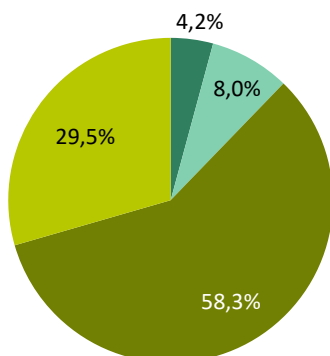
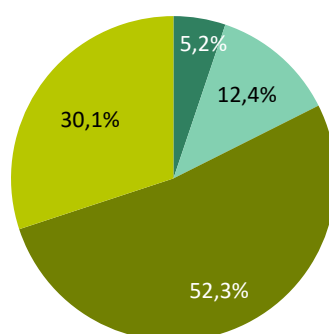
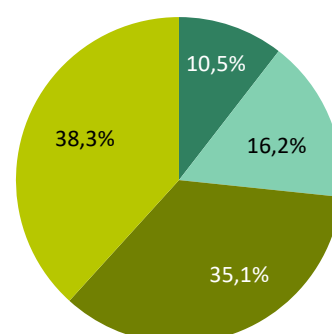
Редни број	Типови пољопривредне производње*	Број ПГ - главни тип	Број ПГ - општи тип	Број ПГ
	Пољопривредна газдинства специјализована за биљну производњу			86.998
1.	Газдинства специјализована за ратарске усеве		44.316	
2.	Газдинства специјализована за хортикултуру		3.641	
3.	Газдинства специјализована за вишегодишње засаде		39.041	
3.6.	За виноградарство	440		
3.7.	За воћарство	37.182		
3.8.	За остале вишегодишње засаде (комбиновано)	1.419		
	Пољопривредна газдинства специјализована за сточарску производњу			18.619
4.	Газдинства специјализована за стоку која се напаса		14.566	
4.5.	За млекарство	7.264		
4.6.	За узгој и тов говеда	548		
4.7.	За млекарство и тов говеда (комбиновано)	1.704		
4.8.	За узгој оваца, коза и остале стоке на испаша	5.050		
5.	Газдинства специјализована за узгој свиња и живине		4.053	
5.1.	За свињарство	2.494		
5.2.	За живинарство	638		
5.3.	Остало (комбиновано)	921		
	Пољопривредна газдинства са мешовитом производњом			118.802
6.	Газдинства са мешовитом биљном производњом		50.838	
7.	Газдинства са мешовитом сточарском производњом		10.053	
8.	Газдинства са мешовитом биљном и сточарском производњом		57.757	
9.	Неразврстана пољопривредна газдинства		154	
	Укупно - сви типови производње			224.419

*Напомена: Бројеви су преузети из класификационе шеме.

Прилог 12. Пољопривредна газдинства према типовима пољопривредне производње, Регион Јужне и Источне Србије, Попис 2023.

Редни број	Типови пољопривредне производње*	Број ПГ - главни тип	Број ПГ - општи тип	Број ПГ
	Пољопривредна газдинства специјализована за биљну производњу			62.050
1.	Газдинства специјализована за ратарске усеве		35.613	
2.	Газдинства специјализована за хортикултуру		3.929	
3.	Газдинства специјализована за вишегодишње засаде		22.508	
3.6.	За виноградарство	600		
3.7.	За воћарство	20.210		
3.8.	За остале вишегодишње засаде (комбиновано)	1.698		
	Пољопривредна газдинства специјализована за сточарску производњу			7.903
4.	Газдинства специјализована за стоку која се напаса		5.510	
4.5.	За млекарство	2.575		
4.6.	За узгој и тов говеда	199		
4.7.	За млекарство и тов говеда (комбиновано)	703		
4.8.	За узгој оваца, коза и остале стоке на испаша	2.033		
5.	Газдинства специјализована за узгој свиња и живине		2.393	
5.1.	За свињарство	1.194		
5.2.	За живинарство	560		
5.3.	Остало (комбиновано)	639		
	Пољопривредна газдинства са мешовитом производњом			75.792
6.	Газдинства са мешовитом биљном производњом		37.370	
7.	Газдинства са мешовитом сточарском производњом		5.084	
8.	Газдинства са мешовитом биљном и сточарском производњом		33.170	
9.	Неразврстана пољопривредна газдинства		168	
	Укупно - сви типови производње			145.745

*Напомена: Бројеви су преузети из класификационе шеме.

Прилог 13. Регионални размештај пољопривредних газдинстава према типовима пољопривредне производње – Попис 2023.**Граф. 5.** Регионални размештај газдинстава специјализованих за ратарство, Попис пољопривреде 2023.**Граф. 6.** Регионални размештај газдинстава специјализованих за хортикултуру, Попис пољопривреде 2023.**Граф. 7.** Регионални размештај газдинстава специјализованих за вишегодишње засаде, Попис пољопривреде 2023.**Граф. 8.** Регионални размештај газдинстава специјализованих за стоку која се напаса, Попис пољопривреде 2023.**Граф. 9.** Регионални размештај газдинстава специјализованих за граниворе (узгој свиња и живине), Попис пољопривреде 2023.**Граф. 10.** Регионални размештај газдинстава са мешовитом биљном производњом, Попис пољопривреде 2023.**Граф. 11.** Регионални размештај газдинстава мешовитом сточарском производњом, Попис пољопривреде 2023.**Граф. 12.** Регионални размештај газдинстава мешовитом биљном и сточарском производњом, Попис пољопривреде 2023.**Граф. 13.** Регионални размештај неразврстаних газдинстава, Попис пољопривреде 2023.

■ Београдски регион ■ Регион Војводине
■ Регион Шумадије и Западне Србије ■ Регион Јужне и Источне Србије

Прилог 14. Просечна површина КПЗ према типу производње, Попис 2023.

	КПЗ/ПГ	Газдинства специјализована за ратарске усеве	Газдинства специјализована за хортикултуру	Газдинства специјализована за вишегодишње засаде	Газдинства специјализована за стоку која се напаса	Газдинства специјализована за граниворе (узгој свиња и живине)	Газдинства са мешовитом биљном производњом	Газдинства са мешовитом сточарском производњом	Газдинства са мешовитом биљном и сточарском производњом	Неразврстана пољопривредна газдинства
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	6,4	9,7	2,9	2,8	9,2	2,5	4,2	5,6	6,0	2,7
Србија – север	11,9	14,5	3,3	3,7	13,0	3,1	8,4	6,2	11,2	2,8
Србија – југ	4,3	4,6	2,7	2,7	8,5	2,0	3,8	5,5	4,9	2,7

Прилог 15. Просечна површина КПЗ према класама економске величине, Попис 2023.

	КПЗ/ПГ	Класе економске величине пољопривредних газдинстава, у еврима								
		k01	k02	k03	k04	k05	k06	k07	k08-14	
Република Србија										
ПГ	6,4	1,0	2,0	3,6	6,2	10,5	18,0	33,7	153,9	
ППГ	5,8	1,0	2,0	3,6	6,2	10,5	18,0	33,7	87,9	
ПЛ и ПР	161,5	4,1	1,7	2,7	5,2	9,4	13,1	31,0	506,7	
Србија – север										
ПГ	11,9	0,7	1,7	3,6	7,1	13,2	21,6	37,8	188,5	
ППГ	9,8	0,7	1,7	3,6	7,1	13,2	21,6	37,9	101,9	
ПЛ и ПР	271,1	2,1	2,5	3,2	6,3	10,9	16,1	37,2	618,7	
Србија – југ										
ПГ	4,3	1,1	2,0	3,5	5,8	9,0	14,2	27,1	62,0	
ППГ	4,3	1,1	2,0	3,5	5,8	9,0	14,2	27,2	52,1	
ПЛ и ПР	25,9	5,7	1,3	2,4	4,4	8,0	8,9	23,0	127,2	

Прилог 16. Просечан број условних грла ПГ према класама економске величине, Попис 2023.

	УГ/ПГ	Класе економске величине пољопривредних газдинстава, у еврима							
		k01	k02	k03	k04	k05	k06	k07	k08-14
Република Србија									
ПГ	2,9	0,2	0,5	1,0	2,3	4,3	7,8	18,8	120,7
ППГ	2,4	0,2	0,5	1,1	2,3	4,4	7,8	18,9	65,9
ПЛ и ПР	128,5	0,0	0,0	0,5	1,0	1,4	5,9	16,0	413,1
Србија – север									
ПГ	4,4	0,3	0,5	0,8	1,4	2,2	4,4	14,5	122,4
ППГ	2,9	0,3	0,5	0,8	1,4	2,2	4,4	14,5	59,9
ПЛ и ПР	186,4	0,1	0,0	0,6	0,5	1,2	5,9	12,2	433,0
Србија – југ									
ПГ	2,4	0,2	0,5	1,1	2,7	5,6	11,2	25,6	116,1
ППГ	2,3	0,2	0,5	1,1	2,7	5,6	11,3	25,7	81,3
ПЛ и ПР	57,0	0,0	0,0	0,4	1,4	1,6	5,9	20,9	345,8

Прилог 17. Изабрани показатељи пољопривредних газдинстава у Београдском региону, Попис 2023.

Класе (ЕУР)	ПГ_сва (број)	КПЗ (ха)	УГ (број)	ГРЈ (број)	СО/ПГ (ЕУР)	СО укупан (хиљ. ЕУР)
k01	5.976	5.636	1.641	3.265	6	36
k02	5.231	8.474	2.948	3.629	16	84
k03	5.864	17.242	6.108	4.868	34	199
k04	4.362	21.601	8.798	4.705	48	209
k05	2.366	17.552	8.856	3.291	45	106
k06	1.672	19.886	10.177	2.821	57	95
k07	550	13.335	7.101	1.262	37	20
k08	140	8.349	3.897	391	20	3
k09	29	2.942	1.998	81	10	0
k10	10	3.583	280	49	6	0
k11	7	1.089	2.222	19	6	0
k12	1	85	0	1	1	0
k13	0	0	0	0	0	0
k14	3	18.977	9.350	327	32	0
Укупно	26.211	138.751	63.376	24.707		754

Прилог 18. Изабрани показатељи пољопривредних газдинстава у Региону Војводине, Попис 2023.

Класе (ЕУР)	ПГ_сва (број)	КПЗ (ха)	УГ (број)	ГРЈ (број)	СО/ПГ (ЕУР)	СО укупан (хиљ. ЕУР)
k01	18.973	12.881	6.320	9.164	22	417
k02	15.728	28.118	7.818	8.560	46	723
k03	20.002	77.023	14.561	11.754	117	2.340
k04	19.504	148.240	24.730	13.454	217	4.232
k05	15.798	221.695	31.821	13.512	311	4.913
k06	14.652	332.474	62.230	15.568	494	7.238
k07	4.672	184.306	68.462	7.118	317	1.481
k08	1.894	150.875	73.478	4.485	276	523
k09	394	70.996	35.897	1.786	133	52
k10	118	37.878	18.453	1.960	72	8
k11	46	18.016	14.065	1.728	40	2
k12	52	35.355	13.022	916	64	3
k13	66	83.555	37.846	4.024	144	10
k14	51	98.110	133.515	4.430	277	14
Укупно	111.950	1.499.522	542.218	98.459		21.958

Прилог 19. Изабрани показатељи пољопривредних газдинстава у Региону Шумадије и Западне Србије, Попис 2023.

Класе (ЕУР)	ПГ_сва (број)	КПЗ (ха)	УГ (број)	ГРЈ (број)	СО/ПГ (ЕУР)	СО укупан (хиљ. ЕУР)
k01	47.840	54.228	9.719	29.197	54	2.583
k02	47.380	95.429	26.042	38.192	139	6.586
k03	54.074	189.032	65.392	56.354	312	16.871
k04	40.661	229.691	117.035	56.473	444	18.053
k05	20.176	171.490	120.661	35.523	385	7.768
k06	11.315	145.609	133.819	24.773	377	4.266
k07	2.291	49.367	64.987	5.904	149	341
k08	479	15.510	34.902	1.257	70	34
k09	128	4.456	20.318	452	44	6
k10	31	584	8.444	91	20	1
k11	17	1.598	4.970	59	15	0
k12	9	99	1.704	12	11	0
k13	15	1.618	3.852	54	29	0
k14	3	434	12.030	192	16	0
Укупно	224.419	959.145	623.875	248.536		56.509

Прилог 20. Изабрани показатељи пољопривредних газдинстава у Региону Јужне и Источне Србије, Попис 2023.

Класе (ЕУР)	ПГ_сва (број)	КПЗ (ха)	УГ (број)	ГРЈ (број)	СО/ПГ (ЕУР)	СО укупан (хиљ. ЕУР)
k01	35.354	38.780	6.900	15.471	41	1.450
k02	34.082	68.368	16.098	22.932	99	3.374
k03	36.204	129.855	35.802	33.213	208	7.530
k04	24.314	146.889	57.115	30.408	263	6.395
k05	9.967	98.570	48.352	15.835	188	1.874
k06	4.431	77.969	43.032	8.499	147	651
k07	1.018	40.308	19.735	2.231	68	69
k08	280	27.729	10.538	816	41	11
k09	64	6.069	2.262	401	22	1
k10	13	2.161	820	203	8	0
k11	0	0	0	0	0	0
k12	6	1.564	2.916	108	8	0
k13	8	3.419	5.442	316	17	0
k14	4	274	14.524	181	19	0
Укупно	145.745	641.955	263.536	130.615		21.356

Прилог 21. Изабрани показатељи пољопривредних газдинстава у Београдском региону, Анкета 2018.

Класе (ЕУР)	ПГ_сва (број)	КПЗ (ха)	УГ (број)	ГРЈ (број)	СО/ПГ (ЕУР)	СО укупан (хиљ. ЕУР)
k01	8.972	8.813	5.138	4.025	6	54
k02	6.933	14.371	7.623	5.581	16	111
k03	6.565	24.071	13.401	7.330	34	223
k04	4.283	25.491	18.252	6.400	48	206
k05	1.879	17.616	11.038	3.529	45	85
k06	1.069	17.525	9.245	2.454	57	61
k07	266	8.255	5.492	823	37	10
k08	44	3.218	2.730	220	20	1
k09	10	1.949	1.012	344	10	0
k10	2	882	403	68	6	0
k11	0	0	0	0	6	0
k12	0	0	0	0	1	0
k13	5	9.944	5.143	408	0	0
k14	5	13.398	12.872	539	32	0
Укупно	30.033	145.533	92.349	31.720		750

Прилог 22. Изабрани показатељи пољопривредних газдинстава у Региону Војводине, Анкета 2018.

Класе (ЕУР)	ПГ_сва (број)	КПЗ (ха)	УГ (број)	ГРЈ (број)	СО/ПГ (ЕУР)	СО укупан (хиљ. ЕУР)
k01	32.230	20.353	22.809	12.876	35	1.128
k02	21.207	41.888	24.684	12.876	62	1.315
k03	24.892	107.502	44.640	21.498	143	3.560
k04	20.128	174.116	63.089	21.902	221	4.448
k05	12.738	199.434	66.329	18.306	246	3.134
k06	9.995	259.326	103.984	19.536	342	3.418
k07	4.241	226.082	80.906	9.333	287	1.217
k08	1.156	132.025	52.598	3.928	168	194
k09	218	58.481	25.558	1.403	74	16
k10	91	49.387	22.624	2.161	54	5
k11	31	33.167	6.018	514	27	1
k12	38	48.649	11.096	1.072	48	2
k13	66	107.594	36.704	2.881	142	9
k14	38	116.361	131.214	3.375	228	9
Укупно	127.069	1.574.365	692.253	131.661		18.456

Прилог 23. Изабрани показатељи пољопривредних газдинстава у Региону Шумадије и Западне Србије, Анкета 2018.

Класе (ЕУР)	ПГ_сва (број)	КПЗ (ха)	УГ (број)	ГРЈ (број)	СО/ПГ (ЕУР)	СО укупан (хиљ. ЕУР)
k01	61.887	79.610	29.898	32.266	72	4.456
k02	60.565	143.432	65.005	56.089	177	10.720
k03	60.391	236.159	140.286	83.778	345	20.835
k04	38.023	243.669	188.759	73.195	411	15.627
k05	14.469	148.945	139.206	34.555	272	3.936
k06	5.653	94.106	104.878	15.523	186	1.051
k07	1.250	34.996	47.313	4.238	82	103
k08	308	26.669	26.255	1.172	45	14
k09	46	4.546	13.153	273	15	1
k10	31	8.302	12.189	105	19	1
k11	2	53	0	22	1	0
k12	4	11.789	3.839	40	4	0
k13	4	3.172	5.804	374	10	0
k14	3	551	18.086	84	15	0
Укупно	242.636	1.035.999	794.671	301.716		56.743

Прилог 24. Изабрани показатељи пољопривредних газдинстава у Региону Јужне и Источне Србије, Анкета 2018.

Класе (ЕУР)	ПГ_сва (број)	КПЗ (ха)	УГ (број)	ГРЈ (број)	СО/ПГ (ЕУР)	СО укупан (хиљ. ЕУР)
k01	52.636	65.308	20.831	27.599	59	3.106
k02	43.902	108.942	41.220	40.679	127	5.576
k03	38.337	159.797	78.725	52.422	216	8.281
k04	20.882	148.186	88.032	37.052	221	4.615
k05	6.086	74.441	52.495	13.862	113	688
k06	2.287	54.126	32.311	6.284	76	174
k07	492	33.057	12.878	1.428	33	16
k08	147	30.246	5.914	606	21	3
k09	18	18.144	1.992	98	6	0
k10	5	10.137	590	54	3	0
k11	2	11.807	0	7	2	0
k12	3	3.598	926	63	4	0
k13	2	1.600	3.278	102	4	0
k14	3	608	15.371	380	16	0
Укупно	164.802	719.997	354.563	180.635		22.458

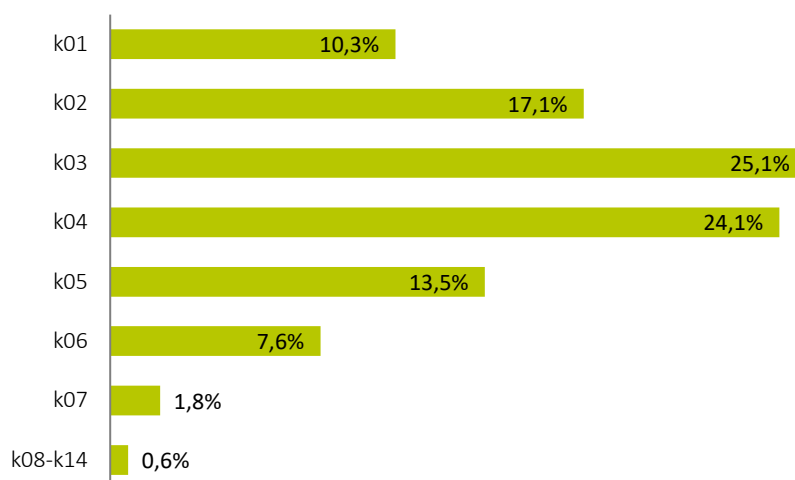
Прилог 25. Број пољопривредних газдинстава која продају више сопствених производа него што потроше на газдинству према типу производње и регионима, Анкета 2018. и Попис 2023.

ПГ која више производа продају	Београдски регион	Регион Војводине	Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије
2018				
Газдинства специјализована за ратарске усеве	4.315	63.189	15.473	14.773
Газдинства специјализована за хортикултуру	894	2.199	2.052	2.176
Газдинства специјализована за вишегодишње засаде	4.125	4.001	30.069	13.928
Газдинства специјализована за стоку која се напаса	606	2.296	17.175	6.487
Газдинства специјализована за граниворе (узгој свиња и живине)	881	6.889	7.474	3.246
Мешовита биљна производња	2.838	7.106	32.884	22.183
Газдинства са мешовитом сточарском производњом	910	2.010	19.832	9.532
Мешовита биљна и сточарска производња	6.675	21.370	70.344	34.506
Неразврстана пољопривредна газдинства	19	159	35	24
Укупно	21.263	109.219	195.338	106.855
2023				
Газдинства специјализована за ратарске усеве	5.754	71.323	31.664	22.960
Газдинства специјализована за хортикултуру	851	2.321	3.378	3.475
Газдинства специјализована за вишегодишње засаде	4.719	4.802	32.630	17.845
Газдинства специјализована за стоку која се напаса	466	2.688	12.416	4.727
Газдинства специјализована за граниворе (узгој свиња и живине)	250	2.821	2.744	1.146
Мешовита биљна производња	2.807	5.162	43.149	27.131
Газдинства са мешовитом сточарском производњом	502	979	8.269	4.106
Мешовита биљна и сточарска производња	4.061	11.491	47.942	23.994
Неразврстана пољопривредна газдинства	10	46	83	156
Укупно	19.420	101.633	182.275	105.540

Прилог 26. Број пољопривредних газдинстава која потроше више сопствених производа на газдинству него што продају према типу производње и регионима, Анкета 2018. и Попис 2023.

ПГ која више производа потроше	Београдски регион	Регион Војводине	Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије
2018				
Газдинства специјализована за ратарске усеве	1.493	3.952	2.946	4.277
Газдинства специјализована за хортикултуру	122	217	254	232
Газдинства специјализована за вишегодишње засаде	551	577	4.421	2.607
Газдинства специјализована за стоку која се напаса	296	295	2.352	1.600
Газдинства специјализована за граниворе (узгој свиња и живине)	402	2.947	1.835	1.330
Мешовита биљна производња	1.287	879	6.497	8.042
Газдинства са мешовитом сточарском производњом	344	657	3.868	3.472
Мешовита биљна и сточарска производња	3.158	5.079	15.912	13.412
Неразврстана пољопривредна газдинства	1	0	0	0
Укупно	7.654	14.603	38.085	34.972
2023				
Газдинства специјализована за ратарске усеве	2.652	3.728	12.652	12.653
Газдинства специјализована за хортикултуру	146	119	263	454
Газдинства специјализована за вишегодишње засаде	674	474	6.411	4.663
Газдинства специјализована за стоку која се напаса	271	325	2.150	783
Газдинства специјализована за граниворе (узгој свиња и живине)	271	2.700	1.309	1.247
Мешовита биљна производња	859	337	7.689	10.239
Газдинства са мешовитом сточарском производњом	225	403	1.784	978
Мешовита биљна и сточарска производња	1.657	2.206	9.815	9.176
Неразврстана пољопривредна газдинства	36	25	71	12
Укупно	6.791	10.317	42.144	40.205

Прилог 27. Удео газдинстава у осталим доходовним активностима према економској величини, Попис 2023.

Прилог 28. Остале доходовне активности и изабрани показатељи пољопривредних газдинстава, Анкета 2018. и Попис 2023.

	Број ПГ		Број УГ		КПЗ (ha)		СО (ЕУР)	
	2018	2023	2018	2023	2018	2023	2018	2023
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	562.896	506.323	1.651.568	1.235.663	2.916.126	2.916.103	4.222	5.315
Да, мање него пољопривредне	38.456	33.592	151.996	93.280	238.821	185.904	359	422
Да, више него пољопривредне	5.508	7.969	19.148	24.512	30.069	43.224	45	91
Не	518.932	464.762	1.480.424	1.117.871	2.647.236	2.686.975	3.818	4.802

ЛИТЕРАТУРА

<https://popispoljoprivrede.stat.gov.rs/>

RZS saopštenje za javnost

Законом о Попису пољопривреде 2023. („Службени гласник РС“ бр 76/21)

The Standard Output 2007 and Transitions tables of FSS for the Republic of Serbia

<https://data.europa.eu/data/datasets/velichina-pg-poljoprivrednikh-gazdinstava-u-republitsi-srbiji?locale=sk>

Одсек за комуникацију и информисање

Тел.: 011/24-01-284

Имејл: stat@stat.gov.rs

Библиотека

Тел.: 011/24-12-922, лок. 408

Имејл: biblioteka@stat.gov.rs

Број страна: 88

Тираж: 50

Периодика излажења: повремено

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

631.11(497.11)"2005/2023"(083.41)

631.11:33

338.439.5

ЗАРИЋ, Владе, 1961-

Попис пољопривреде 2023. Структура, економска
снага и маркетинг производа пољопривредних
газдинстава у Србији / Владе Зарић. - Београд :
Републички завод за статистику, 2025 (Београд :
Републички завод за статистику). - 88 стр. : табеле ;
30 cm

Тираж 50. - Стр. 3: Предговор / Бранко Јосиповић. -
Библиографија: стр. 88.

ISBN 978-86-6161-283-1

а) Пољопривредна газдинства -- Србија -- 2005-2023 -
- Статистика б) Пољопривредна газдинства --
Економски аспект в) Пољопривредни производи --
Маркетинг

COBISS.SR-ID 164839433